

Briuselis, 2024 m. lapkričio 4 d.
(OR. en)

15173/24

CLIMA 390
ENV 1072
ENER 529
IND 502
TRANS 462
COMPET 1071
MI 904
AGRI 778
FORETS 247
ECOFIN 1243

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

---

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREGZ
gavimo data:	2024 m. spalio 31 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generalinei sekretorei Thérèse BLANCHET
Komisijos dok. Nr.:	COM(2024) 498 final
Dalykas:	KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI 2024 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita

---

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2024) 498 final.

Priedama: COM(2024) 498 final

Briuselis, 2024 10 31
COM(2024) 498 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2024 m. ES klimato politikos veiksmų pažangos ataskaita

{SWD(2024) 249 final}

TURINYS

1	IŠMETAMO ŠESD KIEKIO TENDENCIJOS IR VEIKSMŲ KLIMATO KAITOS SRITYJE PAŽANGA	2
1.1	Klimato kaita ir išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis. Pastarojo meto tendencijos.....	2
1.2	Siekiant poveikio klimatui neutralumo tikslo	6
1.3	Pažanga ES klimato politikos veikslių srityje	9
1.4	Klimato srities veiksmai žmonių labui.....	11
2	ES APYVARTINIŲ TARŠOS LEIDIMŲ PREKYBOS SISTEMA.....	13
2.1	Išmetamųjų teršalų kiekio tendencijos	13
2.2	Iš ES ATLPS gaunamos pajamos.....	14
2.3	Veiksmai aviacijos ir jūrų transporto sektoriuose	16
3	PASTANGŲ PASIDALIJIMO SEKTORIUOSE IŠMETAMAS ŠESD KIEKIS	18
3.1	Bendra pažanga pastangų pasidalijimo sektoriuje mažinant išmetamą ŠESD kiekį iki 2030 m.....	18
3.2	Išmetamo ŠESD kiekio tendencijos pagal dujų rūšis, kurioms taikomi pastangų pasidalijimo teisės aktai	23
3.3	Kelių transportas	24
4	ŽEMĖS NAUDOJIMAS, ŽEMĖS NAUDOJIMO KEITIMAS IR MIŠKININKYSTĖ (LULUCF).....	27
4.1	Pažangos LULUCF sektoriuje vertinimas.....	27
4.2	Žemės stebėsenos stiprinimo veiksmai	30
4.3	Susijusios žemės ūkio ir miškininkystės iniciatyvos.....	30
4.4	Paskatos absorbuoti anglies dioksidą ir laikytis tvarios praktikos	31
5	PARENGTIS IR ATSPARUMAS KLIMATO KAITOS POVEIKIUI.....	32
5.1	Aplinkybės: ES prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmai	32
5.2	Tolesnė ES prisitaikymo prie klimato kaitos veikslių plėtotė.....	33
5.3	Prisitaikymas prie klimato kaitos ES sektorių politikoje	34
5.4	ES prisitaikymo prie klimato kaitos misija	37
6	INVESTICIJŲ DERINIMAS SU POVEIKIO KLIMATUI NEUTRALUMU	39
6.1	Investicijų tendencijos ES	39
6.2	ES finansavimas iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos gautomis lėšomis.....	42
6.3	Klimato politikos integravimas ES biudžete	44
6.3.1	Sanglaudos politika	47
7	TARPTAUTINIAI KLIMATO POLITIKOS VEIKSMAI.....	50

7.1	Apžvalga ir pokyčiai	50
7.2	Daugiašalis ir dvišalis bendradarbiavimas	52
7.3	Kovos su klimato kaita finansavimas ir tarptautinis bendradarbiavimas	54

1 IŠMETAMO ŠESD KIEKIO TENDENCIJOS IR VEIKSMŲ KLIMATO KAITOS SRITYJE PAŽANGA

1.1 KLIMATO KAITA IR IŠMETAMAS ŠILTNAMIO EFEKTĄ SUKELIANČIŲ DUJŲ KIEKIS. PASTAROJO METO TENDENCIJOS

Žmogaus veiklos nulemtas visuotinis klimato atšilimas toliau spartėja ir daro poveikį visiems pasaulio regionams, o Europoje atšilimas yra dukart spartesnis už pasaulio vidurkį¹. Siekiant, kad atšilimas neviršytų Paryžiaus susitarimu nustatytos temperatūros tikslinės ribos – 1,5 °C, ir siekiant užtikrinti visiems gyventi tinkamą ateitį ir išvengti blogiausių klimato kaitos padarinių, visuotinai išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis turėtų būti iki 2030 m. sumažintas 43 proc., o iki 2050 m. – 84 proc., palyginti su 2019 m. lygiu². Dėl klimato kaitos dažnėja ekstremalių meteorologinių reiškinių ir jie intensyvėja: tai, be kita ko, mirtinos karščio bangos, ekstremalūs krituliai, uraganai, miškų gaisrai ir sausros³. Su karščiu susijusių mirčių skaičius Europoje 2022 m. siekė 60 000–70 000^{4,5}, o 2023 m. karščio bangos pražudė beveik 50 000 europiečių⁶.

2024 m. įvyko daugiau katastrofinių įvykių, o projekcijos rodo, kad jau šio šimtmečio viduryje grynasis su temperatūra susijęs mirštamumas labai padidės⁷. Po pražūtingų potvynių Afganistane, per kuriuos 2024 m. gegužės mėn. žuvo mažiausiai 300 žmonių, kilo pavojingos, intensyvios ir ilgai trukusios vasaros karščių bangos, kurios turėjo poveikį šimtams milijonų žmonių visame pasaulyje. Bent dešimtyje šalių užfiksuoti 50 °C viršiję kasdieniai temperatūros lygiai⁸. Aukštesnė nei 40 °C temperatūra užfiksuota daugelyje Europos vietovių: Graikijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Italijoje ir Portugalijoje dėl ekstremalių karščių būta mirčių, siautėjo gamtos gaisrai ir reikėjo imtis neatidėliotinių priemonių gyventojams nuo karščio sukkelto streso apsaugoti⁹. Rugsėjo mėnesį audra Borisas sukėlė katastrofiškus potvynius keliose Europos šalyse, o dėl gamtos gaisrų Portugalijoje žuvo žmonių. Siekiant išgelbėti gyvybes ir išsaugoti pragyvenimo šaltinius, išvengti ekonominių nuostolių ir

---

¹ „Copernicus, European State of the Climate: Summary 2023“, 2024 (Pagal programą „Copernicus“ parengta 2023 m. Europos klimato būklės apžvalga, 2024 m.)

(https://climate.copernicus.eu/sites/default/files/custom-uploads/ESOTC%202023/Summary_ESOTC2023.pdf).

² IPCC, *Climate Change 2023: Synthesis Report - Summary for Policymakers*, IPCC, Geneva, 2023.

³ Europos klimato rizikos vertinimo (EUCRA) ataskaita (<https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>).

⁴ Ballester J. et al., Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022, *Nature Medicine*, No 29, 1857-1866, 2023.

⁵ Komisijos komunikatas „Su klimatu susijusios rizikos valdymas“, 2024 m. kovo mėn.

⁶ Gallo et al., Heat-related mortality in Europe during 2023 and the role of adaptation in protecting health. *Nature Medicine*, 2024 (<https://www.nature.com/articles/s41591-024-03186-1>).

⁷ <https://www.exhaustion.eu/>

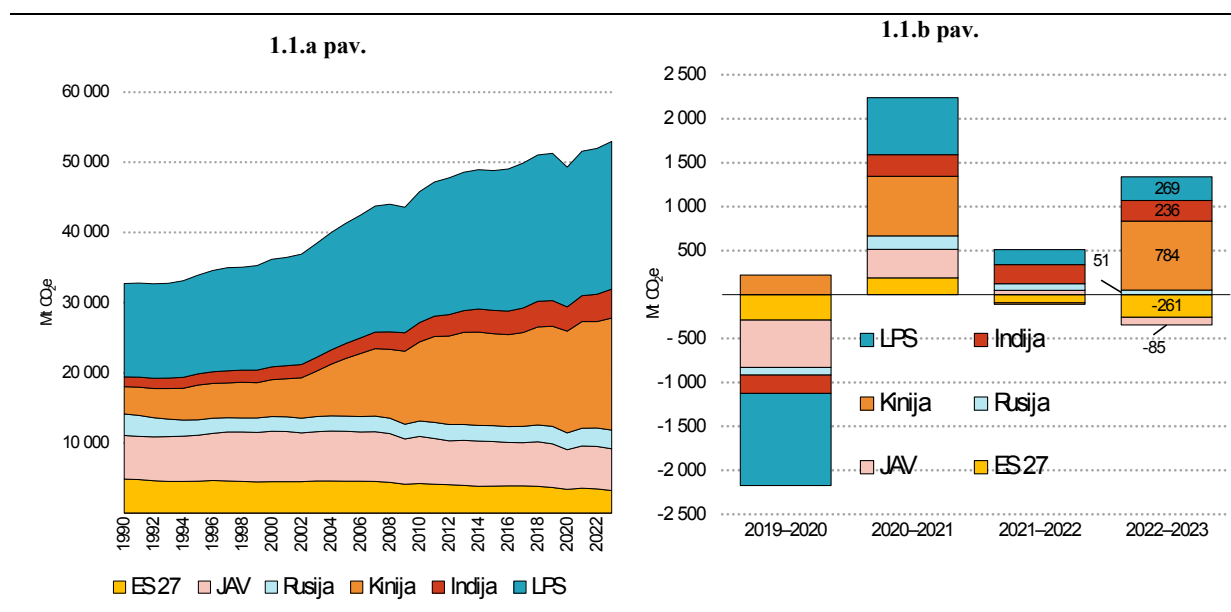
⁸ World Meteorological Organisation (WMO). *Extreme heat continues throughout July with devastating impacts*. 8 August 2024 (<https://wmo.int/media/news/extreme-heat-continues-throughout-july-devastating-impacts>).

⁹ <https://www.worldweatherattribution.org/deadly-mediterranean-heatwave-would-not-have-occurred-without-human-induced-climate-change/>

apsaugoti gamtines sistemas, būtina imtis neatidėliotinų ir ryžtingų veiksmų klimato kaitos srityje.

Nepaisant mokslininkų bendruomenės daugelį metų kartotų įspėjimų, kad visuotinį atšilimą sustabdyti įmanoma tik jeigu išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis bus greitai sumažintas iki jo balansas taps nulinis, preliminarūs Jungtinio tyrimų centro (JRC) duomenys¹⁰ rodo, kad 2023 m. visame pasaulyje išmetas šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekis (jei neatsižvelgiama į grynąjį dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (toliau – LULUCF) veiklos absorbuotą kiekį) pasiekė 53 mlrd. tonų CO₂ ekvivalento (CO₂e). Tai 1,9 proc. daugiau už 2022 m. lygį ir 3,3 proc. daugiau nei buvo prieš pandemiją (t. y. 2019 m.) (1.1.a paveikslas). Pagrindinė visame pasaulyje išmetamo ŠESD kiekio didėjimo (+3,7 proc., arba 301 Mt CO₂e) priežastis 2023 m. buvo transportas – dėl transporto veiklos išmetamas ŠESD kiekis dabar viršija priešpandeminį lygį. Nuo transporto nedaug atsiliko elektros energijos gamyba (+1,6 proc., arba 234 Mt CO₂e) ir pramoniniai kuro deginimo įrenginiai (+2,9 proc., arba 184 Mt CO₂e). Iš didžiausių teršėjų (1.1.b paveikslas) reikšmingiausias išmetamo ŠESD kiekio padidėjimas užfiksuotas Kinijoje (+5,2 proc., arba 784 Mt CO₂e) ir Indijoje (+6,1 proc., arba 236 Mt CO₂e). ES išmetamas ŠESD kiekis, palyginti su 1990 m. lygiu, sumažėjo labiau nei visų kitų taršiausių ekonomikų. Dėl dešimtmečius trunkančios ES išmetamo ŠESD kiekio mažėjimo tendencijos jis šiuo metu tesudaro 6,1 proc. visame pasaulyje išmetamo kiekio, o tai kur kas mažiau nei 1990 m. buvusi dalis – 14,9 proc.¹¹

1.1 paveikslas. Visame pasaulyje išmetamas ŠESD kiekis pagal pagrindinius teršėjus (ir likusio pasaulio sektoriuje (LPS), 1990–2023 m.), taip pat metiniai pokyčiai¹² (2019–2023 m.)

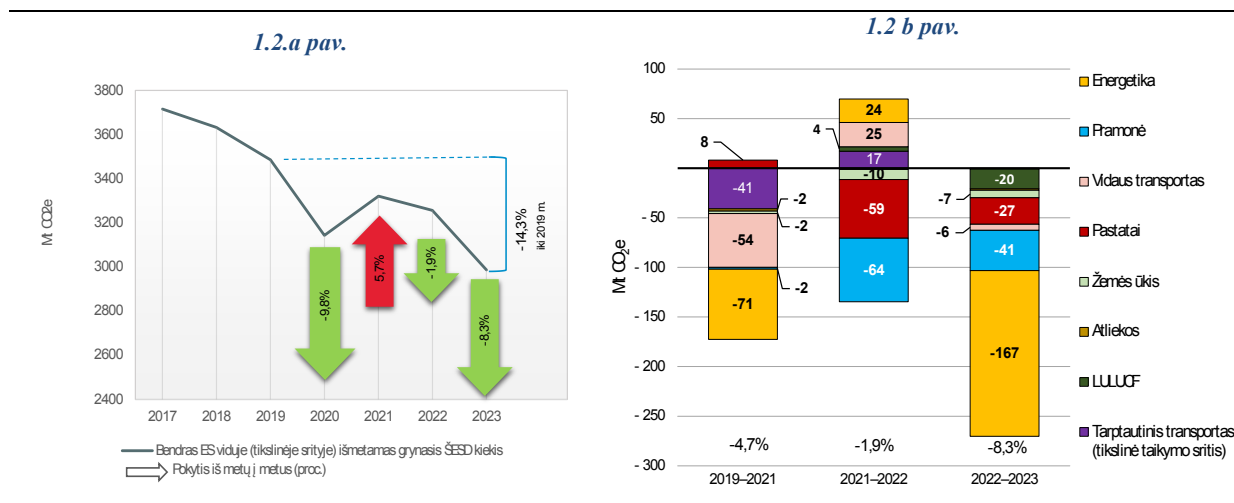
¹⁰ Crippa, M. et al., *GHG emissions of all world countries*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024 (https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2024).

¹¹ Jei atsižvelgiama į LULUCF, atitinkamos dalys yra 5,6 proc. 2023 m. ir 14,5 proc. 1990 m.

¹² EDGAR (Išmetamųjų teršalų duomenų bazė, skirta pasauliniams atmosferos tyrimams) – Bendrijos ŠESD duomenų bazė (sukurta bendradarbiaujant Europos Komisijai, Jungtiniam tyrimų centrui (JRC) ir Tarptautinei energetikos agentūrai (TEA) ir apimanti duomenų rinkinius IEA-EDGAR CO₂, EDGAR CH₄, EDGAR N₂O, EDGAR F-GASES versiją EDGAR_2024_GHG), Europos Komisija, 2024 m.

Preliminariais 2023 m. duomenimis¹³, ES bendras grynasis išmetamas ŠESD kiekis ES tikslinėje taikymo srityje¹⁴ sumažėjo 8,3 proc., palyginti su 2022 m.¹⁵ Tais pačiais metais ES apskritai buvo ekonominės veiklos sąstingis – BVP realiąja verte augo tik 0,5 proc. Išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas 2023 m. absoliučiaisiais dydžiais buvo didžiausias metinis sumažėjimas per kelis dešimtmečius, išskyrus 2020 m. – COVID-19 pandemijos metus (1.2.a paveikslas). Taigi bendras grynasis 2023 m. išmetamas ŠESD kiekis buvo 37 proc. mažesnis už 1990 m. lygį, nors BVP per tą patį laikotarpį išaugo 68 proc.: tai rodo, kad ŠESD išmetimas ir toliau atsiejamas nuo ekonomikos augimo¹⁶.

1.2 paveikslas. ES grynasis išmetamas ŠESD kiekis (ES tikslinėje taikymo srityje), taip pat pagal sektorius¹⁷

¹³ Pagal Valdymo reglamentą (Reglamentas (ES) 2018/1999) valstybės narės privalo kasmet iki liepos 31 d. pateikti tarpines ŠESD apskaitos duomenis. Europos aplinkos agentūra, remdamasi tais pateiktais duomenimis arba, jei kuri nors valstybė narė nepateikė savo tarpinės ŠESD apskaitos duomenų iki nurodytos datos, remdamasi savais įverčiais, sudaro ES tarpinės ŠESD apskaitos ataskaitą. Taip gaunamas ankstyvas išmesto ŠESD kiekio įvertis dar prieš sudarant išsamią ŠESD apskaitą.

¹⁴ ES bendrojo išmetamo ŠESD kiekio duomenys, tiksliau atitinkantys konkrečią Europos klimato teisės akte numatytą teisinę taikymo sritį, gali būti gauti pridėjus 27 valstybių narių ES tarptautinės aviacijos ir jūrų transporto išmetamųjų teršalų, reglamentuojamų ES teisės, kiekį prie viso 27 valstybių narių ES viduje išmetamo ŠESD kiekio (įskaitant LULUCF grynuosius išmestus ar absorbuotus kiekius). Išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skyriuje.

¹⁵ 1990–2022 m. išmesti ir absorbuoti ŠESD kiekiai nustatyti pagal 2024 m. ŠESD apskaitos duomenis, kuriuos ES valstybės narės Komisijai pateikė iki 2024 m. kovo 15 d. Tačiau apskaitos ataskaitų teikimo terminas 2024 m. išimties tvarka pratęstas iki antrojo pusmečio dėl UNFCCC patobulintos skaidrumo užtikrinimo sistemos (ETF) ataskaitų teikimo priemonės įgyvendinimo. Atnaujintus galutinius ŠESD apskaitos duomenis valstybės narės galės pateikti Europos aplinkos agentūrai iki rugsėjo 15 d. Taigi gali būti, kad skaičiai bus pakeisti, kai galbūt bus pakartotinai pateikta duomenų po vėlesnių peržiūrų. ŠESD apskaitos duomenys kartu su bendrojo ES lygmeniu išmetamo ŠESD kiekio duomenimis bus pagal Reglamentą (ES) Nr. 525/2013 pateikti UNFCCC organizacijai iki 2024 m. gruodžio 15 d.

¹⁶ ES BVP augimo tempas (1990–2023 m.) palyginamąja kaina nustatytas remiantis mūsų skaičiavimais, atliktais naudojant Eurostato duomenis (1995–2023 m., grandiniu metodu susieti kiekiai, 2015 m., nacionalinės sąskaitos) ir taikant Pasaulio banko realiojo BVP augimo rodiklius (palyginamosiomis 2015 m. kainomis JAV doleriais) atgaline seka iki 1990 m.

¹⁷ Šios vertės gautos remiantis 2024 m. ŠESD apskaita ir 2023 m. ES tarpine ŠESD apskaita. Jos pagrįstos valstybių narių pateiktais duomenimis su ES teisės reglamentuojamų tarptautinės aviacijos ir jūrų transporto išmetamųjų teršalų kiekių įverčiais (žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 2 skyrių). Pastabos. 1) Energetikos sektorius – elektros energijos bei šilumos gamyba ir naftos perdirbimas (ŠESD apskaitos 1.A.1 kodas). Tai taip pat apima netiesiogiai išmetamą CO₂ kiekį, kitų sektorių išmetamuosius teršalus (ŠESD apskaitos 1.A.5 kodas) ir nevaldomuosius išmetamuosius teršalus (ŠESD apskaitos 1.B kodas). 2) Pramonė apima kuro deginimo gamyboje ir statyboje procesus (1.A.2), taip pat išmetamuosius teršalus, kurie susidaro per pramoninius procesus bei naudojant produktus. 3) Pastatų sektorius apima išmetamuosius teršalus dėl energijos vartojimo gyvenamuosiuose ir trečinės paskirties pastatuose, taip pat dėl energijos vartojimo žemės ūki ir žuvininkystės sektoriuose (ŠESD apskaitos 1.A.4 kodas). 4) Neigiamos LULUCF sektoriaus vertės reikšia absorbuojamo ŠESD kiekio padidėjimą.

Išmetamo ŠESD kiekio pokyčių, palyginti su praėjusiais metais, sektorinę sudėtį (1.2.b paveikslas) tebelemia dramatiškai pastarųjų ketverių metų įvykiai. Išmetamas ŠESD kiekis 2021 m. tebebuvo sumažėjęs dėl su COVID-19 susijusių izoliavimo priemonių ir apribojimų, ypač tokiuose sektoriuose kaip tarptautinis ir vidaus transportas, kurie atsigavo tik 2022 m. Dėl Rusijos 2022 m. pradėtos plataus masto karinės invazijos į Ukrainą užsitęsė ir paaštrėjo jau 2021 m. prasidėjusi energetikos krizė, taigi energijos, visų pirma gamtinių dujų, kainos pasiekė rekordines aukštumas. Kadangi visa tai vyko tokiu metu, kai buvo gaminama mažiau branduolinės energijos ir nedaug hidroenergijos, 2022 m. elektros energijos gamybai anglies ir lignito naudota daugiau nei 2021 m., o dėl to padidėjo energetikos sektoriuje išmetamas ŠESD kiekis. Vis dėlto jo padidėjimą su kaupu kompensavo tai, kad dėl didelių energijos kainų buvo sumažėjusi energijos paklausa tiek pramonėje, tiek namų ūkiuose.

Išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas 2023 m. aiškiai siejasi su paspartėjusia energetikos pertvarka – tai teikia tvirtą pagrindą ateičiai ir didina pasitikėjimą, kad ES sugebės socialiai teisingai ir konkurencingai pasiekti savo klimato srities tikslus. Prie išmetamo ŠESD kiekio rekordinio sumažėjimo labiausiai prisidėjo energetikos sektorius: energetikos pramonės išmetamas ŠESD kiekis¹⁸, palyginti su 2022 m., sumažėjo net 18 proc. (167 Mt CO₂e). Šį sumažėjimą lėmė tai, kad labai padidėjo atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos (visų pirma vėjo ir saulės energijos) gamyba ir atitinkamai sumažėjo tiek anglių, tiek dujų naudojimas; taip pat, tik kiek mažiau, prisidėjo elektros energijos ir šilumos tiekimo sumažėjimas (atitinkamai –3,1 proc. ir –2,3 proc.), palyginti su 2022 m.¹⁹, ir hidroenergijos ir branduolinės energijos gamybos atsigavimas. Preliminariais 2023 m. duomenimis²⁰, atsinaujinantieji energijos ištekliai pirmą kartą tokiu aiškiu skirtumu pirmavo prieš kitus elektros energijos gamybos šaltinius (44,7 proc., o energijos gamybos iš iškastinio kuro dalis buvo 32,5 proc., branduolinės energijos – 22,8 proc.). Atsinaujinančiųjų išteklių energetikos augimą visų pirma lėmė tai, kad per pastaruosius dvejus metus įrengta daug naujų saulės ir vėjo energijos gamybos pajėgumų (užfiksuoti nauji saulės fotovoltinių elektrinių įrengimo rekordai)²¹.

Pramonės sektoriuje²² išmetamas ŠESD kiekis taip pat sumažėjo 6 proc. nuo 2022 m., ypač energijai imlioje pramonėje (pvz., naudingųjų iškasenų ir metalo pramonėje atitinkamai –8,4 proc. ir –7,8 proc.). Pramonėje išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimą lemia produkcijos sumažėjimas kartu su tolesniu našumo didėjimu. Fizinė ES pramonės gamybos apimtis 2023 m. sumažėjo 2 proc., tačiau tebėra didesnė nei 2019 ir 2021 m.²³ Vis dėlto išmetamųjų teršalų kiekio sumažėjimas, didesnis už vidutinį, užfiksuotas tuose sektoriuose, kuriuose suvartojama daugiausia energijos arba kuriuose kaip žaliava naudojamas iškastinis kuras (pvz., plaušienos ir popieriaus, pagrindinių metalų ir cheminių medžiagų gamyba). ES pramonėje užfiksuotas našumo didėjimas tęsiasi jau kelerius metus. Šį didėjimą galima perteikti kaip produkcijos vienetui tenkantį išmetamųjų teršalų kiekį (pvz., taršos intensyvumą, bendrosios pridėtinės vertės vienetui tenkantį išmetamą ŠESD kiekį). Pagal

¹⁸ Įskaitant nevaldomuosius išmetamuosius teršalus ir netiesiogiai išmetamą CO₂.

¹⁹ Eurostatas, [nrg_ind_pehcf] ir [nrg_ind_pehnf]. Tai apima tik parduotos šilumos kiekį – šie skaičiai neatspindi pasigamintos šilumos suvartojimo savoms reikmėms.

²⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240627-1?etrans=lt>

²¹ 2023 m. ES įrengta 55,9 GW saulės energijos ir 16,2 GW vėjo energijos gamybos pajėgumų – jais papildyti 41,3 GW saulės energijos ir 15,6 GW vėjo energijos gamybos pajėgumai, kurie jau buvo įrengti 2022 m. Taigi, saulės ir vėjo energijos gamybos bendra įrengtoji galia 2021–2023 m. laikotarpiu iš viso padidėjo 36 proc. ir taip per dvejus metus sutaupyta apie 35 mlrd. m³ dujų.

²² Pramonė apima kuro deginimo gamyboje ir statyboje procesus, taip pat išmetamuosius teršalus, kurie susidaro per pramoninius procesus bei naudojant produktus.

²³ Turimas omenyje pagaminamos produkcijos kiekis fiziniiais vienetais – kilogramais, kvadratiniais ir kubiniais metrais, vienetų skaičiumi ir kt. Eurostato duomenys: parduota produkcija, eksportas ir importas [ds-056120].

pastarojo meto tendenciją, taršos intensyvumas energijai imlioje pramonėje tolygiai mažėja (2017–2021 m. laikotarpiu jis, priklausomai nuo konkretaus sektoriaus, sumažėjo 10–13 proc.).

Numatomas iš pastatų²⁴ išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas yra reikšmingo –5,6 proc. dydžio (arba 27 Mt CO₂e). Tai ypač lėmė palyginti švelni žiema²⁵. 2024 m. balandžio mėn. priimta Pastatų energinio naudingumo direktyva suteiks papildomą postūmį dekarbonizuoti ES pastatų ūkį²⁶.

Vidaus transporto veikloje išmetamas ŠESD kiekis tik nežymiai sumažėjo 2023 m. (–0,8 proc.), nepaisant to, kad pastebimai sumažėjo krovinių vežimo keliais veiklos (–3,2 proc., matuojant tonomis/km)²⁷ ir toliau vis labiau pereinama prie elektrinių transporto priemonių (48,5 proc. augimas per metus, palyginti su 2022 m., taigi bendras elektrinių transporto priemonių skaičius pasiekė 4,5 mln.)²⁸.

Apskritai išmetamųjų teršalų, kuriems taikoma ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS), kiekis 2023 m. rekordiškai – 15,6 proc. – sumažėjo, palyginti su 2022 m. (šiuo atžvilgiu didžiausią poveikį turi išmetamo kiekio sumažėjimas energetikos sektoriuje dėl didėjančio atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimo). Išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo ir pastangų pasidalijimo sektoriuose, nors kiek mažiau – 1,6 proc., palyginti su 2022 m.

Preliminariais 2023 m. žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektoriuje išmesto ir absorbuoto ŠESD kiekio duomenimis, grynasis anglies dioksido absorbentų kiekis, palyginti su 2022 m., padidėjo 8,5 proc. (arba 20 Mt CO₂e), nors dar bus atliekami reikšmingi išmesto ŠESD kiekio, kuris tik apytiksliai apskaičiuotas, tikslinimai.

Patikrintas orlaivių naudotojų išmestų teršalų kiekis, palyginti su 2022 m., ES padidėjo apie 9,5 proc., nes šis sektorius toliau atsigauna po labai didelio veiklos nuosmukio per COVID-19 pandemiją.

1.2 SIEKIANT POVEIKIO KLIMATUI NEUTRALUMO TIKSLO

Apskritai, preliminariais 2023 m. duomenimis, ES grynasis išmetamas ŠESD kiekis šiuo metu atitinka hipotetinę linijinę mažinimo trajektoriją siekiant ES 2030 m. tikslo sumažinti išmetamą ŠESD kiekį bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu (žr. 1.3.a paveikslą). Išmetamas ŠESD kiekis turi būti nuo dabar iki 2030 m. kasmet sumažinamas vidutiniškai 134 Mt CO₂e. Tai šiek tiek didesnis sumažinimas, palyginti su 2017–2023 m. laikotarpiu užfiksuotu vidutiniu sumažinimu per metus – apie 120 Mt CO₂e. Šiuo tikslu reikės visiškai įgyvendinti teisinę sistemą, skirtą 2030 m. tikslui pasiekti, ir pasitelkti tai įgyvendinti padedančių investicijų srautus. Po 2030 m. turės būti palaikomas bent toks pat išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tempas, kad ši pertvarka būtų naudinga ES. Siekiant užtikrinti, kad ES pasiektų savo poveikio klimatui neutralumo tikslą iki 2050 m., reikės dėti vis daugiau

²⁴ Pastatų sektoriui priskirtos ŠESD, išmetamos dėl energijos vartojimo gyvenamuosiuose ir tretinės paskirties pastatuose, taip pat dėl energijos vartojimo žemės ūkyje ir žuvininkystės sektoriuose.

²⁵ Europos šilumos siurblių asociacijos (EHPA) duomenimis, 2023 m. parduotų šilumos siurblių skaičius – vienas dažniausiai naudojamų tikralaikių efektyvaus energijos vartojimo pažangos rodiklių – buvo panašus į 2022 m. skaičių (apie 3 mln.). Jei jų metinis pardavimas ir toliau būtų tokio lygio, iki 2030 m. būtų įrengta apie 45 mln. šilumos siurblių, taigi iki ES tikslo trūktų apie 25 proc.

²⁶ Direktyva (ES) 2024/1275 (<http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj>).

²⁷ Eurostatas [road_go_tq_tot].

²⁸ Eurostatas [road_eqs_carpda].

pastangų tuose sektoriuose, kuriuose išmetamą ŠESD kiekį mažinti sunkiau, ir didinti absorbuojamus ŠESD kiekius laikotarpiu po 2040 m. (žr. 1.3.a paveikslą).

ES valstybių narių išmetamo ŠESD kiekio projekcijos rodo tikėtiną ES išmetamo ŠESD kiekio kitimą ateityje. 11 valstybių narių 2024 m. atnaujino savo projekcijas²⁹. Šias nacionalines projekcijas apibendrinus ES lygmeniu gaunamas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo lygis yra toks pats, koks analizuotas NEKSVP projektų vertinime³⁰ (t. y. –51 proc. grynojo ES viduje išmetamo ŠESD kiekio, kai atsižvelgiama ir į esamas, ir į papildomas priemones)³¹. Keturiolikos galutinių atnaujintų nacionalinių energetikos ir klimato srities veiksmų planų (NEKSVP), kurie buvo pateikti tuo metu, kai rengta ši ataskaita, preliminari analizė parodė, kad šis nustatytas atotrūkis siekiant ES 2030 m. 55 proc. tikslo yra reikšmingai sumažintas.

Sektorių lygmeniu didžiausi uždaviniai mažinti išmetamą ŠESD kiekį yra transporto, pastatų ir pramonės sektoriuose. Remdamasi savo modeliavimo rezultatais Komisija tikisi, kad išmetamas ŠESD kiekis tuose sektoriuose bus per ateinančius kelerius metus labai sumažintas, tačiau valstybių narių projekcijos kol kas didesnės pažangos nerodo arba labai atsilieka nuo reikiamų rezultatų (1.3.b paveikslas). Tuose pačiuose sektoriuose taip pat teks įveikti didelius dekarbonizacijos iššūkius laikotarpiu po 2030 m., tačiau pagal dabartines valstybių narių projekcijas tie iššūkiai nebūtų įveikti. Tikėtina, kad žemės ūkyje bus pasiektas laukiamas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas iki 2030 m. Vis dėlto, kadangi išmetamas ŠESD kiekis pastaraisiais metais sumažintas nedaug ir ateinantį dešimtmetį reikės tam skirti daugiau pastangų, vertėtų atlikti papildomą analizę ir geriau įvertinti politikos bei priemonių poveikį. Dėl to gali reikėti imtis tikslinių iniciatyvų žemės ūkio maisto produktų vertės grandinėje, be kita ko, ir už ūkių ribų, suteikiant daugiau paskatų mažinti išmetamą ŠESD kiekį³².

Galiausiai, 2014–2022 m. laikotarpiu mažėjo LULUCF anglies dioksido absorbentų, nors ir įvertinta, kad 2023 m. jų padaugėjo, palyginti su 2022 m., ir vėl pasiektas 2018 m. lygis. Labai svarbu užtikrinti, kad LULUCF sektoriaus anglies dioksido absorbentus būtų galima didinti ir jie prisidėtų siekiant ES klimato srities tikslų. Valstybių narių projekcijose vis dar trūksta apie 45–60 milijonų tonų CO₂ ekvivalento (Mt CO₂e) iki ES grynojo dėl su žeme susijusios veiklos absorbuojamo ŠESD kiekio 2030 m. tikslo, kuris yra dar –42 Mt CO₂e.³³

1.3 paveikslas. ES grynasis išmetamas ŠESD kiekis, projekcijos ir tikslai. Ankstesnis ir numatomas išmetamo ŠESD kiekio mažinimas pagal sektorius³⁴

---

²⁹ Valstybės narės savo išmetamo ŠESD kiekio projekcijas pateikė iki 2023 m. kovo mėn. 2024 m. nėra privalomo ataskaitų teikimo metai, taigi šiais metais tik Belgija, Danija, Vokietija, Estija, Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Austrija ir Švedija pateikė dėl esminių pokyčių atnaujintas projekcijas. Ten, kur trūko „projekcijų taikant papildomas priemones“, Europos aplinkos agentūra užpildė duomenų spragas „projekcijomis taikant esamas priemones“. Kadangi šios ataskaitos paskelbimas sutampa su NEKSVP atnaujinimo ciklu (galutinės planų versijos turi būti pateiktos iki 2024 m. birželio mėn.), ne visos valstybės narės pateikė naujausias projekcijas.

³⁰ COM/2023/796 final.

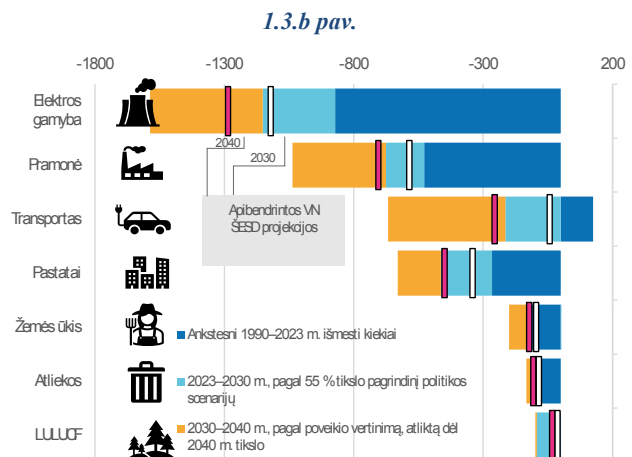
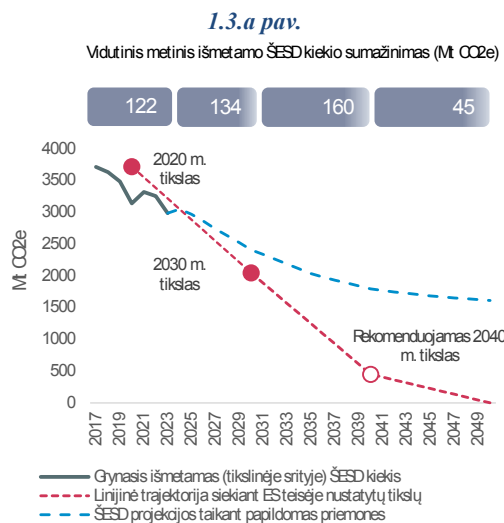
³¹ Tai reiškia, kad kai įtraukiami ES teisės reglamentuojami tarptautinės jūrų laivybos ir aviacijos išmetamieji teršalai (pagal ES tikslinę taikymo sritį), pasiekiamas išmetamo ŠESD kiekio sumažinimas 49 proc., palyginti su 1990 m.

³² Žr., pvz., Komunikatą dėl ES 2040 m. klimato srities tikslo, p. 21

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0063>).

³³ Palyginti su grynojo 2016–2018 m. laikotarpiu absorbuoto kiekio metiniu vidurkiu.

³⁴ Numatomas išmetamo ŠESD kiekio mažinimas sektorių lygmeniu nustatytas remiantis pagrindinio politikos scenarijaus, kuriuo pagrįstos Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio iniciatyvos, modeliavimo rezultatais ir prie Komunikato dėl 2040 m. tikslo pridėta poveikio vertinimo analize. Dėl duomenų ir sektorių apibendrinimo žr. 17 išnašą.

Kaip privaloma pagal Europos klimato teisės aktą, Komisija 2023 m. pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaitoje³⁵ pirmą kartą įvertino kolektyvinę pažangą, valstybių narių padarytą siekiant ES poveikio klimatui neutralumo tikslo, ir nacionalinių priemonių derėjimą su tuo tikslu. Komisija padarė išvadą, kad nors ES išmetamas ŠESD kiekis toliau mažėja ir esama optimistiškai nuteikiančių ženklų, jog imamasi realių veiksmų, vis dar reikia stiprinti įgyvendinimo pastangas ir labai paspartinti išmetamo ŠESD kiekio mažinimą, kad būtų nenukrypta nuo tikslo iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą.

2023 m. gruodžio mėn. Komisija, remdamasi savo vertinimu pagal Klimato teisės aktą³⁶, dešimčiai valstybių narių³⁷ pateikė konkrečių rekomendacijų dėl poveikio klimatui neutralizavimo. Komisija paragino jas stiprinti klimato kaitos švelninimo pastangas darant realią esamų ir planuojamų politikos priemonių įgyvendinimo pažangą ir apsvarstyti poreikį imtis neatidėliotinų papildomų priemonių, kad numatomas išmetamo ŠESD kiekio mažinimas ir projekcijos būtų suderinti su poveikio klimatui neutralumo tikslu. Komisija taip pat (kai buvo aktualu) paragino valstybes nares atnaujinti ir padidinti savo nacionalinės ilgalaikės strategijos užmojus ir pagerinti jos kokybę.

Visos atitinkamos valstybės narės Komisijai pranešė, kaip ketina atsižvelgti į rekomendacijas (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3.3 skirsnyje). Komisija po metų vėl įvertins padėtį remdamasi 2025 m. NEKSVP pažangos ataskaitoje pateikta informacija.

Pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 skyriuje pateiktas atnaujintas pažangos siekiant ES poveikio klimatui neutralumo tikslo įvertinimas, įskaitant atnaujintą poveikio klimatui neutralumo rodiklių suvestinę su papildomais rodikliais, apimančiais daugiau negu vien pagrindinius išmetamo ŠESD kiekio duomenis (tie rodikliai yra atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis, visai netarši energija, žalinimo pramonė, darnus judumas, atliekų prevencija, klimato kaitos švelninimo investicijos, tvarus vartojimas). Poveikio klimatui

³⁵ 2023 m. spalio 24 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „2023 m. ES pažangos klimato politikos veiksmų srityje ataskaita“, COM(2023) 653.

³⁶ Pagal Europos klimato teisės akto 7 straipsnio 3 dalį.

³⁷ Čekijai, Estijai, Airijai, Kroatijai, Italijai, Kipriui, Latvijai, Maltai, Austrijai ir Lenkijai.

neutralumo rodiklių suvestinėje apskritai parodyta, kad, palyginti su praėjusių metų ataskaita, maždaug du trečdaliai rodiklių pagerėjo – daugiausia dėl to, kad grynasis išmetamas ŠESD kiekis 2023 m. labai sumažintas. Iš septynių papildomų rodiklių beveik visose valstybėse narėse pagerėjo darnaus judumo ir visai netaršios energijos lygiai, tačiau tvaraus vartojimo rodiklio pokyčiai yra nevienareikšmiai. Iš valstybių narių, kurios 2023 m. pagal Europos klimato teisės aktą gavo konkrečių rekomendacijų, nes nepadarė pakankamos pažangos siekdamos ES poveikio klimatui neutralumo tikslo, rodiklių suvestinėje išskirta Estijos, Italijos, Latvijos ir Austrijos padaryta pažanga.

1.3 PAŽANGA ES KLIMATO POLITIKOS VEIKSMŲ SRITYJE

ES teisėkūros institucijos jau priėmė visus Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio pasiūlymus, išskyrus Energijos mokesčių direktyvos peržiūrą³⁸, taigi ES politika dabar yra suderinta su Europos klimato teisės akte (Reglamentas (ES) 2021/1119) nustatyta atnaujintu 2030 m. tikslu. Šiuo metu dėmesys skiriamas jų įgyvendinimui, kuriuo bus sudarytos sąlygos ES ir jos valstybėms narėms iki 2030 m. bent 55 proc. sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 1990 m. lygiu³⁹, ir nuosekliai daryti prisitaikymo prie klimato kaitos pažangą (žr. 5 skyrių).

Komisija priėmė antrinės teisės aktus, kuriais įgyvendinama sustiprinta ES ATLPS (apimanti jūrų laivybos sektorių ir peržiūrėtas nuostatas dėl aviacijos), nauja pastatams, kelių transportui ir smulkiajai pramonei skirta ATLPS (Reglamentas (ES) 2023/957, Direktyva (ES) 2023/958, Direktyva (ES) 2023/959) ir Socialinis klimato fondas (Reglamentas (ES) 2023/955). Ji taip pat priėmė taisykles, pagal kurias įgyvendinamas peržiūrėtas Pastangų pasidalijimo reglamentas (Reglamentas (ES) 2023/857), peržiūrėtas LULUCF reglamentas (Reglamentas (ES) 2023/839) ir peržiūrėtas reglamentas, kuriuo sugriežtinamos naujų automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ normos (Reglamentas (ES) 2023/851).

ES teisės aktų leidėjai taip pat priėmė reglamentus, įsigaliojusius 2024 m. kovo mėn., kuriuose peržiūrėtos taisyklės dėl fluorintų dujų ir ozono sluoksnį ardančių medžiagų, taigi išmetamas ŠESD kiekis bus iki 2050 m. sumažintas dar 500 Mt CO₂e.

Komisija priėmė apie 39 deleguotuosius ir įgyvendinimo aktus, susijusius su klimato srities iniciatyvomis. Valstybės narės taip pat pradėjo įgyvendinti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, nacionaliniu lygmeniu įtraukdamos atnaujintus klimato ir energetikos tikslus, kaip numatyta jų NEKSVP (žr. toliau).

ES teisėkūros institucijos priėmė keletą kitų teisės aktų, padėsiančių pasiekti klimato srities tikslus: reglamentą, kuriuo sugriežtinamos naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ normos, nustatant naujus didelio užmojo 2030, 2035 ir 2040 m. tikslus dėl išmetamo CO₂ kiekio mažinimo, ir reglamentą dėl visos ES anglies dioksido absorbuavimo sertifikavimo sistemos, kuriuo nustatytos anglies dioksido absorbuavimo nepriklausomo tikrinimo taisyklės, taip pat taisyklės dėl sertifikavimo sistemų, kurios gali būti naudojamos atitiktai ES sistemai įrodyti, pripažinimo. 2024 m. birželio mėn. ES teisėkūros institucijos priėmė Gamtos

---

³⁸ Tai apima peržiūrėtą ES ATLPS direktyvą, naują pastatams, kelių transportui ir degalams skirtą ATLPS, rinkos stabilumo rezervą, Pastangų pasidalijimo reglamentą, automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ normas, Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės reglamentą, pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą, Socialinio klimato fondo įsteigimą, iniciatyvą „FuelEU Maritime“, Alternatyviųjų degalų infrastruktūros reglamentą (ADIR), iniciatyvą „ReFuel EU Aviation“, Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą ir Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą. Kol kas nesutarė tik dėl siūlomoms peržiūrėtoms Energijos mokesčių direktyvos.

³⁹ Įvertinta, kad, įgyvendinant priimtus teisės aktus, grynasis ES viduje išmetamas ŠESD kiekis bus iki 2030 m. sumažintas 57 proc., palyginti su 1990 m. Tikslų apžvalga pateikta pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 1 skyriuje.

atkūrimo teisės aktą, kuriuo siekiama atkurti ekosistemas, gamtos buveines ir rūšis visos ES sausumos ir jūrų teritorijose, kad būtų sudaromos sąlygos ilgalaikiam ir tvariam atsparios gamtos, kurioje gausu biologinės įvairovės, atsigavimui ir būtų padedama pasiekti ES klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos tikslus ir įvykdyti tarptautinius įsipareigojimus.

Komisija, kaip reikalaujama Europos klimato teisės akte, 2024 m. vasario mėn. paskelbė Komunikatą dėl ES 2040 m. klimato srities tikslo, kuris yra tarpinis etapas siekiant iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui. Komisija rekomendavo, kad grynasis ES išmetamas ŠESD kiekis būtų iki 2040 m. sumažintas 90 proc., palyginti su 1990 m. lygiu. Be to, 2024 m. kovo mėn. Komisija paskelbė Komunikatą dėl pramoninio anglies dioksido tvarkymo, kuriame išsamiai išdėstyta, kaip technologijomis, teikiančiomis galimybę surinkti CO₂ arba pašalinti jį tiesiai iš atmosferos ir tada saugoti arba naudoti, būtų galima padėti pasiekti šį 2040 m. tikslą ir iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą.

2024 m. kovo mėn. Komisija paskelbė Komunikatą dėl su klimatu susijusios rizikos valdymo, kuriame išdėstyta, kaip ES gali veiksmingai pasirengti didėjančiai su klimatu susijusiai rizikai ir sustiprinti atsparumą klimato kaitos poveikiui. Šis komunikatas priimtas kaip atsakas į Europos klimato rizikos vertinimą ir yra 2021 m. ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos įgyvendinimo dalis (išsamiau žr. 5 skyriuje).

2023 m. Komisija pasiūlė priimti reglamentą dėl miškų stebėsenos sistemos, kad būtų sukurta visus ES miškus ir kitą medžiais apaugusią žemę apimanti visapusiška ir aukštos kokybės stebėsenos sistema, kuri padėtų geriau spręsti su visais nepalankiais veiksniais ir pavojais susijusias problemas (žr. 4 skyrių).

2024 m. rugsėjo mėn. Komisija paskelbė ataskaitą dėl Energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo reglamento veikimo⁴⁰ kartu su to reglamento vertinimu⁴¹. Valdymo reglamentą – labai svarbus teisės aktas, kuriuo nustatytos bendrosios planavimo, ataskaitų teikimo ir stebėsenos taisyklės siekiant užtikrinti ES energetikos ir klimato srities tikslų įgyvendinimo pažangą. Vertinimo išvada buvo tokia, kad nemaža šio reglamento tikslų dalis yra pasiekta padidinus planavimo ir ataskaitų teikimo nuoseklumą ir labiau integravus bei racionalizavus šiuos procesus, padedant ES pasiekti energetikos ir klimato srities 2030 m. tikslus. Vis dėlto vertinime nurodytos tam tikros tobulintinos sritys, kurioms būtų galima skirti dėmesio tuo atveju, jei šis reglamentą ateityje būtų peržiūrimas, įskaitant poreikį tobulinti būsimus NEKSVP, kaip tikrus žaliosios pertvarkos investicijų planus, ir sustiprinti su prisitaikymu prie klimato kaitos susijusias šio reglamento nuostatas.

Siekdama sustiprinti Komisijos bendradarbiavimą su pramone ir socialiniais partneriais, Pirmininkė U. von der Leyen 2023 m. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė apie būsimą dialogų dėl perėjimo prie švarios energijos ciklą. 2024 m. balandžio mėn. paskelbtame Komunikate dėl dialogų dėl perėjimo prie švarios energijos apžvelgiami šie dialogai ir juo prisidedama kuriant pagrindus, galinčius padėti formuoti tvirtesnę pramonės požiūrį siekiant kurti tvarią Europą.

ES pasienio anglies dioksido korekcinis mechanizmas (PADKM), kuriuo nustatoma teisinga kaina už anglies dioksidą, išmestą gaminant į ES įvežamas didelio anglies dioksido pėdsako prekes, įgyvendinimas atspindės laipsnišką ES ATLPS nemokamų apyvartinių taršos leidimų skyrimo panaikinimą, kad būtų išvengta anglies dioksido nutekėjimo rizikos⁴². Nuo PADKM

---

⁴⁰ COM(2024) 550 *final*.

⁴¹ SWD(2024) 200 *final*.

⁴² ES sektoriuose, kuriems taikomas PADKM (tai yra plieno, aliuminio, trašų, cemento, elektros energijos, vandenilio sektoriai), nemokamų apyvartinių taršos leidimų skyrimas turės būti laipsniškai visiškai panaikintas iki 2034 m.

pereinamojo etapo pradžios 2023 m. spalio mėn. pagal PADKM ES importuotojams taikomos ketvirčio ataskaitų teikimo prievolės, tačiau be jokių finansinių prievolių. Rengdamasi perėjimui prie galutinės tvarkos (2026 m. sausio 1 d.) Komisija rengia įgyvendinimo ir deleguotuosius aktus, taip pat peržiūros ataskaitą (2025 m.), reikalingus šiai priemonei įgyvendinti.

Iki 2024 m. birželio 30 d. valstybės narės turėjo pagal Valdymo reglamento 14 straipsnį pateikti savo galutinius atnaujintus nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP). NEKSVP yra 10 metų laikotarpio strateginiai dokumentai, kuriuose valstybės narės turi galimybę nustatyti politiką ir priemones, kuriomis jų pastangos būtų suderintos su ES aukštesnio lygio klimato politikos užmojais pagal Europos žaliąjį kursą. Tuo metu, kai buvo rengiama ši ataskaita, 14 valstybių narių buvo pateikusios Komisijai savo galutinius NEKSVP⁴³. Kadangi NEKSVP projektuose nepakako užmojo, kad būtų pasiektas klimato srities tikslas iki 2030 m. bent 55 proc. sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį (palyginti su 1990 m.), galutiniuose NEKSVP turi matytis kur kas daugiau pastangų mažinti išmetamą ŠESD kiekį. Valstybėms narėms taip pat reikia labai pasitempti NEKSVP numatant prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmus.

1.4 KLIMATO SRITIES VEIKSMAI ŽMONIŲ LABUI

Klimato kaita ir žalioji pertvarka daro poveikį visai ekonomikai ir lemia reikšmingus mūsų visuomenės, gyvenamos ir darbo galimybių pokyčius. Toliau vykstančios transformacijos daro poveikį įgūdžiams, profesijoms, darbo užmokesčiui, darbo sąlygoms ir darbo jėgos paklausai. Numatoma, kad dėl to didės iš vieno sektoriaus į kitą pereinančių darbuotojų skaičius. ES imasi veiksmų sėkmingam įgūdžių keitimui remti. Pagal Europos įgūdžių darbotvarkę siekiama remti įgūdžių partnerystę, kuria tenkinami darbo rinkos poreikiai, remiama žalioji ir skaitmeninė pertvarka, skatinamos vietos ir regionų ekonomikos augimo strategijos. 2022 ir 2023 m. pagal šios darbotvarkės pavyzdinę iniciatyvą Įgūdžių paktą 2 500 organizacijų suteikė mokymą daugiau kaip 3,5 mln. darbuotojų⁴⁴. Neseniai atlikto tyrimo⁴⁵ duomenimis, papildomoms vėjo jėgainėms ir saulės energetikos fotovoltinėms plokštėms įrengti siekiant ES žaliojo kurso tikslų reikės apie 130 000–145 000 papildomų kvalifikuotų darbuotojų ES ir susijusių 1,1–1,4 mlrd. EUR investicijų į įgūdžius iki 2030 m.⁴⁶

ES toliau skiria išteklių šioms galimybėms realizuoti. Pagal Teisingos pertvarkos fondo finansuojamus projektus naujų įgūdžių įgis beveik 200 000 darbuotojų. Pavyzdžiui, nuo dabar iki 2029 m. Bulgarijoje bus suteikta parama 3 000 bedarbių patekti į naujas žaliąsias darbo vietas, pastatų energinio naudingumo didinimu pasinaudos daugiau kaip 3 300 būstų gyventojai, o 80 MVĮ gaus paramą investicijoms į naujus pažangiajai specializacijai, pramonės pertvarkai ir verslumui reikalingus įgūdžius.

Apyvartinių taršos leidimų (ATL) pardavimas pagal ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą (ATLPS) toliau generavo nemažas pajamas į valstybių narių biudžetus (žr. 2 skyrių).

---

⁴³ 2024 m. spalio 15 d. savo galutinius NEKSVP buvo pateikusios šios valstybės narės: Vokietija, Danija, Suomija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Latvija, Lietuva, Vengrija, Nyderlandai, Ispanija, Rumunija, Švedija.

⁴⁴ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_24_1619

⁴⁵ European Commission, *Estimating labour market transition costs and social investment needs of the green transition – a new approach*, Fair Transitions Working Papers, 2024. Šio darbinio dokumento rezultatai gauti vykdant du Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinio direktorato (DG EMPL) ir Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro (JRC) bendrus projektus (<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=1588>).

⁴⁶ Vis dėlto darbo vietų kūrimo padėtis skiriasi įvairiose valstybėse narėse, o tose iš jų, kuriose atsinaujinančiųjų išteklių energetikos įrengtosios galios dalis šiuo metu yra santykinai didesnė, vieno darbuotojo perkvalifikavimo išlaidos 2030 m. gali būti mažesnės.

Pavyzdžiui, Graikija pranešė, kad ji Graikijos energetikos pertvarkos fondui skyrė 1,1 mlrd. EUR. Šiomis lėšomis, be kita ko, remiamos energijos subsidijos mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams, teikiama parama verslui pertvarkos srityse, remiamos perkvalifikavimo programos ir žaliosios infrastruktūros projektai.

Palankių sąlygų neturintys nuo didelio anglies pėdsako pramonės priklausomi regionai iš ATLPS modernizavimo fondo gavo paramą teisingai energetikos sektoriaus pertvarkai, kaip antai Kroatijos atveju: joje pagal vieną paramos programą bus remiama 80 MW naujų atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir 20 MW energijos kaupimo pajėgumų. Suvartojamos energijos kiekis taip bus sumažintas 140 000 megavatvalandžių (MWh) per metus (tai maždaug atitinka 31 tūkst. Kroatijos namų ūkių suvartojamos elektros energijos kiekį).

Pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę Rumunijos namų ūkiai gauna mažiausiai 122 000 kuponų investicijoms į energinę renovaciją, kuri turėtų būti atlikta ne mažiau kaip 33 000 būstų, ir į fotovoltinių plokščių bei energijos kaupimo baterijų įrengimą, kad būtų galima vartoti savo pasigamintą atsinaujinančiųjų išteklių energiją, kaip numatyta skyriuje „REPowerEU“. Regioniniu lygmeniu vieno langelio principu veikiančios tarnybos informuoja namų ūkius apie energinės renovacijos naudą, praktinius aspektus ir finansavimo galimybes⁴⁷. Slovakija iki 2026 m. sukurs naują daugiau kaip 160 km ilgio susisiekimo dviračiais infrastruktūrą, kad padėtų gyventojams pereiti nuo asmeninių kelių transporto priemonių naudojimo prie kelionių dviračiu⁴⁸. Dėl priemonės „NextGenerationEU“ daugiau kaip 9,8 mln. žmonių visoje ES yra geriau apsaugoti nuo gaivalinių nelaimių (žr. 6 skyrių).

Per ES prisitaikymo prie klimato kaitos misiją Europos regionams ir vietos valdžiai suteikiama galios didinti atsparumą klimato kaitos poveikiui. Ja siekiama padėti ne mažiau kaip 150 bendruomenių suprasti su klimatu susijusią riziką, numatyti būdus jai pasirengti ir įdiegti novatoriškus sprendimus iki 2030 m. (žr. 5.4 skirsnį).

Ši pertvarka yra naudinga ir iš sveikatos bei gerovės perspektyvos. Pavyzdžiui, suvartojant mažiau energijos, pereinant prie netaršių atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir deginant mažiau taršų kurą, gerėja oro kokybė. Per 2040 m. klimato srities tikslo poveikio vertinimą atlikus analizę įvertinta, kad, pasiekus 90 proc. tikslą, pirmalaikių mirčių dėl oro taršos galėtų sumažėti nuo 466 000 per metus (2015 m.) iki 196 000 m. per metus (2040 m.).

---

⁴⁷ Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė. Energijos vartojimo pastatuose efektyvumo teminė analizė (https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/assets/thematic_analysis/scoreboard_thematic_analysis_efficiency.pdf).

⁴⁸ Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė. Darnaus judumo teminė analizė (https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/assets/thematic_analysis/scoreboard_thematic_analysis_sustainable_mobility.pdf).

2 ES APYVARTINIŲ TARŠOS LEIDIMŲ PREKYBOS SISTEMA

ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS) įgyvendinamas principas „teršėjas moka“ elektros energijos ir šilumos gamybos, pramoninės gamybos, aviacijos ir jūrų transporto sektoriuose, o juose susidaro apie 40 proc. viso ES išmetamo šesd kiekio. Nuo 2005 m. ši sistema yra vienas iš kertinių ES klimato politikos ramsčių, o jos taikymo sritis ilgainiui išplėsta.

ES ATLPS apimamuose sektoriuose nustatoma išmetamų teršalų kiekio riba, kuri kasmet mažinama ir atitinka šios sistemos indėlį siekiant ES bendrojo klimato srities tikslo. Ši riba išreiškiama apyvartinių taršos leidimų, kurių įmonės kasmet turi atsisakyti, kad padengtų savo išmetamą teršalų kiekį, skaičiumi. Įmonės daugiausia perka šiuos leidimus aukcionuose, o valstybės narės taip gauna pajamų klimato srities veiksams ir energetikos pertvarkai toliau remti. Apyvartinių taršos leidimų kainą lemia rinka, taigi ES ATLPS skatina išmetamųjų teršalų kiekį mažinti ekonomiškai efektyviai ir neutraliai technologijų atžvilgiu.

Iki 2023 m. ES ATLPS padėjo 47,6 proc. (palyginti su 2005 m. lygiu) sumažinti elektros energijos ir šilumos gamybos bei pramoninės gamybos išmetamųjų teršalų kiekį. Šis sumažinimas pasiektas daugiausia laipsniškai dekarbonizuojant elektros energijos ir šilumos gamybą – diegiant atsinaujinančiuosius energijos išteklius ir laipsniškai pakeičiant anglis dujomis, taip pat didinant energijos vartojimo efektyvumą. Žr. 2.1 skirsnį, kuriame pateikta daugiau informacijos apie ES ATLPS išmetamųjų teršalų kiekio tendencijas.

Tuo pat metu ES ATLPS aukcionuose gauta daugiau kaip 200 mlrd. EUR pajamų ir valstybės narės jas panaudojo daugiausia atsinaujinančiųjų energijos išteklių, energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir mažataršio transporto plėtros projektams remti. Nuo 2023 m. birželio mėn. valstybės narės privalo visas iš ES ATLPS gautas pajamas (arba finansiškai lygiaverčius išteklius) panaudoti klimato srities veiksams ir energetikos pertvarkai remti, įskaitant priemones, kurių imamasi dėl susijusių socialinių aspektų. Šis įpareigojimas yra vienas iš pokyčių, dėl kurių susitarta per ATLPS direktyvos 2023 m. peržiūrą. Daugiau informacijos apie peržiūrėtą ES ATLPS ir apie šios sistemos veikimą 2023 m. bus pateikta būsimoje 2024 m. anglies dioksido rinkos ataskaitoje⁴⁹.

2.1 IŠMETAMŲJŲ TERŠALŲ KIEKIO TENDENCIJOS

2023 m. bendras išmetamųjų teršalų, kuriems taikoma ES ATLPS, kiekis buvo 1 149,1 Mt CO_{2e} (taigi mažesnis nei 2022 m. kiekis – 1 361,9 Mt CO_{2e}). Iš elektros energetikos ir pramonės įrenginių išmetamų teršalų kiekis buvo 1 095,9 Mt CO_{2e} – 16,5 proc. mažesnis nei 2022 m.⁵⁰ Tai – didžiausias iki šiol pasiektas sumažinimas.

Šį rekordinį ES ATLPS išmetamųjų teršalų kiekio sumažinimą daugiausia lėmė elektros energetikos sektorius, kuriame gaminant elektros energiją išmetamas teršalų kiekis sumažėjo 24 proc., palyginti su 2022 m. Šis sumažinimas pasiektas dėl to, kad labai padidinta elektros energijos gamyba iš atsinaujinančiųjų (visų pirma vėjo ir saulės) energijos išteklių ir anglis

⁴⁹ Tuo metu, kai buvo baigiama rengti ši ataskaita, buvo numatyta, kad 2024 m. anglies dioksido rinkos ataskaita (ataskaita dėl ES ATLPS veikimo 2023 m.) bus priimta lapkričio mėn. pradžioje. Kai 2024 m. anglies dioksido rinkos ataskaita bus priimta, ji bus pereinama Klimato politikos generalinio direktorato svetainėje „What is the EU ETS?“ (tik anglų k.).

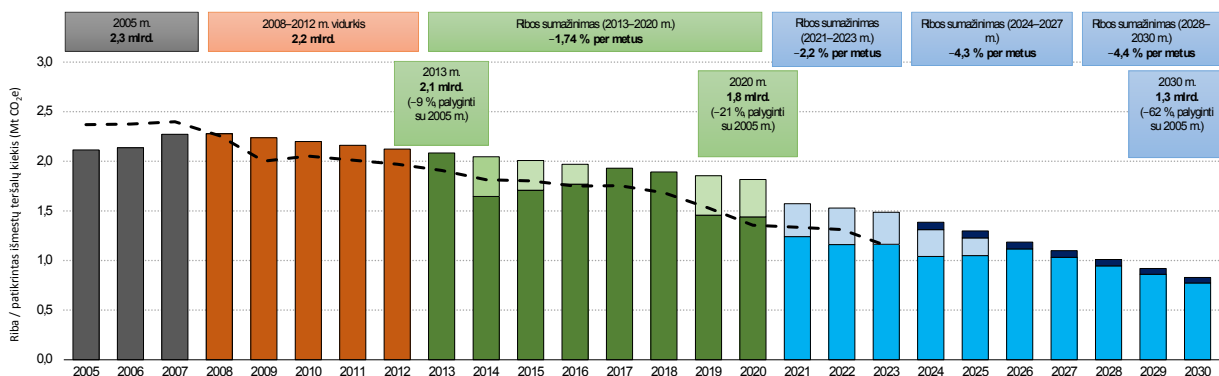
⁵⁰ Šiame skirsnyje „išmetamieji teršalai“ reiškia patikrintus išmestų teršalų, kuriems taikoma ES ATLPS, kiekius, apie kuriuos pranešė valstybės narės. Tai skiriasi nuo sektorinės kitų skirsnių aprėpties. Pavyzdžiui, ES ATLPS paprastai netaikoma mažiems šiluminiamis įrenginiams.

keičiamos dujomis. Atsinaujinančiųjų išteklių energija 2023 m. buvo pagrindinis elektros energijos šaltinis ES ir sudarė 44,7 proc. visos elektros energijos gamybos⁵¹. Tuo pat metu elektros energijos gamyba iš iškastinio kuro sumažėjo 19,7 proc., palyginti su 2022 m., ir sudarė 32,5 proc. visos elektros energijos gamybos. 2023 m. įrengus 16 GW vėjo energijos gamybos pajėgumų, vėjo energija pralenkė gamtines dujas ir tapo antru didžiausiu (po branduolinės energijos) ES elektros energijos šaltiniu⁵².

Daug energijos suvartojančiuose pramonės sektoriuose užfiksuotas išmetamųjų teršalų kiekio sumažėjimas 7,5 proc., palyginti su 2022 m.: tai lėmė produkcijos sumažėjimas kartu su našumo didėjimu. Tuo metu, kai paskelbta ši ataskaita, nebuvo duomenų apie įrenginių, kuriems taikoma ES ATLPS, produkcijos lygius. Tačiau iš Eurostato gauti pramonės gamybos statistiniai duomenys rodo, kad pramonės gamyba 2023 m. apskritai šiek tiek sumažėjo, nors tebėra didesnė nei buvo 2019 ir 2021 m. (t. y. prieš pat COVID-19 pandemiją ir Rusijos invaziją į Ukrainą).

Aviacijos išmetamųjų teršalų kiekis, palyginti su praėjusiais metais, toliau didėjo po didelio sumažėjimo 2020 m., įvykusio dėl su COVID-19 susijusių kelionių suvaržymų ir ekonomikos nuosmukio (žr. 2.3 skirsnį). Jūrų transporto išmetamieji teršalai tik nuo 2024 m. sausio 1 d. įtraukti į ES ATLPS (žr. 2.3 skirsnį).

2.1 paveikslas. ES ATLPS taikoma išmetamųjų teršalų riba, palyginti su patikrintu išmestų teršalų kiekiu (2005–2023 m.)⁵³.

2.2 IŠ ES ATLPS GAUNAMOS PAJAMOS

Parduodant apyvartinius taršos leidimus ES ATLPS aukcionuose gaunama nemažai pajamų į valstybių narių biudžetus, kuriomis remiama energetikos pertvarka ir ATLPS sektorių dekarbonizavimas. Apskritai per ATLPS iki šiol jau gauta daugiau kaip 200 mlrd. EUR pajamų (2021–2023 m. laikotarpiu – 113 mlrd. EUR). Visos ATLPS pajamos 2023 m. sudarė 43,6 mlrd. EUR. 33 mlrd. EUR iš jų tiesiogiai atiteko valstybėms narėms. Iš likusių pajamų

⁵¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240627-1?etrans=lt>

⁵² 2024 m. energetikos sąjungos būklės ataskaita, COM(2024) 404 final, 2024 9 11.

⁵³ Šiame paveiksle atsižvelgta į ATLPS direktyvos 2023 m. peržiūrą, t. y. išmetamųjų teršalų ribos perskaičiavimą 2024 ir 2026 m., jūrų transporto sektoriaus įtraukimą į ES ATLPS nuo 2024 m., taip pat linijinį mažinimo koeficientą, kuris 2024–2027 m. yra 4,3 proc., o nuo 2028 m. bus 4,4 proc. Aviacijos sektorius neįtrauktas. 2005–2007 m. duomenys dėl taikymo srities pokyčių nėra tiesiogiai palyginami su naujausiais duomenimis. Nuo 2021 m. ES ATLPS nebetaikoma Jungtinėje Karalystėje esantiems įrenginiams ir apima tik Šiaurės Airijos elektros energijos gamintojus. Legenda: stulpeliai – išmetamųjų teršalų riba; šviesesnio atspalvio 2014–2016 m. stulpeliai – apyvartiniai taršos leidimai, kurių pardavimas aukcionuose atidėtas; šviesesnio atspalvio stulpeliai nuo 2019 m. – į rinkos stabilumo rezervą perkelti leidimai; tamsesnio atspalvio stulpeliai nuo 2024 m. – jūrų transporto sektoriaus įtraukimas; punktyrinė linija – patikrintas išmestų teršalų kiekis.

7,4 mlrd. EUR skirta ATLPS fondams – Inovacijų fondui ir Modernizavimo fondui (žr. 6 skyrių), o 2,8 mlrd. EUR skirta Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonei, kuria naudojamosi valstybės narės spartina perėjimą prie švarios energijos ir stiprina energetinį saugumą.

2023 m. peržiūrėjus ATLPS direktyvą, pakeistos aukcionų pajamų naudojimo taisyklės. Valstybės narės privalo visas ATLPS pajamas (arba finansiškai lygiaverčius išteklius) panaudoti klimato srities veiksams ir energetikos pertvarkai, tačiau tai netaikoma pajamoms, kurias valstybės narės išleidžia teikdamos pagalbą padengti netiesiogines išlaidas dėl išmetamo anglies dioksido⁵⁴. Pagal Valdymo reglamentą valstybės narės kasmet teikia Komisijai ataskaitas, kaip jos išleido savo ATLPS pajamas. 2023 m. ataskaitos nagrinėjamos pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 7 skyriuje.

Apskritai iš 2023 m. pajamų, su kuriomis susijusi minėta pareiga, 72 proc. lėšų jau išmokėta, o dar 3 proc. įsipareigota skirti konkrečioms veiksmams. Būsimose ataskaitose bus pranešta, kaip valstybės narės bus panaudojusios likusią lėšų dalį. Valstybės narės pranešė išmokėjusios 22,7 mlrd. EUR lėšų projektams remti energijos tiekimo, tinklų ir kaupimo srityje (9,7 mlrd. EUR), energijos vartojimo efektyvumo, pastatų šildymo ir vėsinimo srityje (2,3 mlrd. EUR) ir viešojo transporto bei judumo srityje (5,1 mlrd. EUR) (žr. 2.2 paveikslą dėl ATLPS pajamų lėšų išmokėjimo 2023 m. pagal kategorijas). Projektų pavyzdžiai yra fotovoltinių saulės energijos sistemų įrengimas Rumunijoje, dotacijos, skirtos energijos vartojimo efektyvumui didinti mažas pajamas gaunančiuose namų ūkiuose Prancūzijoje, ir metro tinklų plėtra Lisabonoje ir Porte (Portugalija).

Be to, valstybės narės pranešė 0,7 mlrd. EUR skyrusios pramonės dekarbonizavimo srities projektams (mažo anglies dioksido pėdsako technologijoms, CO₂ surinkimui, naudojimui bei saugojimui ir efektyviam energijos vartojimui pramonės sektoriuose), įskaitant finansinę ir techninę paramą verslo subjektams Valonijos regione (Belgija) pereinant prie nulinio ŠESD balanso ekonomikos. Valstybės narės taip pat pranešė 2,7 mlrd. EUR skyrusios socialinės paramos ir teisingos pertvarkos veiksams.

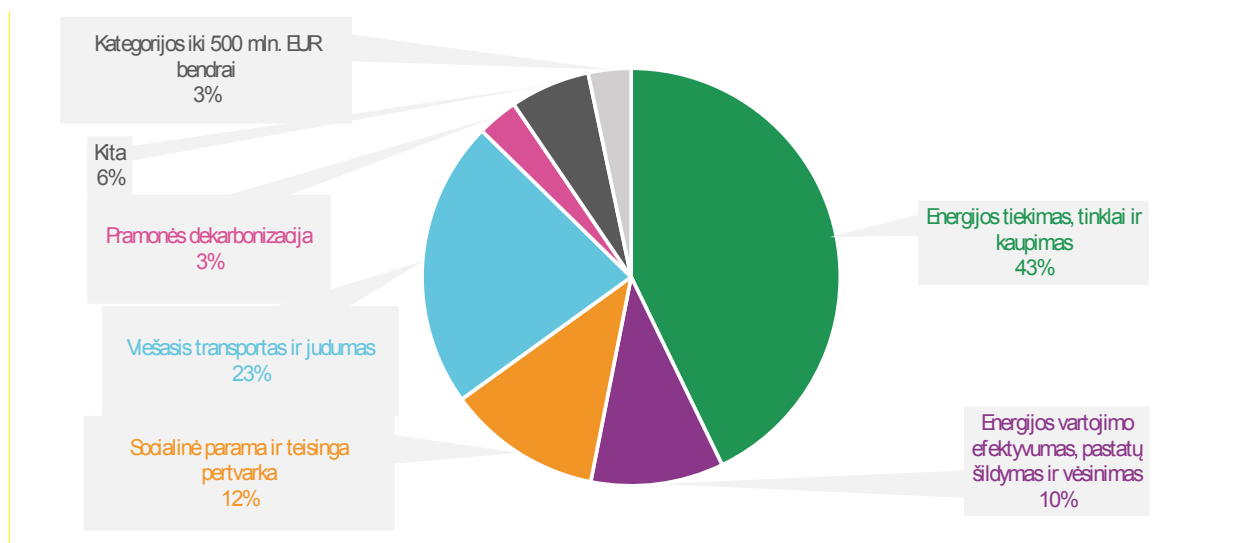
Dėl 1,4 mlrd. EUR lėšų, išmokėtų 2023 m., valstybės narės nurodė kategoriją „Kita“, apimančią veiksmus, kurių netinka priskirti jokiai kitai kategorijai arba kurie priskirtini kelioms kategorijoms. Vienas iš pavyzdžių yra Švedijos klimato proveržio fondas, remiantis įvairius išmetamo ŠESD kiekio mažinimo, biodujų, biologinės įvairovės ir mokslinių tyrimų projektus.

ES ATLPS aukcionų pajamos yra labai svarbus indėlis į šiuos ir daugelį kitų įtakingų projektų valstybėse narėse. Trylikos projektų, (bendrai) finansuojamų aukcionų pajamomis, atvejų tyrimai, prieinami Europos aplinkos agentūros svetainėje⁵⁵, parodo teigiamą tų pajamų poveikį su klimato kaita susijusiai ES pertvarkai. Žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 7 skyrių, kuriame pateikta išsamesnių duomenų apie ATLPS pajamų naudojimą.

⁵⁴ Daugiau informacijos pateikta 2024 m. anglies dioksido rinkos ataskaitoje.

⁵⁵ https://climate-energy.eea.europa.eu/topics/climate-finance/use-of-ets-auctioning-revenues/good_practices. Kitų gerosios praktikos pavyzdžių parodyta per projektą „Life ETX“, kuriam gautas Europos Sąjungos programos LIFE finansavimas pagal dotacijos susitarimą Nr. LIFE20 GIC/BE/001662 (žr. <https://etxtra.org/lifetx-national-human-stories/>).

2.2 paveikslas. 22,7 mlrd. EUR lėšos, apie kurias kaip apie išmokėtas lėšas pranešta valstybių narių 2023 m. ataskaitose, išskaidytos pagal kategorijas⁵⁶.

2.3 VEIKSMAI AVIACIJOS IR JŪRŲ TRANSPORTO SEKTORIUOSE

Jūrų transporto sektorius

Jūrų transportas maždaug 3–4 procentais prisideda prie bendro ES išmetamo CO₂ kiekio. 2023 m. šiame sektoriuje išmestas kiekis (duomenys surinkti pagal Stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo reglamentą⁵⁷), atsižvelgiant į visus per reisus į EEE uostus ir iš jų išmestus teršalus, sudarė 126,7 mln. tonų CO₂. Po ATLPS direktyvos peržiūros į ES ATLPS nuo 2024 m. sausio 1 d. pradėta įtraukti teisingą ES tenkančią didelių laivų, įplaukiančių į ES uostus, išmetamo CO₂ kiekio dalį (50 proc. tuo atveju, kai reisai pradedami ar baigiami už EEE ribų). Siekiant užtikrinti sklandų laipsnišką šio sektoriaus įtraukimą į sistemą, laivybos bendrovės turės už 2024 m. atsisakyti apyvartinių taršos leidimų, kad padengtų 40 proc. išmetamų teršalų, apie kuriuos duomenys teikiami pagal ES ATLPS. 2025 m. ši dalis bus padidinta iki 70 proc., o nuo 2026 m. – iki 100 proc. Apie kitus nei CO₂ išmetamuosius teršalus (metaną ir diazoto oksidą) 2024 m. jau teikiami duomenys pagal Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamentą ir nuo 2026 m. jie bus įtraukti į ES ATLPS taikymo sritį.

Tarptautiniu lygmeniu ES sėkmingai rėmė Tarptautinės jūrų organizacijos ŠESD kiekio mažinimo strategijos peržiūrą, dėl kurios susitarta 2023 m. liepos mėn.: dabar nustatytas tikslas maždaug iki 2050 m., t. y. artėjant 2050 m., pasiekti, kad grynasis iš laivų išmetamas ŠESD kiekis taptų nulinis (be kita ko, nustatant orientacinius 2030 m. ir 2040 m. kontrolinius rodiklius). Kad šie išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslai būtų pasiekti, ES pritaria tam, kad iki 2025 m. būtų priimtas vidutinės trukmės priemonių paketas, kuris apimtų ir jūrinio kuro standartą, ir laivyboje išmetamų ŠESD apmokestinimo mechanizmą, be kita ko, 2024 m. atliekant išsamų poveikio vertinimą sprendimų priėmimo procesui pagrįsti.

⁵⁶ Į kartu sudėtas kategorijas, kurioms skirtos lėšos yra ne didesnės kaip 500 mln. EUR, įeina (sumos nurodytos mln. EUR): kelių transportas (309), prisitaikymas prie klimato kaitos (155), tarptautiniai tikslai ir tarptautinis kovos su klimato kaita finansavimas (110), ŠESD absorbavimas LULUCF sektoriuje, dėl žemės ūkio ir su žeme susijusios veiklos (59), administracinės išlaidos (54), atliekų tvarkymas (29), jūrų transportas (17), aviacija (13), ilgalaikis ŠESD absorbavimas (3).

⁵⁷ Reglamentas (ES) 2015/757.

Aviacijos sektorius

2023 m. ATLPS aviacijos sektoriuje išmetamųjų teršalų kiekis toliau didėjo ir pasiekė iš viso 53,2 mln. tonų CO₂. Tai yra 9,5 proc. daugiau nei 2022 m.⁵⁸ Po ATLPS direktyvos peržiūros Komisija per 2024 ir 2025 m. priima įgyvendinimo teisės aktus⁵⁹, skirtus ES ATLPS taikymui aviacijos sektoriuje sustiprinti ir šio sektoriaus indėliui padidinti, taip pat Tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemai (CORSIA), taikomai ES įsisteigusiu oro transporto bendrovių skrydžiams už Europos ribų, įgyvendinti. ES viena iš pirmųjų jurisdikciją turinčių subjektų pasaulyje teisiškai įgyvendino CORSIA. CORSIA paskirtis – kompensuoti aviacijoje per tarptautinius skrydžius išmetamą anglies dioksido kiekį, viršijantį tam tikrą lygį⁶⁰. 2024 m. rudenį šis lygis dar nebuvo pasiektas, taigi oro transporto bendrovės neturėjo jokių prievolių pagal CORSIA kompensuoti anglies dioksido išmetimą.

Bendras aviacijos poveikis klimatui šiuo metu yra 2–4 kartus didesnis už jame anksčiau išmesto vien CO₂ poveikį⁶¹ – 66 proc. aviacijos poveikio klimatui sudaro kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų poveikis⁶². Ši kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų poveikio analizė grindžiama modeliais. Ir Europos, ir tarptautiniu lygmenimis vykdomi projektai, skirti aviacijos išmetamųjų teršalų, kitų nei CO₂, kiekiui matuoti. Valstybės narės dar nevykdo kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų aviacijoje stebėsenos. Pagal peržiūrėtą ATLPS direktyvą orlaivių naudotojams nuo 2025 m. sausio 1 d. pavedama stebėti per skrydį išmetamų kitų nei CO₂ teršalų poveikį kiekvienais metais ir dėl to teikti ataskaitas⁶³. Ne vėliau kaip iki 2027 m. gruodžio 31 d. Komisija, remdamasi kitų nei CO₂ teršalų aviacijos sektoriuje poveikio stebėsenos sistemos taikymo rezultatais, pateiks ataskaitą ir, jei bus tikslinga, pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, skirto kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų poveikiui mažinti.

---

⁵⁸ 2019 m. išmetamųjų teršalų kiekio duomenimis, tais metais iš viso išmesta apie 68,2 mln. tonų CO₂ (tai apima Jungtinės Karalystės duomenis).

⁵⁹ Pavyzdžiui, 2024 m. spalio mėn. viduryje jau buvo priimti šie aktai: 2024 m. vasario mėn. priimtas įgyvendinimo reglamentas dėl valstybių (išskyrus EEE šalis, Šveicariją ir Jungtinę Karalystę), taikančių CORSIA 2023 m. išmestų teršalų kiekiui, sąrašo ([Komisijos įgyvendinimo reglamentas \(ES\) 2024/622](#)); orlaivių naudotojų 2024 m. sąrašas, patvirtintas 2024 m. kovo mėn. ([Komisijos įgyvendinimo reglamentas \(ES\) 2024/1030](#)); 2024 m. aviacijos išmetamųjų teršalų kiekio viršutinė riba (atnaujinta versija), patvirtinta 2024 m. birželio mėn. ([Komisijos sprendimas \(ES\) 2024/1797](#)); 2024 m. liepos 9 d. paskelbtos išsamios taisyklės dėl CORSIA kompensavimo reikalavimų apskaičiavimo ([Komisijos įgyvendinimo reglamentas \(ES\) 2024/1879](#)).

⁶⁰ Nustatytas lygis, kurį viršijusios oro transporto bendrovės turėtų pradėti kompensuoti išmetamą anglies dioksido kiekį, 2024–2035 m. laikotarpiu yra 85 proc. 2019 m. išmesto CO₂ kiekio (2019 m. – metai, kuriais užfiksuotas visų laikų didžiausias aviacijoje išmestas ŠESD kiekis).

⁶¹ *Aviation and the Global Atmosphere*, IPCC, 1999 (<https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/av-en-1.pdf>).

⁶² Atnaujinta su išmetamu CO₂ nesusijusio aviacijos poveikio klimatui analizė ir galimos politikos priemonės pagal ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos direktyvos 30 straipsnio 4 dalį, [SWD\(2020\) 277 final](#).

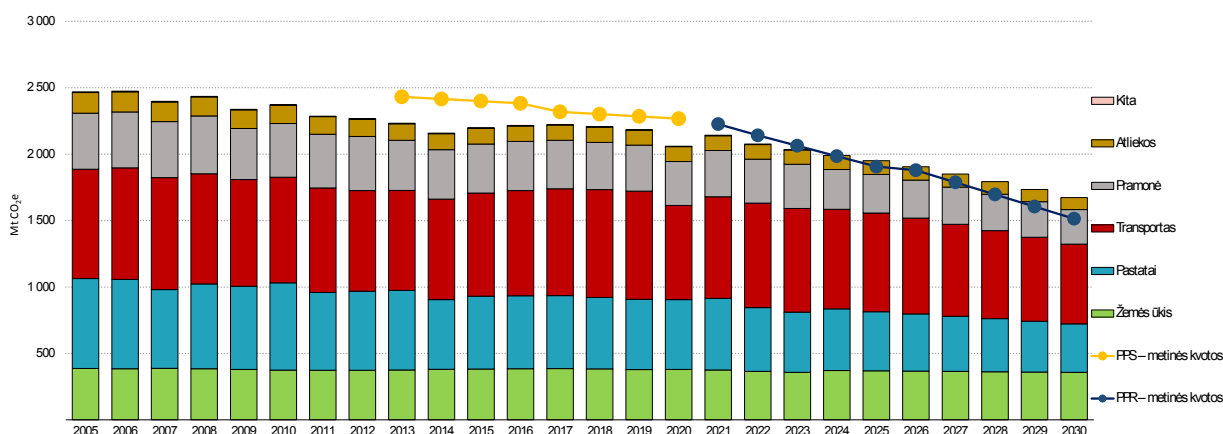
⁶³ Stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo sistema taikoma skrydžiams į Europą, iš Europos ir Europoje. Iš pradžių, kad būtų lengviau, privaloma teikti ataskaitas dėl skrydžių Europoje. Tai reiškia, kad skatinama 2025 ir 2026 m. savanoriškai teikti ataskaitas dėl skrydžių visais maršrutais. Nuo 2027 m. pareiga teikti ataskaitas automatiškai taikoma visiems skrydžiams. Žr. įgyvendinimo teisės akto projektą: [Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema \(ATLPS\). Stebėsenos ir ataskaitų teikimo reglamento pakeitimai atsižvelgiant į ATLPS peržiūrą \(europa.eu\)](#).

3 PASTANGŲ PASIDALIJIMO SEKTORIUOSE IŠMETAMAS ŠESD KIEKIS

Pastangų pasidalijimo reglamentas (toliau – PPR) taikomas vidaus transporto sektoriuje išmetamoms ŠESD (išskyrus aviacijos sektoriuje išmetamą CO₂), taip pat pastatų, žemės ūkio, smulkiosios pramonės ir atliekų sektoriuose išmetamoms ŠESD⁶⁴. Šiuose sektoriuose susidaro apie 65 proc. visų ES viduje išmetamų ŠESD. PPR nustatyti privalomi nacionaliniai tikslai 2021–2030 m. laikotarpiu sumažinti tuose sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m. lygiu.

Remiantis apytiksliais duomenimis nustatyta, kad pastangų pasidalijimo sektoriuose 2023 m. išmestas ŠESD kiekis buvo 2 proc. mažesnis nei 2022 m. ir 19,2 proc. mažesnis nei 2005 m. Ypač sumažėjo iš pastatų išmetamas ŠESD kiekis: šiame sektoriuje išmetamas kiekis sumažėjo 5,5 proc., palyginti su 2022 m.; antroje vietoje žemės ūkis – jame išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 2,0 proc., palyginti su 2022 m. Transporto sektoriuje (tai didžiausias iš PPR sektorių, kuriam tenka daugiau kaip trečdalis visų išmetamų ŠESD, dėl kurių taikomas pastangų pasidalijimas) išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 0,8 proc.

3.1 paveikslas. Sektoriuose, kuriems taikomi 2005–2030 m. pastangų pasidalijimo teisės aktai ir metinės ŠESD kvotos, išmetamas ŠESD kiekis (ES 27)

3.1 BENDRA PAŽANGA PASTANGŲ PASIDALIJIMO SEKTORIJE MAŽINANT IŠMETAMĄ ŠESD KIEKĮ IKI 2030 M.

Šiame skirsnyje apžvelgiama kiekvienos valstybės narės pažanga, padaryta siekiant laikytis jos metinių ŠESD kvotų (ypač 2022 m.). Tai pagrįsta galutiniais 2022 m.⁶⁵ ir 2021 m. ŠESD apskaitos duomenimis, apytiksliai apskaičiuotu 2023 m. išmestu ŠESD kiekiu ir 2024 m. pateiktomis 2024–2030 m. išmetamo ŠESD kiekio projekcijomis. 2021–2025 m. atitikties ciklas turės būti užbaigtas 2027 m. (atlikus išsamią 2021–2025 m. išmesto ŠESD kiekio

⁶⁴ 2018 m. gegužės 30 d. Reglamentas (ES) 2018/842 su pakeitimais, padarytais 2023 m. balandžio 19 d. Reglamentu (ES) 2023/857.

⁶⁵ 1990–2022 m. išmestų ir absorbuotų ŠESD kiekių duomenys pagrįsti 2024 m. ŠESD apskaita, kurios duomenis ES valstybės narės pateikė Komisijai iki 2024 m. kovo 15 d. Tačiau 2024 m. apskaitos ataskaitų teikimo terminas išimties tvarka pratęstas iki antrojo pusmečio – taip yra dėl UNFCCC patobulintos skaidrumo užtikrinimo sistemos (ETS) ataskaitų teikimo priemonės įgyvendinimo. Atnaujintus galutinius ŠESD apskaitos duomenis valstybės narės galės pateikti Europos aplinkos agentūrai iki rugsėjo 15 d. Taigi, žinomi skaičiai galės būti pakeisti, kai galbūt bus pakartotinai pateikta duomenų po vėlesnių peržiūrų. ŠESD apskaitos duomenys kartu su bendrojo ES lygmeniu išmetamo ŠESD kiekio duomenimis bus pagal Reglamentą (ES) Nr. 525/2013 pateikti UNFCCC organizacijai iki 2024 m. gruodžio 15 d.

peržiūrą), o 2026–2030 m. atitiktis ciklas turės būti užbaigtas 2032 m. (atlikus išsamią 2026–2030 m. išmesto ŠESD kiekio peržiūrą).

Visos valstybės narės įvykdė savo įsipareigojimus pagal Pastangų pasidalijimo sprendimą (PPS), kuriuo nustatytos metinės išmetamo ŠESD kiekio ribos kiekvieniems 2013–2020 m. laikotarpio metams. Pastangų pasidalijimo reglamentu (PPR), kuris priimtas 2018 m. ir iš dalies pakeistas 2023 m., nustatytas visos ES tikslas iki 2030 m. 40 proc. sumažinti pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį, palyginti su 2005 m. lygiu. Pagal bendrąjį PPR iškeltą ES tikslą nustatomi nacionaliniai išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo iki 2030 m. tikslai ir metinės išmetamo ŠESD kiekio ribos. Valstybės narės taip pat gali pasinaudoti lankstumo priemonėmis, kad gebėtų laikytis savo metinių išmetamo ŠESD kiekio ribų ir pasiekti savo 2030 m. tikslus. Šios lankstumo priemonės apima rezervavimą, skolinimąsi, pirkimą ir pardavimą, taip pat galimybę gauti kreditų iš žemės naudojimo sektoriaus, o kai kurios valstybės narės turi galimybę gauti apyvartinių taršos leidimų iš ES ATLPS (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 8 skyriuje). Islandija ir Norvegija taip pat įgyvendina PPR, tačiau toliau nurodytos tik ES valstybių narių išmetamo ŠESD kiekio tendencijos (remiantis projekcijomis).

2022 m. ES mastu PPR sektoriuose išmestas ŠESD kiekis buvo 3,1 proc. mažesnis už bendrąją išmetamų kiekių ribą, o aštuoniose valstybėse narėse⁶⁶ išmestas ŠESD kiekis viršijo metines ŠESD kvotas. Ši padėtis buvo panaši į tą, kuri pasiekta 2021 m.⁶⁷ 2023 m. išmetamo ŠESD kiekio duomenys tebėra preliminarūs, tačiau numatoma, kad dešimtyje valstybių narių⁶⁸ išmestas ŠESD kiekis viršija jų metines ŠESD kvotas. PPR taikymo srityje 2021, 2022 ir 2023 m. išmesti ŠESD kiekiai bus peržiūrėti 2027 m., kai bus patikrinta ir nustatyta atitiktis reikalavimams kiekvienais iš 2021–2025 m. laikotarpio metų. Tuo etapu valstybės narės, siekdamos laikytis savo metinių išmetamo ŠESD kiekio ribų, galės pasinaudoti pagal PPR prieinamomis lankstumo priemonėmis. Vis dėlto šiuo etapu, remiantis 2023 m. kovo mėn. ir 2024 m. kovo mėn. valstybių narių pateiktomis išmetamo ŠESD kiekio projekcijomis, jau galima įgyti įžvalgų apie pažangą siekiant PPR tikslų.

Iki 2024 m. birželio 30 d. valstybės narės turėjo pagal Valdymo reglamento 14 straipsnį pateikti savo galutinius atnaujintus nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP). Atsižvelgiant į 14 galutinių NEKSVP, kurie Komisijai jau buvo pateikti tuo metu, kai rengta ši ataskaita⁶⁹, ir į išmetamo ŠESD kiekio projekcijas, kurias valstybės narės pateikė 2023 m. kovo mėn. ir 2024 m. kovo mėn., remiantis didžiausio užmojo apibendrintomis projekcijomis, tikimasi, kad 2030 m. ES lygmeniu išmetamas ŠESD kiekis bus daugiau kaip 37 proc. mažesnis už 2005 m. lygį (žr. 3.2 paveikslą). Tai yra padėties pagerėjimas, palyginti su apibendrintomis projekcijomis, apskaičiuotomis remiantis atnaujintų NEKSVP projektais, pagal kurias PPR sektoriuose išmetamas ŠESD kiekis 2030 m. būtų sumažintas maždaug 34 proc.⁷⁰ Nepaisant to, tai reiškia, kad išlieka atotrūkis iki bendro ES tikslo PPR sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį iki 2030 m. sumažinti 40 proc., palyginti su 2005 m. lygiu.

Komisija taip pat pasinaudojo naujausiomis valstybių narių išmetamo ŠESD kiekio projekcijomis, kad galėtų įvertinti jų pažangą siekiant 2021–2030 m. metinių išmetamo ŠESD

⁶⁶ Kroatija, Kipras, Vengrija, Italija, Airija, Lietuva, Malta, Rumunija.

⁶⁷ 2021 m. ES mastu PPR sektoriuose išmestas ŠESD kiekis tebebuvo 3,3 proc. mažesnis už bendrąją išmetamų ŠESD kiekių ribą.

⁶⁸ Kipras, Čekija, Danija, Estija, Airija, Italija, Lietuva, Malta, Lenkija, Rumunija.

⁶⁹ Iki 2024 m. spalio 15 d. savo galutinius atnaujintus NEKSVP Komisijai pateikė 14 valstybių narių (Vokietija, Danija, Suomija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Latvija, Lietuva, Vengrija, Nyderlandai, Ispanija, Rumunija, Švedija).

⁷⁰ COM(2023) 796.

kiekio ribų, atsižvelgdama į galimą naudojimąsi lankstumo priemonėmis, prieinamomis pagal PPR⁷¹. Jei valstybės narės panaudotų iš ankstesnių metų likusias metines ŠESD kvotas (rezervavimas) arba naudotų ateinančių metų metines ŠESD kvotas (skolinimasis) ir (arba) esamą ATLPS lankstumo priemonę ir (arba) LULUCF lankstumo priemonę 2021–2025 m. laikotarpiu tam, kad kompensuotų perteklinį PPR sektoriuje išmetamą ŠESD kiekį, 11-oje valstybių narių bent vienais 2021–2030 m. laikotarpio metais vis tiek būtų išmetamo ŠESD kiekio perteklius⁷². Tai, kad per pirmąjį atitikties laikotarpį (2021–2025 m.) Kipras, Kroatija ir Italija jau turėjo perteklinį išmetamą ŠESD kiekį, padidina iššūkį, nes dabar lieka mažiau laiko parengti papildomų ŠESD kiekio mažinimo politikos priemonių.⁷³

Kaip nustatyta PPR 9 straipsnio 2 dalyje, bet koks grynasis debetas (t. y. perteklinis išmestas ŠESD kiekis) pagal LULUCF reglamentą 2021–2025 m. laikotarpiu automatiškai atimamas iš valstybių narių metinių ŠESD kvotų per pirmąjį PPR atitikties laikotarpį. Remiantis prieinamais įvertinto 2021–2025 m. LULUCF sektoriuje išmetamo ŠESD kiekio duomenimis, susirūpinimą kelia tendencijos Suomijoje, Prancūzijoje ir Portugalijoje (žr. 4 skyrių). Jei šios LULUCF tendencijos bus patvirtintos, toms valstybėms narėms gali būti sunku pasiekti savo tikslus pagal PPR kiekvienais pirmojo atitikties laikotarpio metais⁷⁴.

Pagal PPR devynios valstybės narės gali panaudoti ribotą skaičių ATLPS apyvartinių taršos leidimų tam, kad kompensuotų pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamą ŠESD kiekį. Po PPR peržiūros keturios iš šių valstybių narių galėjo padidinti savo apyvartinių taršos leidimų kiekius pagal ATLPS lankstumo priemonę⁷⁵. Malta ir Švedija Komisijai pranešė ketinančios pasinaudoti šia lankstumo priemone. Be to, valstybės narės, kurios pasiekia gerų rezultatų pagal LULUCF reglamentą, gali, naudodamosi tuo, kad viršijo šiuos lūkesčius, kompensuoti (iki tam tikros ribos) bet kokią perteklinį išmetamą ŠESD kiekį pagal PPR. Valstybės narės taip pat gali perleisti metines ŠESD kvotas viena kitai, kad išmetamas ŠESD kiekis atitiktų metines ŠESD kvotas⁷⁶. Vis dėlto iš dabartinių projekcijų atrodo, kad metinių ŠESD kvotų, kurias bus galima pirkti, kiekis gali būti ribotas.

Iš šiuo metu prieinamos informacijos matyti, kad ES pagal PPR išmetamas ŠESD kiekis vis dar nesiekia apibendrintai nustatytų 2021 m., 2022 m. ir 2023 m. išmetamų kiekių ribų. Išmetamo ŠESD kiekio sumažinimo pagal PPR iki 2030 m. prognozės taip pat gerėja, remiantis atnaujintų NEKSVP projektais, ir, sprendžiant iš šiuo metu prieinamos informacijos, atrodo, kad pagal galutinius atnaujintus NEKSVP išmetamas ŠESD kiekis bus iki 2030 m. sumažintas daugiau, nei tikėtasi. 2023 m. gruodžio mėn. Komisija, remdamasi

⁷¹ PPR 8 straipsnyje numatyta, kad jei Komisija nustatytų, kad pažanga nepakankama, valstybės narės privalėtų parengti taisomųjų veiksmų planą. Išsamius kiekvienos valstybės narės duomenis žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 8.2 lentelėje.

⁷² Bulgarijoje, Kipre, Vokietijoje, Estijoje, Kroatijoje, Vengrijoje, Airijoje, Italijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovakijoje perteklinis išmetamas ŠESD kiekis yra bent vienais 2021–2030 m. laikotarpio metais. Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Suomijoje, Lietuvoje, Liuksemburge, Latvijoje, Portugalijoje, Švedijoje ir Slovėnijoje išmetamas ŠESD kiekis kiekvienais metais būtų mažesnis už jų metines ŠESD kvotas, jeigu jos naudotųsi rezervavimu ir (arba) ATLPS lankstumo priemone. Remiantis galutiniais atnaujintais NEKSVP, Prancūzija ir Nyderlandai 2021–2030 m. laikotarpiu turėtų turėti metinių ŠESD kvotų perviršį.

⁷³ Valstybių narių 2021, 2022 ir 2023 m. PPR sektoriuje išmestiems ŠESD kiekiams nustatyti ir kitų metų projekcijoms rengti naudojami prieinami ankstesnių laikotarpių ir apytiksliai apskaičiuoti duomenys. Galutinis išmestas ŠESD kiekis pagal PPR bus nustatytas tik atlikus išsamią (2021–2025 m. laikotarpio) peržiūrą 2027 m. ir (2026–2030 m. laikotarpio) peržiūrą 2032 m. 2026–2030 m. metinės ŠESD kvotos kol kas yra tik įvertintos, nes jos bus nustatytos tik atlikus išsamią peržiūrą 2025 m. Išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 8 skyriuje.

⁷⁴ Atliekant šį vertinimą, 2021–2025 m. laikotarpiu išmetamas perteklinis ŠESD kiekis LULUCF sektoriuje tolygiai paskirstomas 2021–2025 metams, kad būtų galima apskaičiuoti metinių ŠESD kvotų sumažinimą pagal PPR. Į lankstumo priemones pagal LULUCF reglamentą neatsižvelgiama.

⁷⁵ Belgija, Nyderlandai, Švedija ir Malta. ATLPS lankstumo priemonė teikia galimybę valstybei narei pranešti Komisijai apie ES ATLPS apyvartinių taršos leidimų, prieinamų PPR atitiktčiai užtikrinti, kiekį. Tie ES ATLPS leidimai išskaičiuojami iš leidimų, kurie įprastai būtų parduodami ES ATLPS aukcione, kiekio.

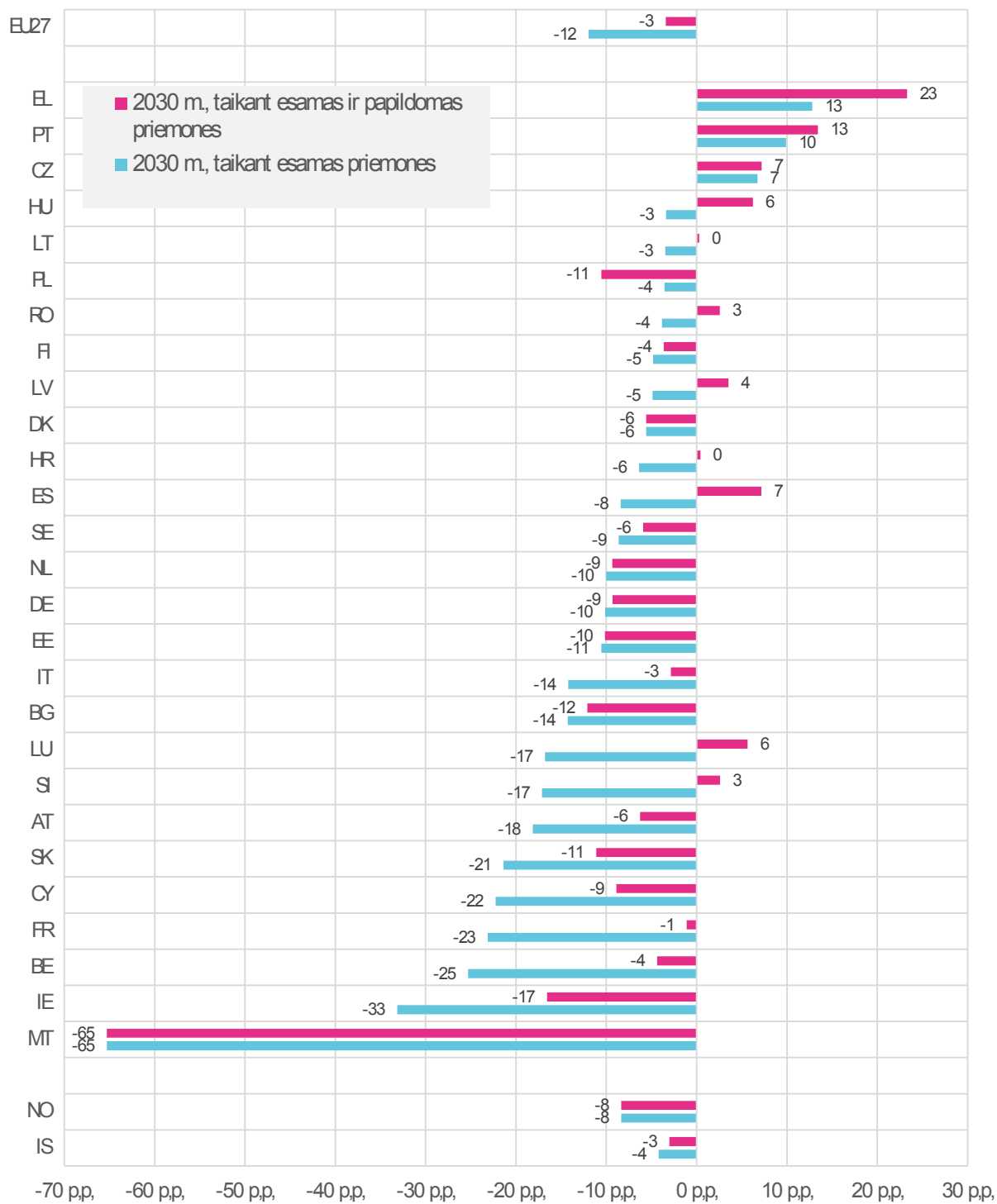
⁷⁶ Islandija ir Norvegija taip pat gali pirkti metines ŠESD kvotas iš valstybių narių ir parduoti metines ŠESD kvotas valstybėms narėms.

valstybių narių atnaujintų NEKSVP projektais, joms pateikė rekomendacijų sustiprinti veiksmus pastangų pasidalijimo sektoriuose, kad išmetamas ŠESD kiekis būtų sumažintas. Tuo metu, kai buvo rengiama ši ataskaita, tik 14 valstybių narių buvo pateikusios savo galutinius NEKSVP. Prieš darant išvadą, ar valstybė narė daro pakankamą pažangą, svarbu įvertinti visą iš galutinių atnaujintų NEKSVP gautą informaciją. Sprendžiant iš šiuo metu prieinamos informacijos, šešios valstybės narės turėtų pasinaudoti pagal PPR prieinamomis lankstumo priemonėmis ir įsigyti papildomų metinių ŠESD kvotų, kad laikytųsi savo metinių išmetamo ŠESD kiekio ribų jau 2021–2025 m. laikotarpiu (kitos aštuonios valstybės narės – 2026–2030 m. laikotarpiu)⁷⁷. Kadangi šioms valstybėms narėms gali kilti rizika nepadaryti pakankamos pažangos siekiant įvykdyti savo įsipareigojimus pagal PPR, Komisija jau bendradarbiaus su jomis dėl jų pastangų užtikrinti, kad įsipareigojimai pagal PPR būtų įvykdyti.

---

⁷⁷ Kroatijoje, Kipre ir Italijoje tokia padėtis būtų jau 2021–2025 m. laikotarpiu, kaip ir Suomijoje, Prancūzijoje bei Portugalijoje dėl jų LULUCF tendencijų, kaip paaiškinta pirmiau. Atitinkamos valstybės narės 2026–2030 m. laikotarpiu būtų Bulgarija, Vokietija, Estija, Vengrija, Airija, Malta, Lenkija ir Slovakija.

3.2 paveikslas. Išmetamo ŠESD kiekio projekcijų atotrūkis nuo PPR 2030 m. tikslų (proc. punktais) ⁷⁸

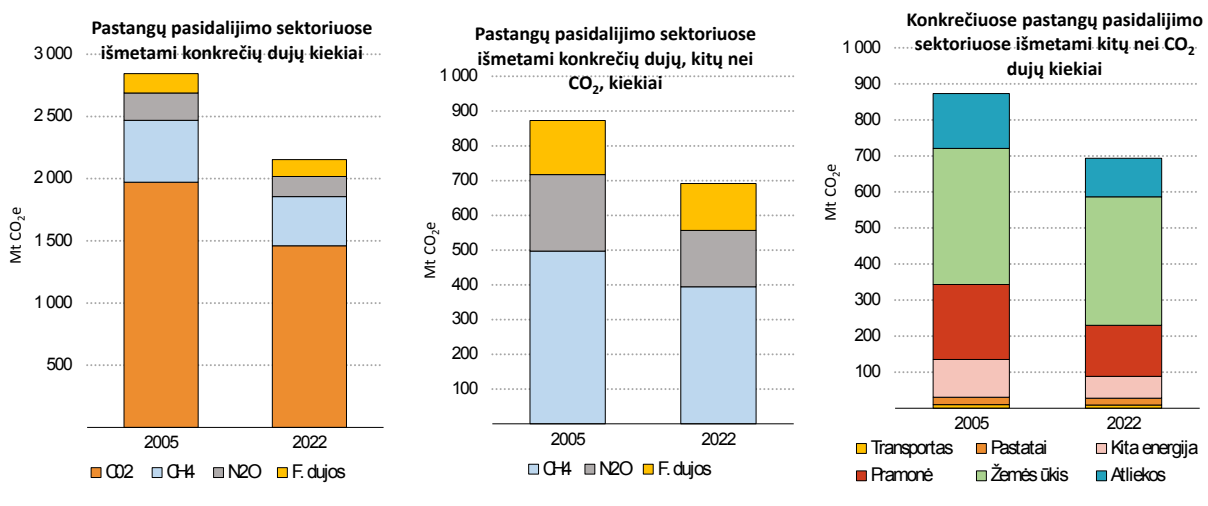

⁷⁸ Diagrama parengta pagal naujausias valstybių narių pateiktas išmetamo ŠESD kiekio projekcijas, įskaitant (nuo 2023 m. kovo mėn. ar 2024 m. kovo mėn.) atnaujintų NEKSVP projektus arba galutinius NEKSVP.

3.2 IŠMETAMO ŠESD KIEKIO TENDENCIJOS PAGAL DUJŲ RŪŠIS, KURIOMS TAIKOMI PASTANGŲ PASIDALIJIMO TEISĖS AKTAI

Daugiau kaip du trečdalius viso pastangų pasidalijimo sektoriuose išmetamo ŠESD kiekio sudaro CO₂, likusį trečdalį – kiti nei CO₂ išmetamieji teršalai. Kitos nei CO₂ šiltnamio efektą sukeliančios dujos yra metanas (CH₄), diazoto oksidas (N₂O) ir fluorintos dujos (NF₃, HFC, PFC, SF₆, HFC). Daugumai energetikos sektoriuje išmetamų teršalų taikoma ES ATLPS, tačiau šiame sektoriuje išmetamas metanas patenka į PPR taikymo sritį. Šios kitos nei CO₂ dujos yra išmetamos įvairiuose sektoriuose ir per įvairius procesus ir visų jų visuotinio atšilimo potencialas yra daug (nuo dešimčių iki dešimčių tūkstančių laipsnių, priklausomai nuo konkrečių dujų) didesnis už CO₂ visuotinio atšilimo potencialą. Dėl to kiti nei CO₂ išmetamieji teršalai daro reikšmingą poveikį klimato kaitai ir su jais susijęs potencialas mažinti išmetamą ŠESD kiekį keliuose sektoriuose yra didelis. Mažinant kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų poveikį galima greitai sumažinti pasaulinės temperatūros kilimą. Kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų kiekio mažinimas taip pat yra svarbus siekiant mūsų tikslų pagal PPR. Maždaug pusė kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų susidaro žemės ūkio sektoriuje. 2005–2022 m. laikotarpiu kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų kiekis sumažintas visuose sektoriuose, tačiau reikšmingiausias jo sumažinimas pasiektas energetikos sektoriaus dalyje, kurios neapima ATLPS („kita energija“), smulkiąjoje pramonėje ir atliekų sektoriuje. Per tą patį laikotarpį žemės ūkio, transporto ir pastatų sektoriuose kitų nei CO₂ išmetamųjų teršalų kiekis išliko palyginti stabilus. Iš visų išmetamųjų teršalų daugiausia sumažintas diazoto oksido, išmetamo pramonės sektoriuose, kurių neapima ALPS, kiekis ir atliekų sektoriuje išmetamo metano kiekis; išmetamas fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis taip pat sumažintas, bet mažiau (3.3 paveikslas). Pagal ES metano strategiją siekiama sumažinti energetikos sektoriuje, taip pat žemės ūkio ir atliekų sektoriuose išmetamą metano kiekį, taigi ja taip pat padedama siekti PPR tikslų.

3.3 paveikslas. Kiti nei CO₂ išmetamieji teršalai pagal PPR 2005 ir 2022 m., pagal sektorius ir dujų rūšis

Fluorintos šiltnamio efektą sukeliančios dujos

Fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – fluorintos dujos) poveikis, sukiantis visuotinį atšilimą, yra iki 24 000 kartų didesnis nei CO₂. ES išmetamos fluorintos dujos sudaro 2,5 proc. viso ES išmetamo ŠESD kiekio. Hidrofluorangliavandeniliai (HFC) yra

reikšmingiausios fluorintos dujos. Išmetamas fluorintų dujų kiekis nuosekliai ir reikšmingai mažinamas visoje ES įgyvendinant 2014 m. Fluorintų dujų reglamentą (Reglamentas (ES) Nr. 517/2014). Nuo tada, kai įsigaliojo šis reglamentas (2015 m.), bendras išmetamas fluorintų dujų kiekis sumažėjo 27,6 proc., nors prieš tai 1990–2014 m. laikotarpiu buvo padvigubėjęs. Didžiausias padėties pagerėjimas užfiksuotas vėsumos tiekimo pramonėje, kaip antai šaldytuvų ir oro kondicionierių sektoriuose, kuriuose pereinama prie klimatui mažiau kenkiančių alternatyvų. Minėtas reglamentas yra sėkmingas ir tuo atžvilgiu, kad juo sudarytos sąlygos lengviau įgyvendinti 2016 m. pasiektą visuotinį susitarimą laipsniškai mažinti HFC gamybą ir naudojimą pagal Monrealio protokolą (Kigalio pakeitimą), kuriuo, įvertinta, bus pasiekta, kad visuotinis atšilimas iki 2100 m. būtų iki 0,5 °C mažesnis. Nuo 2024 m. kovo 11 d. taikomas dar didesnio užmojo Fluorintų dujų reglamentas (Reglamentas (ES) 2024/573). Pagal naująsias taisykles, HFC kiekis turi būti iki 2030 m. sumažintas apie 95 proc., palyginti su 2015 m., o iki 2050 m. HFC gamyba ir naudojimas turės būti laipsniškai visiškai nutraukti. Šis išmetamo fluorintų dujų kiekio mažinimas ir toliau prisidės prie valstybių narių pastangų pasiekti tikslą pagal Pastangų pasidalijimo reglamentą.

3.3 KELIŲ TRANSPORTAS

Vidaus transporto išmetamieji teršalai sudaro ketvirtadalį viso ES išmetamo ŠESD kiekio, o jų sumažėjimas nuo 2005 m. yra labai nedidelis. Reikia greičiau dėti pastangas dekarbonizuoti transporto sektorių, kad ES klimato srities 2030 m. ir 2050 m. tikslai būtų pasiekti. Apskaitos duomenys parodė, kad 1990–2022 m. laikotarpiu išmetamas ŠESD kiekis didėjo vidutiniškai 4 Mt CO₂e per metus, o ši tendencija aiškiai neatitinka ES vidaus tikslo iki 2030 m.⁷⁹ Kelių transporto sektoriuje susidaro didžioji dauguma transporto išmetamo ŠESD kiekio (apie 95 proc., arba, kai įtraukiama tarptautinė laivyba ir aviacija, 73 proc.), o daugiau kaip 70 proc. kelių transporto teršalų išmetama iš lengvųjų automobilių ir furgonų. Nuo 2005 m. iki 2022 m. kelių transporto išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo tik 4 proc., o sunkiujų transporto priemonių net padidėjo 1 proc. Tai rodo, kad didesnis transporto priemonių našumas ir mažataršių galios pavarų diegimas beveik nekompensavo poveikio, kurį daro tolesnis kelių transporto intensyvumo augimas.

ES išmetamo CO₂ normos, taikomos naujiems automobiliams bei furgonams ir naujoms sunkiosioms transporto priemonėms, yra svarbios politikos priemonės siekiant mažinti kelių transporto išmetamą CO₂ kiekį.

Preliminariais 2023 m. ES, Islandijoje ir Norvegijoje užregistruotų naujų **automobilių ir furgonų** stebėsenos duomenimis⁸⁰, vidutinis išmetamas CO₂ kiekis⁸¹ toliau mažėjo, palyginti su 2022 m.: automobilių – nuo 108,1 g CO₂/km iki 106,6 g CO₂/km (–1,4 proc.), furgonų – nuo 183,8 g CO₂/km iki 180,9 g CO₂/km (–1,5 proc.). Taigi tęsiasi išmetamo CO₂ kiekio mažėjimo tendencija, stebima nuo 2020 m. (nuo tada, kai pradėti taikyti griežtesni tiksliniai lygiai). Vidutinis išmetamas CO₂ kiekis 2023 m. buvo už 2019 m. lygį mažesnis 28 proc. (automobilių) ir 11 proc. (furgonų). Tai daugiausia lėmė registruojamų visai netaršių transporto priemonių dalies augimas. 2023 m. 15,5 proc. naujų automobilių ir 8 proc. naujų furgonų buvo neišmetantys jokių teršalų pro išmetimo vamzdį (jų padaugėjo nuo 2019 m., kai jų buvo atitinkamai 2,2 proc. ir 1,4 proc.). Taigi, per kelerius pastaruosius metus padaryta pažanga, tačiau norint pasiekti ateities tikslus vis dar reikia labai sumažinti išmetamą CO₂

⁷⁹ EAA – ŠESD. Duomenų žiūryklė. Europos aplinkos agentūra (europa.eu).

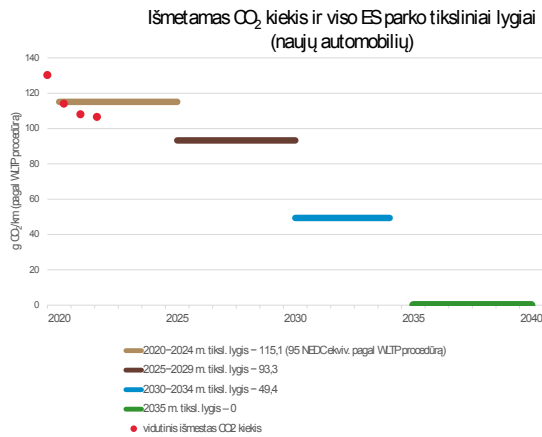
⁸⁰ Lengvųjų automobilių išmetamo CO₂ kiekio stebėseną (europa.eu).

⁸¹ Nustatoma per tipo patvirtinimą taikant pasaulinę suderintą lengvųjų transporto priemonių bandymo procedūrą (WLTP).

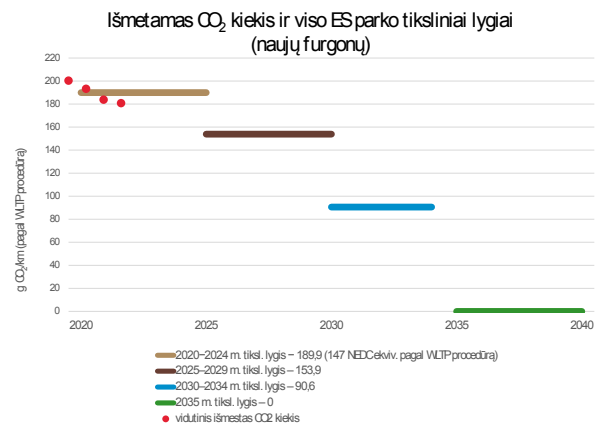
kiekį (3.4 paveikslas). Iki 2035 m. turėtų būti pasiekta, kad visi nauji automobiliai ir furgonai būtų visai netaršūs.

3.4 paveikslas. Vidutinis naujų automobilių ir furgonų išmetamas CO₂ kiekis (taškai) ir viso ES parko tiksliniai lygiai (linijos) nuo 2020 m.

3.4.a pav. Nauji automobiliai

3.4.b pav. Nauji furgonai

Iš sunkiųjų transporto priemonių, kaip antai sunkvežimių ir vietinio bei tolimojo susisiekimo autobusų, išmetama 27 proc. viso kelių transporto išmetamo CO₂. ES neseniai patvirtino peržiūrėtas naujų sunkiųjų transporto priemonių išmetamo CO₂ normas – jomis esamos normos dar labiau sugriežtintos ir jų taikymo sritis išplėsta įtraukiant mažesnius sunkvežimius, vietinio bei tolimojo susisiekimo autobusus ir priekabas. Taikant peržiūrėtą tvarką, išmetamas CO₂ kiekis turi būti nuo 2025 m. sumažintas 15 proc. (ši nuostata nepakeista atlikus peržiūrą), nuo 2030 m. – 45 proc., nuo 2035 m. – 65 proc. ir nuo 2040 m. – 90 proc., palyginti su baziniu 2019 m. lygiu. Taip pat nustatytas naujas tikslas – nuo 2030 m. 90 proc. naujų miesto autobusų, o nuo 2035 m. 100 proc. tokių autobusų turės būti visai netaršūs. Ataskaitinių metų (nuo 2022 m. liepos mėn. iki 2023 m. birželio mėn.) preliminariais duomenimis⁸², sumažėjo sunkvežimių išmetamas CO₂ kiekis, truputį padidėjo naujų visai netaršių sunkvežimių skaičius, o maždaug ketvirtadalis naujų miesto autobusų yra elektriniai.

Degalų kokybės direktyva taip pat prisideda mažinant transporto išmetamą ŠESD kiekį, nes ja nustatyti kelių transporto degalų kokybės reikalavimai. ES griežtai laikomasi degalų kokybės ribinių verčių. Praneštais duomenimis, beveik visi pagrindiniai degalų parametrai 2022 m. paimtuose mėginiuose neviršijo leidžiamųjų nuokrypų (įskaitant didžiausią leidžiamą sieros kiekį), taip pat valstybės narės pranešė apie veiksmus, kurių imtasi tais atvejais, kai nustatyta paimtų degalų mėginių neatitiktis reikalavimams. Tai patvirtina, kad esama degalų kokybės stebėsenos sistema užtikrinama, jog ES būtų parduodami aukštos kokybės degalai, atitinkantys Degalų kokybės direktyvos reikalavimus. Iki 2023 m. valstybės narės taip pat privalėjo atsiskaityti, kaip siekiama tikslo 6 proc. (palyginti su 2010 m. lygiu) sumažinti kelių transporto degalų taršos ŠESD intensyvumą per visą gyvavimo ciklą, o vėliau šis dekarbonizacijos tikslas perkeltas į naująją Atsinaujančiųjų išteklių energijos direktyvą. 2022 m. tiktų degalų vidutinis taršos ŠESD intensyvumas buvo 5,6 proc. mažesnis nei

⁸² Bus paskelbti netrukus.

2010 m. Žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 5 skyrių, kuriame pateikta daugiau informacijos apie degalų kokybę.

4 ŽEMĖS NAUDOJIMAS, ŽEMĖS NAUDOJIMO KEITIMAS IR MIŠKININKYSTĖ (LULUCF)

Žemės naudojimo, žemės naudojimo keitimo ir miškininkystės (LULUCF) sektorius atlieka svarbų vaidmenį siekiant ES poveikio klimatui neutralumo tikslo. ES LULUCF sektoriuje ŠESD absorbuojama daugiau, negu išmetama, taigi iš atmosferos pašalinamas nemažas anglies kiekis. Šis sektorius taip pat teikia biologinių medžiagų, kuriomis pakeičiamos iškastinės žaliavos arba didelio anglies pėdsako medžiagos, o tai ne mažiau svarbu siekiant pereiti prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Vis dėlto anglies dioksido absorbavimas pastaraisiais metais sumažėjo ir toliau mažėja nerimą keliančiu tempu.

Šią neigiamą tendenciją didžiąja dalimi lemia absorbavimo miškuose mažėjimas, kurio pagrindinės priežastys yra medienos ruošos mastų didinimas kartu su tuo, kad miškų (ypač senesnių miškų kai kuriose valstybėse narėse) augimas sustojo arba šiek tiek sulėtėjo. Metinį grynąjį biomasės prieaugį lemia fotosintezė, o ją mažinantys veiksniai yra medienos ruoša, medžių nunykimai ir medžių kvėpavimas. Vis didesnę poveikį daro ir pati klimato kaita. Dėl dažnėjančių ir stiprėjančių trikdžių, tokių kaip miškų gaisrai, vėjo išvartos, sausros, vabzdžių kenkėjų antplūdžiai ir grybelinių ligų protrūkiai, mažėja miškų kaip anglies dioksido absorbentų vaidmuo, o kai kuriais atvejais miškai laikinai virsta anglies dujų išmetimo šaltiniais. Yra daug ženklų, kad dėl klimato kaitos poveikio ES miškų, kaip ŠESD absorbentų, patikimas funkcionavimas ateityje nėra užtikrintas. ES lygmeniu pagrindiniai LULUCF sektoriuje išmetamų ŠESD šaltiniai yra pasėliai, pievos, šlapynės ir gyvenvietės, o ypač daug ŠESD išsiskiria iš tvarkomo organinio dirvožemio⁸³.

4.1 PAŽANGOS LULUCF SEKTORIUJE VERTINIMAS

Didesnis LULUCF sektoriaus vaidmuo remiant klimato politikos veiksmus

LULUCF tikslas – ES grynąjį dėl su žeme susijusios veiklos absorbuojamą ŠESD kiekį padidinti dar –42 mln. tonų CO₂ ekvivalento (Mt CO_{2e}) iki 2030 m.⁸⁴ Tai pasiekus, bendras grynasis absorbuotas kiekis ES lygmeniu sudarys –310 Mt CO_{2e}⁸⁵.

2021–2025 m. laikotarpiu įvairioms žemės apskaitos kategorijoms taikomos konkrečios apskaitos taisyklės, kuriose atsižvelgiama į konkrečius ankstesnių laikotarpių lyginamuosius indeksus (kaip antai miškų atskaitos lygį). Valstybės narės turi laikytis nulinio debeto taisyklės: tai reiškia, kad į apskaitą įtrauktas išmestas ŠESD kiekis neturi viršyti į apskaitą įtraukto absorbuoto kiekio.

Ataskaitų teikimas 2026–2030 m. laikotarpiu yra supaprastintas panaikinus apskaitos taisykles ir atitinkamus lyginamuosius indeksus. Papildomas –42 Mt CO_{2e} tikslas apima visas LULUCF ataskaitų kategorijas ir yra padalijamas valstybėms narėms pagal jų atskirus tikslus, remiantis joms tenkančia viso tvarkomos žemės ploto dalimi. Pagal nacionalinius 2030 m. tikslus kiekviena valstybė narė privalo padidinti savo užmojus klimato srityje ir įgyvendinti

⁸³ Pranešamais duomenimis, iš organinio dirvožemio vieno hektaro (t C/ha) per metus išsiskiria vidutiniškai 7,9 tonos anglies.

⁸⁴ Palyginti su ataskaitiniu 2016–2018 m. laikotarpiu absorbuoto gryojo kiekio metiniu vidurkiu.

⁸⁵ Prie 2016 m., 2017 m. ir 2018 m. vidutinio metinio gryojo absorbuoto kiekio, nurodyto 2020 m. ŠESD apskaitos duomenyse, pridėjus papildomą –42 Mt CO_{2e} grynąjį absorbuojamą kiekį, gaunamas bendras grynasis absorbuojamas kiekis ES lygmeniu yra –310 Mt CO_{2e}. Per atitiktis patikrą dėl 2030 m. tikslo įgyvendinimo bus atsižvelgta į bet kokius teikiamų apskaitos duomenų metodinius tikslinimus.

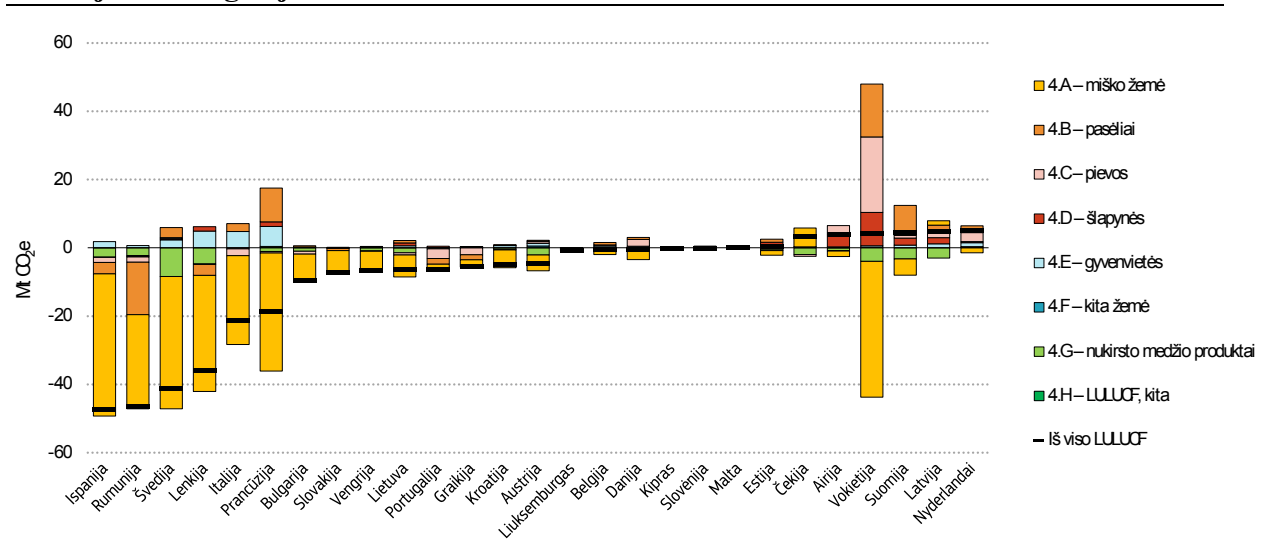
papildomas žemės ūkio ir miškininkystės politikos priemonės (išsamiau žr. pridedamo Komisijos tarnybų darbinio dokumento 9 skyriuje).

Pažangos LULUCF sektoriuje vertinimas

Kelerius pastaruosius metus stebėta nepalanki absorbuojamo ŠESD kiekio mažėjimo tendencija tebėra. Nors atrodo, kad ES sėkmingai vykdo įsipareigojimą užtikrinti nulinį debetą 2025 m., daromos pažangos nepakanka jos 2030 m. tikslui pasiekti, nes grynasis absorbuojamas ŠESD kiekis reikšmingai sumažėjo. palyginti su padėtimi ataskaitiniu 2016–2018 m. laikotarpiu.

Remiantis pateiktais 2024 m. ŠESD apskaitos duomenimis, iš preliminarus 2021 ir 2022 m. apskaitos balanso matyti, kad ES į apskaitą įtraukti kreditai iš viso sudaro –68 Mt CO₂e, taigi nulinio debeto įsipareigojimas pirmaisiais dvejais 2021–2025 m. atitikties laikotarpio metais yra viršytas. Vis dėlto šie skaičiai ateinančiais metais gali keistis dėl numatomo tolesnio ŠESD apskaitos metodikos tobulinimo ateityje. Taip pat numatoma 2021–2025 m. atitikties laikotarpio pabaigoje atnaujinti apskaitai naudojamus atskaitos lygius, priderinant juos prie tų metodikos patobulinimų nuo 2020 m.

4.1 paveikslas. Žemės sektoriuje 2022 m. išmesti ŠESD kiekiai ir absorbuoti kiekiai pagal valstybių narių pateiktus duomenis, suskirstytus pagal pagrindines žemės naudojimo kategorijas.

Pagal atitikties laikotarpio dvejų metų (2021 ir 2022 m.) duomenis, neatsižvelgiant į lankstumo priemones, kuriomis valstybės narės gali naudotis atitikties laikotarpio pabaigoje, aštuonių valstybių narių apskaitoje yra debetas – tai reiškia, kad joms gali būti sunku įvykdyti įsipareigojimą 2025 m.; Prancūzijos, Suomijos ir Čekijos debetas yra didžiausias⁸⁶. Devyniolikoje valstybių narių už į apskaitą įtrauktą išmetamą ŠESD kiekį yra didesnis absorbuojamas kiekis, o tai reiškia, kad jos laikosi nulinio debeto įsipareigojimo; iš ES šalių

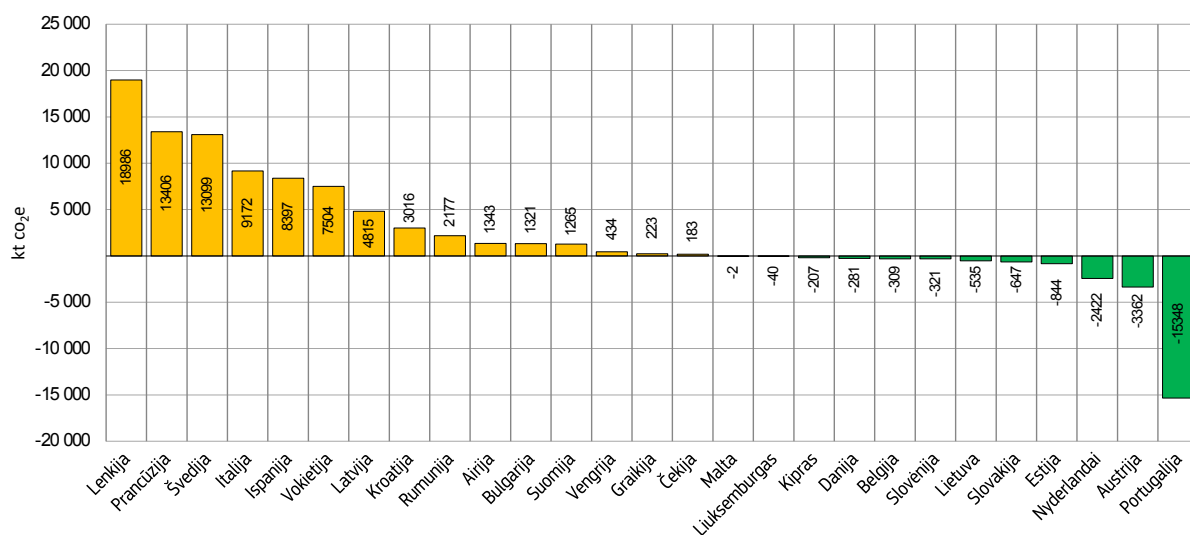
⁸⁶ Valstybės narės, kuriose yra debetas, toliau išvardytos debeto mažėjimo seka: Prancūzija, Suomija, Čekija, Portugalija, Slovėnija, Estija, Belgija ir Kipras.

didžiausią grynąjį kreditą turi Rumunija, Ispanija ir Vokietija⁸⁷. Kaip jau minėta, šie skaičiai galės keistis dėl numatomo tolesnio ŠESD apskaitos metodikos tobulinimo ateityje.

Žvelgiant į tolimesnę ateitį, kai reikės pasiekti grynojo absorbuojamo ŠESD kiekio 2030 m. tikslus, valstybės narės atnaujinant savo 2021–2030 m. laikotarpio nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus (NEKSVP) reikia apsvarstyti žemės sektoriaus vaidmenį. Per šį procesą jos turėtų pateikti savo politikos ir priemonių veiksmingumo klimato atžvilgiu projekcijas iki 2030 m. ir vėlesniam laikotarpiui.

Iš valstybių narių pateiktų projekcijų⁸⁸ matyti, kad visa ES atsilieka nuo savo tikslo iki 2030 m. pasiekti papildomą –42 Mt CO_{2e} grynąjį absorbuojamą ŠESD kiekį, taigi tebėra apie 45–60 Mt CO_{2e} atotrūkis. Projekcijos rodo, kad iki nacionalinių 2030 m. tikslų daugiausia trūksta Lenkijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Italijoje, Ispanijoje ir Vokietijoje, o didžiausias perviršis, palyginti su 2030 m. tikslu, pagal projekcijas numatomas Portugalijoje, Austrijoje ir Nyderlanduose (4.2 paveikslas).

4.2 paveikslas. Pagal valstybių narių 2030 m. projekcijas prognozuojamas atotrūkis siekiant nacionalinių 2030 m. tikslų.

Daugumoje galutinių atnaujintų NEKSVP nenustatyta nei pakankamo užmojo, nei pakankamų klimato politikos veiksmų, susijusių su žemės sektoriumi. Labai nedaug valstybių narių yra pasiūliusios aiškią savo 2030 m. nacionalinių grynojo absorbuojamo ŠESD kiekio tikslų įgyvendinimo trajektoriją. Be to, tuo metu, kai buvo rengiama ši ataskaita, tik 14 valstybių narių buvo pateikusios savo galutinius planus. Itin svarbu, kad valstybės narės greitai parengtų ir įgyvendintų pakankamas politikos priemones, kuriomis galėtų užtikrintai siekti savo klimato srities tikslų. Tai turėtų apimti priemones, skirtas padėti ūkininkams, girininkams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams kurti tvarius verslo modelius, atitinkančius šiuos tikslus.

⁸⁷ Valstybės narės, turinčios kreditą, toliau išvardytos kredito didėjimo seka: Malta, Liuksemburgas, Latvija, Nyderlandai, Slovakija, Kroatija, Graikija, Bulgarija, Lenkija, Lietuva, Italija, Austrija, Airija, Vengrija, Švedija, Danija, Vokietija, Ispanija, Rumunija.

⁸⁸ Analizei šioje ataskaitoje naudoti valstybių narių projekcijų šaltiniai (nurodyti prieinamumo mažėjimo seka): pateiktas galutinis NEKSVP (scenarijus su papildomomis priemonėmis), pateiktas galutinis NEKSVP (scenarijus su esamomis priemonėmis), valstybių narių kas dvejus metus teikiamos projekcijos (scenarijus su papildomomis priemonėmis), valstybių narių kas dvejus metus teikiamos projekcijos (scenarijus su esamomis priemonėmis).

4.2 ŽEMĖS STEBĖSENOS STIPRINIMO VEIKSMAI

Pagal LULUCF reglamentą visos valstybės narės privalo sukurti sistemas, skirtas, *inter alia*, anglies san kaupoms dirvožemyje ir biomasėje stebėti. Geresni duomenys apie žemę, dirvožemį ir miškus padės nustatyti klimatui naudingiausias priemones. Komisijos pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl dirvožemio stebėsenos, taip pat dėl miškų stebėsenos ir atsparumo didinimo⁸⁹, ir peržiūrėtas LULUCF reglamentas vieni kitus papildo. Atspariame žemės sektoriuje, apimančiame dirvožemį ir miškus, sekvestruojama ir kaupiama daugiau anglies, o siekiant LULUCF tikslų skatinamas tvarus dirvožemio ir miškų valdymas.

Valstybių narių ŠESD apskaita sudaro klimato srities veiksmų pagrindą ir yra nuolat tobulinama. Perskaičiavimai, atlikti remiantis geresniais duomenimis ir patobulintais metodais, yra matomi pačiuose apskaitos dokumentuose. Numatoma, kad atsižvelgiant į naujus poreikius nacionaliniu lygmeniu formuoti tikslinę ir efektyvią žemės ūkio ir miškininkystės politiką bus atlikta ir daugiau patobulinimų. Tokie patobulinimai atitinka peržiūrėto LULUCF reglamento reikalavimus dėl aukštos kokybės ir geografiškai aiškios statistikos. Patobulinta ŠESD apskaita, grindžiama suderintais ir patikslintais veiklos duomenimis ir absorbuojamų bei išmetamų ŠESD faktoriais, bus itin svarbi veiksmus palengvinanti priemonė. Geresni, tinkamesniu laiku gaunami ir kartografuoti duomenys padės valstybėms narėms ir ES rasti optimalius politikos sprendimus, padėsiančius mums pasiekti savo klimato srities tikslus.

Pažangiosios technologijos, kaip antai tos, kurios prieinamos vykdant ES programas, teikia galimybę naudotis skaitmeniniais žemėlapiais, atnaujinamais teikiant didelės skiriamosios gebos palydovų ir antžeminių stebėjimų duomenis. Imamasi naujų veiksmų siekiant integruoti informaciją, gaunamą naudojantis programos „Copernicus“ Žemės stebėjimo palydovų duomenimis, produktais, taikomosiomis programomis ir paslaugomis, su kitais duomenimis, pavyzdžiui, tais, kurie naudojami bendrai žemės ūkio politikai (BŽŪP).

4.3 SUSIJUSIOS ŽEMĖS ŪKIO IR MIŠKININKYSTĖS INICIATYVOS

Be Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio, yra dar kelios kitos Europos žaliojo kurso iniciatyvos, kuriomis siekiama didinti LULUCF sektoriaus atsparumą, o kartu apsaugoti ir skatinti ekosistemines paslaugas ir perėjimą prie žiedinės efektyvaus išteklių naudojimo ekonomikos ir tvarios bioekonomikos.

Neseniai patvirtinta ES anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistema⁹⁰ sukurta tam, kad būtų lengviau ir greičiau diegiamos aukštos kokybės anglies dioksido absorbavimo ir išmetamo kiekio mažinimo priemonės. Ši sistema apima trijų skirtingų rūšių veiklą: anglies kaupimo ūkininkavimą, anglies dioksido saugojimą produktuose ir ilgalaikį absorbavimą. Ši sistema ne tik suteiks naujų verslo galimybių žemės valdytojams, bet ir paskatins tvarios žiedinės bioekonomikos augimą, nes joje bus sertifikuojami produktai, skirti anglies dioksidui saugoti, pavyzdžiui, medienos statybinės konstrukcijos. Galiausiai tai gali padėti valstybėms narėms pasiekti jų LULUCF tikslus, skatinti pramoninį anglies dioksido surinkimą ir jo panaudojimą biožaliaviniuose produktuose arba nuolatinį saugojimą.

Geros būklės ekosistemos prisideda prie anglies sekvestracijos ir atsparumo klimato kaitai ir padeda didinti gyventojų gerovę. Tokia veikla kaip durpynų drėgnumo atkūrimas gali turėti reikšmingą teigiamą poveikį biologinei įvairovei. Gamtos atkūrimo reglamente – viename

⁸⁹ Pasiūlymas dėl reglamento dėl miškų stebėsenos sistemos; Pasiūlymas dėl direktyvos dėl dirvožemio stebėsenos ir atsparumo.

⁹⁰ [EUR-Lex - 52022PC0672 - LT - EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

pagrindinių ES biologinės įvairovės strategijos elementų – raginama nustatyti privalomus tikslus atkurti nualintas ekosistemas, visų pirma tas, kuriose anglies dioksido surinkimo ir saugojimo potencialas yra didžiausias, taip pat užkirsti kelią klimato kaitos poveikiui ir jį mažinti⁹¹.

4.4 PASKATOS ABSORBUOTI ANGLIES DIOKSIDĄ IR LAIKYTIŠ TVARIOS PRAKTIKOS

Jau yra prieinama arba šiuo metu kuriama daug finansavimo mechanizmų ir skatinamųjų priemonių siekiant skatinti anglies dioksido absorbavimą, tam pasitelkiant viešojo arba privačiojo sektoriaus šaltinius. ES teikia finansavimą pagal BŽŪP, pagal kitas ES programas, kaip antai LIFE ir programą „Europos horizontas“ (visų pirma dirvožemio būklės gerinimo misiją), ir iš sanglaudos politikos fondų. 2023 m. Komisija priėmė gaires dėl ES finansavimo galimybių siekiant geros dirvožemio būklės⁹². Valstybės narės taip pat gali remti tvaraus valdymo praktikos diegimą pagal valstybės pagalbos taisykles, kurios yra peržiūrėtos ir pagal kurias galima teikti miško ekosistemines paslaugas, tokias kaip klimato reguliavimas ir biologinės įvairovės atkūrimas. Komisijos gairėse dėl išmokų už miško ekosistemines paslaugas schemų pateikta daugiau informacijos subjektams. BŽŪP ir valstybės pagalba apima finansavimą investicijoms ir tokioms priemonėms kaip mokymas, konsultavimas ar bendradarbiavimas, kuriomis padedama kuo labiau padidinti poveikį. Su anglies dioksido rinkomis, kuriose dalyvaujama savanoriškai, susijusiomis privačiomis iniciatyvomis arba įvairių finansavimo galimybių derinimu galima papildyti ir toliau skatinti anglies kaupimo ūkininkavimo plėtrą dideliu mastu.

Anglies dioksido absorbavimo sertifikavimo sistema padės užtikrinti, kad būtų, taikant standartizuotą metodiką, skaidriai nustatomi anglies kaupimo ūkininkavimo ir pramoniniai sprendimai, pagal kuriuos CO₂ šalinamas iš atmosferos ir ilgą laiką saugomas. Anglies dioksido absorbavimo sertifikatai taip pat gali padėti organizacijoms pagrįsti patikimus teiginius apie anglies dioksido absorbavimą ir atitikti suinteresuotųjų subjektų lūkesčius, kad anglies dioksido absorbavimu nebūtų naudojamosi ekomanipuliavimo tikslais, pagal Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvą⁹³ ir siūlomą direktyvą dėl ekologiškumo teiginių⁹⁴. Siekdama palengvinti būsimą įgyvendinimą Komisija sudarė anglies dioksido absorbavimo ekspertų grupę⁹⁵.

---

⁹¹ [Reglamentas \(ES\) 2024/1991](#).

⁹² [Komisijos tarnybų darbinis dokumentas dėl gairių dėl ES finansavimo galimybių siekiant geros dirvožemio būklės](#).

⁹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>

⁹⁴ [Pasiūlymas dėl direktyvos dėl ekologiškumo teiginių](#). Europos Komisija (europa.eu).

⁹⁵ [Komisijos ekspertų grupių ir kitų panašių subjektų registras](#) (europa.eu).

5 PARENGTIS IR ATSPARUMAS KLIMATO KAITOS POVEIKIUI

2023 m. Europa patyrė didžiausius jos istorijoje užfiksuotus gamtos gaisrus, tai buvo vieni gausiausių kritulių metų, per juos būta didelių jūros vandens temperatūros šuolių ir didelio masto pražūtingų potvynių, o temperatūra toliau kilo. 2023 m. pabaigoje Komisijos atlikti prisitaikymo prie klimato kaitos pažangos vertinimai parodė, kad prisitaikymo prie klimato kaitos ir parengties jai poreikis vis labiau suvokiamas ir didėja šio uždavinio svarba politinėje darbotvarkėje.

Vis dėlto ES ir valstybių narių prisitaikymo prie klimato kaitos politika ir priemonės atsilieka nuo sparčiai didėjančios rizikos ir poveikio. 2024 m. kovo mėn. paskelbtoje pirmojoje Europos klimato rizikos vertinimo ataskaitoje (toliau – EUCRA ataskaita)⁹⁶ nurodyti 36 didelės su klimatu susijusios rizikos Europoje veiksniai. Dėl aštuonių iš jų jau dabar būtina imtis skubių veiksmų, o jei nebus imamasi tolesnių veiksmų, visų jų padėtis ateityje taps kritiška ar net katastrofiška. Neatidėliotinai reikia ryžtingesnės politikos ir reikšmingesnių priemonių; Komisija atskaitiniais metais pateikė pasiūlymų dėl to. Tai – lūžio taškas imantis ES prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmų.

5.1 APLINKYBĖS: ES PRISITAIKYMO PRIE KLIMATO KAITOS VEIKSMAI

Europos klimato teisės akte reikalaujama, kad ES institucijos ir valstybės narės užtikrintų nuolatinę pažangą didinant gebėjimą prisitaikyti, stiprinant atsparumą ir mažinant pažeidžiamumą dėl klimato kaitos, laikantis Paryžiaus susitarimo. 2021 m. **ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos** įgyvendinimas visiškai išibėgėjo. Sanglaudos politikoje ir kitose svarbiose biudžeto programose imta laikytis reikšmingos žalos nedarymo principo ir pasirengta taikyti atsparumo klimato kaitai didinimo praktiką siekiant sumažinti su klimatu susijusią riziką ES finansuojamoms investicijoms. Šiuo metu įvairių sektorių politika atnaujinama atsižvelgiant į su klimatu susijusią riziką. Valstybės narės tobulina prisitaikymo prie klimato kaitos priemones.

Vis dėlto pastarojo meto Komisijos vertinimų išvados yra nevienareikšmės⁹⁷. ES lygmeniu nuolat daroma pažanga įgyvendinant ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją, tačiau valstybėms narėms reikia, laikantis Komisijos rekomendacijų dėl prisitaikymo prie klimato kaitos pažangos atskirose valstybėse narėse, dar daug daugiau padaryti dėl valdymo aspektų, informuotumo didinimo, sąžiningomis ir teisingomis sąlygomis pasiekiamo atsparumo, finansavimo ir gamtos procesais pagrįstų sprendimų.

2024 m. spalio mėn. Europos Audito Rūmai priėmė specialiąją ataskaitą dėl prisitaikymo prie klimato kaitos ES: joje Audito Rūmai padarė išvadą, kad nors bendra ES prisitaikymo prie klimato kaitos politikos programa yra patikima, esama jos įgyvendinimo trūkumų ir spragų⁹⁸. Audito Rūmai, be kita ko, rekomendavo gerinti prisitaikymo prie klimato kaitos ataskaitų teikimą, geriau rengti ir skatinti taikyti ES prisitaikymo prie klimato kaitos priemones ir užtikrinti, kad visi aktualūs ES finansuojami projektai būtų pritaikomi prie esamų ir būsimų klimato sąlygų.

---

⁹⁶ [Europos klimato rizikos vertinimas. Europos aplinkos agentūra \(europa.eu\)](#).

⁹⁷ [60a04592-cf1f-4e31-865b-2b5b51b9d09f_en \(europa.eu\)](#), SWD(2023) 338 *final*, COM(2023) 796 *final* ir 31 susijęs rekomendacinis dokumentas, SWD(2023) 932 *final*.

⁹⁸ <https://www.eca.europa.eu/lt/publications/sr-2024-15>

Naujausiuose Komisijos atliktuose atnaujintų NEKSVP projektų vertinimuose pažymima, kad NEKSVP ir valstybių narių planuojama ir įgyvendinama prisitaikymo prie klimato kaitos politika ir priemonės nėra suderintos. Komisija pateikė rekomendacijų, kaip spręsti šią problemą.

2024 m. pavasarį Komisija analizavo pirmuosius kelerius Europos klimato teisės akto įgyvendinimo metus⁹⁹. Europos klimato teisės akte kartu su ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija nustatyta ilgalaikė veiksmų kryptis ir padidintas investicijų nuspėjamumas, sudarant sąlygas nuolatinei prisitaikymo prie klimato kaitos pažangai (žr. 1.3 skirsnį).

5.2 TOLESNĖ ES PRISITAIKYMO PRIE KLIMATO KAITOS VEIKSMŲ PLĖTOTĖ

Europos aplinkos agentūra 2024 m. kovo mėn. paskelbė pirmąją **Europos klimato rizikos vertinimo (EUCRA)** ataskaitą, kuria siekiama padėti nustatyti prisitaikymo prie klimato kaitos ir klimato kaitai jautrių sektorių politikos prioritetus. Šiam novatoriškam vertinimui atlikti sutelkta daugiau kaip 100 mokslininkų iš visos Europos ir jį atliekant 36 reikšmingi su klimatu susijusios rizikos Europoje veiksniai suskirstyti į penkias grupes (maistas, sveikata, ekosistemos, infrastruktūra, ekonomika ir finansai). Į aštuonis iš šių rizikos veiksnių reikia neatidėliotinai reaguoti, o dėl daugiau kaip pusės iš jų dabar reikia imtis daugiau veiksmų, visų pirma siekiant išsaugoti ekosistemas, apsaugoti žmones nuo karščio, apsaugoti žmones ir infrastruktūrą nuo potvynių bei gamtos gaisrų ir užtikrinti ES solidarumo mechanizmų perspektyvumą. Šis vertinimas parodė, kad, rizikai sparčiai didėjant, nespėjama taikyti atitinkamos ES politikos ir prisitaikymo priemonių. Laipsniško prisitaikymo dažnai nepakaks; tikėtina, kad reikės imtis skubių veiksmų net ir dėl tų rizikos veiksnių, kurie dar nėra kritiniai, nes daugelio priemonių, kuriomis didinamas atsparumas klimato kaitai, poveikis pasiekiamas tik per ilgesnį laiką.

Atsižvelgiant į EUCRA ataskaitos išvadas, 2024 m. kovo mėn. Komisijos komunikate „Su klimatu susijusios rizikos valdymas. Saugoti žmones ir gerovę“ pademonstruotas Komisijos pasiryžimas rimtai traktuoti riziką ir susirūpinimą keliančias problemas ir ryžtingai jas įveikti. Tame politikos dokumente išdėstyta, kaip ES gali veiksmingai užbėgti už akių didėjančiai su klimatu susijusiai rizikai ir sistemingai didinti atsparumą klimato kaitos poveikiui. Jame nurodytos priemonės, kurias suinteresuotieji subjektai turi įgyvendinti, kad atliktų savo pareigas (ES, nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmenimis), ir priemonės, skirtos tiek politikos formuotojams, tiek privačiajam sektoriui. Jame pabrėžiama, kad veiksmai, kuriais didinamas atsparumas klimato kaitai, yra itin svarbūs siekiant palaikyti visuomenės funkcijas ir apsaugoti žmones, išlaikyti ekonomikos konkurencingumą ir gerą ES ekonomikos bei įmonių būklę. Jame nurodytos keturios horizontaliosios sritys, kuriose darant pažangą galima sistemingai didinti ES atsparumą klimato kaitai:

- geresnis valdymas (visų pirma aiškumas dėl atsakomybės už rizikos valdymą įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu);
- geresnės priemonės, kuriomis suteikiama galių už rizikos valdymą atsakingiems subjektams (ypač priemonės, kuriomis suteikiama aiškumo dėl klimato duomenų ir scenarijų);
- struktūrinės politikos (teritorijų planavimo ir ypatingos svarbos infrastruktūros apsaugos valstybėse narėse) priemonių panaudojimas ir
- tinkamų išankstinių atsparumo klimato kaitai finansavimo sąlygų nustatymas.

---

⁹⁹ COM(2024)196.final.

Šiuo komunikatu pradedamas dialogas ir tolesnis darbas siekiant skatinti visuomenės parengtį, patikimą rizikos valdymą, prisitaikymą prie klimato kaitos ir atsparumo jai didinimą, vykdant teisėkūros ir ne teisėkūros veiklą.

Taip pat žr. 7 skirsnį dėl JAE pasaulinio atsparumo klimato kaitai programos ir JAE ir Beleno darbo programos dėl rodiklių (tai svarbios paskatos imtis ES prisitaikymo prie klimato kaitos veiksmy).

5.3 PRISITAIKYMAS PRIE KLIMATO KAITOS ES SEKTORIŲ POLITIKOJE

a) Ekosistemos

Klimato kaita – vienas pagrindinių veiksnių, skatinančių biologinės įvairovės nykimą ir ekosistemų degradaciją ES. Iš penkių pagrindinių EUCRA ataskaitoje nurodytų su klimatu susijusios rizikos grupių ekosistemų grupėje yra daugiausia rizikos, dėl kurios reikia imtis neatidėliotinių arba daugiau veiksmy. Klimato poveikis sausumos, gėlo vandens ir vandenynų ekosistemoms gali turėti padarinių maisto gamybai ir apsirūpinimo maistu saugumui, žmonių ir gyvūnų sveikatai, infrastruktūrai, žemės naudojimui ir visai ekonomikai. Rizika jūrų ir pakrančių ekosistemoms yra ypač didelė ir dėl jos reikia skubiausiai imtis veiksmy.

Atsižvelgiant į Tarptautinės klimato kaitos komisijos¹⁰⁰ ir Tarpvyriausybinės mokslinės politinės biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platformos¹⁰¹ išvadas, Komisijos komunikate dėl su klimatu susijusios rizikos valdymo teigiama, kad, siekiant išlaikyti ir atkurti ekosistemų atsparumą ir jų teikiamas paslaugas, reikės veiksmingai ir teisingomis sąlygomis apsaugoti apie 30–50 proc. Žemės sausumos, gėlo vandens telkinių ir vandenynų teritorijų. Be to, Komisija atskirų valstybių narių prisitaikymo prie klimato kaitos pažangos vertinimuose rekomendavo užtikrinti, kad būtų labiau skatinama rinktis gamtos procesais pagrįstus sprendimus ir būtų daugiau į tai investuojama¹⁰².

Tarp svarbių pastarojo meto ES politikos iniciatyvų yra pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų dėl miškų stebėsenos¹⁰³, miško dauginamosios medžiagos¹⁰⁴ ir dirvožemio stebėsenos bei atsparumo¹⁰⁵. 2024 m. rugpjūčio mėn. įsigaliojo ES gamtos atkūrimo teisės aktas¹⁰⁶. Juo nustatyti teisiškai privalomi įpareigojimai atkurti gamtą padės pasiekti ES prisitaikymo prie klimato kaitos tikslus. Jame reikalaujama, kad valstybės narės parengtų nacionalinius gamtos atkūrimo planus, kuriuose būtų atsižvelgiama į klimato kaitos scenarijus, ir derintų veiksmus prie nacionalinių prisitaikymo prie klimato kaitos strategijų bei planų.

b) Vanduo

Daugelyje ES vietovių juntamas nepalankus poveikis vandens ištekliams. Klimato kaita šią padėtį dar labiau apsunkina ir dėl jos didėja su vandeniu susijusi rizika, nes dažnėja ir ilgėja

---

¹⁰⁰ IPCC: *Summary for Policymakers, Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 2003.

¹⁰¹ Pörtner, H.O. et al., *Scientific outcome of the IPBES-IPCC co-sponsored workshop on biodiversity and climate change*; IPBES secretariat, Bonn, Germany, 2021.

¹⁰² SWD(2023) 932 *final*.

¹⁰³ COM(2023) 728 *final*.

¹⁰⁴ COM(2023) 415 *final*.

¹⁰⁵ COM(2023) 416 *final*.

¹⁰⁶ <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/06/17/nature-restoration-law-council-gives-final-green-light/>

sausros arba būna ekstremalių kritulių. Ateityje šie reiškiniai dar pablogės: didesnė ES dalis patirs vandens stygių, didės ekstremalių sausrų rizika, siautės gamtos gaisrai, intensyvės potvyniai ir kils jūros lygis, o dėl pastarojo didės pakrančių potvynių ir užtvindymo per audras, pakrančių erozijos ir sūraus vandens intruzijos rizika. Vandens stygius ir vandens išteklių trūkumas yra iššūkiai, kliudantys apsirūpinti ypatingos svarbos ištekliais, tokiais kaip maistas ar energija.

EUCRA ataskaitoje pabrėžiama, kad su vandeniu susijusi rizika patiriama visuose svarbiuose sektoriuose ir kad dideli potvyniai, sausros ir gamtos gaisrai tampa grėsmių sveikatai keliančiais veiksniais ir dažna socialinių, aplinkos ir ekonominių nuostolių priežastimi.

2023 m. paskelbtas Europos sausrų rizikos atlasas¹⁰⁷. Jame išsamiai įvertinama ir kartografuojama esama ir būsima sausrų rizika ir poveikis įvairioms sistemoms ES, kaip antai žemės ūkiui, vandens tiekimui, energetikai, upių transportui ir ekosistemoms.

Valstybių narių ir Komisijos vandentvarkos vadovai, dirbę rengiant Vandens pagrindų direktyvos bendrąją įgyvendinimo strategiją, 2024 m. birželio mėn. priėmė atnaujintas Vandentvarkos keičiantis klimatui gaires, kuriomis siekiama padėti vandens išteklių valdytojams, kad jie į savo veiklą įtrauktų klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos priemones.

c) Visuomenės sveikata

Klimato krizė kelia didelę grėsmę visuomenės sveikatai. Ji daro poveikį asmenų sveikatai ir sveikatos priežiūros sistemų veikimui. Pavyzdžiui, 2022 m. vasaros karščių banga pražudė daugiau kaip 60 000 žmonių. Plinta užsikrėtimo tropinėmis infekcinėmis ligomis (pvz., dengės karštligė ir Vakarų Nilo viruso sukeliama liga) vietoje atvejų. Nustatyta, kad Portugalijoje dėl karščio bangų 19 proc. padaugėjo visų amžiaus grupių ir pagrindinių ligų diagnostinių kategorijų asmenų hospitalizavimo atvejų¹⁰⁸.

ES ne tik 2023 m. pritarė Budapešto deklaracijai¹⁰⁹, bet ir 2023 m. gruodžio mėn. prisijungė prie Jungtinių Arabų Emyratų deklaracijos dėl klimato ir sveikatos¹¹⁰, atvėrusios naujas tarptautinio politikos formavimo klimato ir sveikatos srityse perspektyvas.

ES lygmeniu Komisija savo darbu siekia apsaugoti žmones ir sveikatos priežiūros sistemas nuo didėjančio klimato kaitos poveikio ir su ja susijusios rizikos, pavyzdžiui:

- didina Europos klimato ir sveikatos stebėjimo centro¹¹¹ įgaliojimus ir išteklius;
- stiprina klimato kaitos veikiamų infekcinių ligų stebėjimą ir medicines atsako priemones;
- paskelbė Komunikatą dėl visapusiško požiūrio į psichikos sveikatą¹¹² ir
- planuoja 2025 m. pradžioje paskelbti naują strateginę klimato ir sveikatos mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkę.

d) Žemės ūkis ir maistas

¹⁰⁷ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC135215>

¹⁰⁸ [https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(24\)00046-9/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(24)00046-9/fulltext)

¹⁰⁹ <https://www.who.int/europe/publications/i/item/EURO-Budapest2023-6>

¹¹⁰ <https://www.cop28.com/en/cop28-uae-declaration-on-climate-and-health>

¹¹¹ <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/observatory>

¹¹² https://health.ec.europa.eu/publications/comprehensive-approach-mental-health_en?prefLang=lt

Žemės ūkio sektorius – vienas iš sektorių, kurie yra pažeidžiamiausi dėl klimato kaitos. Jam pavojų kelia kritulių trūkumas, sukeliantis sausras, pernelyg gausūs krituliai, sukeliantys eroziją, nuošliaužas ir potvynius, taip pat kruša ir šalnos. Maisto sektorius ir visa maisto vertės grandinė yra pažeidžiami. Reikia skirti dėmesio ateities klimato sąlygoms tokiuose sektoriuose kaip agrarinė miškininkystė.

Naujojoje 2023 m. ES BŽŪP yra nustatyti trys pagrindiniai tikslai (kova su klimato kaita, aplinkos apsauga ir kraštovaizdžio puoselėjimas), sugriežtintos paramos sąlygos (sąlygos dėl geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės), ekologinės sistemos (pvz., ekologinis ūkininkavimas arba anglies kaupimo ūkininkavimas) ir kitos politikos priemonės, kuriomis siekiama padidinti priemonių, susijusių, *inter alia*, ir su prisitaikymu prie klimato kaitos, naudojimą. Visos valstybės narės pripažino, kad reikia spręsti prisitaikymo prie klimato kaitos uždavinį, ir programose numatė tam skirti paramą remdamosi savo poreikių vertinimu¹¹³. Vis dėlto naudojimas šiomis priemonėmis priklauso nuo to, kaip valstybės narės joms teikia prioritetą savo BŽŪP strateginiuose planuose.

Per strateginį dialogą dėl žemės ūkio ateities ES¹¹⁴ pripažįstama, kad siekiant didinti Europos žemės ūkio maisto produktų sektoriaus atsparumą vienas pagrindinių žingsnių yra proaktyviai užkirsti kelią rizikai, visų pirma kylančiai dėl klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo, ir ją mažinti. Ataskaitoje aptariamos temos, kurias vienija bendroji prisitaikymo tema, konkrečiai – hidrologinis atsparumas žemės ūkyje ir novatoriški augalų selekcijos metodai. Kaip paaiškinta 4 skirsnyje, joje taip pat rekomenduojama, kad Europos Komisija ir valstybės narės kurtų nuoseklų politikos priemonių derinį, kuriame būtų derinamos paskatos ir reguliavimo priemonės, įskaitant atlygį ir paskatas ūkininkams, kad jie kurtų ir toliau teiktų ekosistemines paslaugas. Atsižvelgiant į didėjančią su aplinka ir klimatu, geopolitika ir ekonomika susijusią riziką, ataskaitoje rekomenduojama stiprinti rizikos valdymo priemones ir krizių valdymą. Į tai (kartu su kitais ataskaitos elementais) bus toliau atsižvelgiama žemės ūkio ir maisto sektoriaus vizijoje, kurią planuojama paskelbti 2025 m. pradžioje.

e) Infrastruktūra ir apstatyta aplinka

Dėl klimato kaitos kyla reikšminga rizika infrastruktūrai ir apstatytai aplinkai, įskaitant grėsmę kultūros paveldui¹¹⁵. Dabar nekilnojamas turtas turi būti projektuojamas taip, kad atlaikytų ateities klimato ir oro sąlygas. Riziką galima valdyti, jeigu į ją tinkamai atsižvelgiama, ir svarbu lygiagrečiai dirbti su keliais aspektais susijusį darbą. Į sausumos ir vandens teritorijų planavimą reikia įtraukti infrastruktūrai ir apstatytai aplinkai aktualius atsparumo aspektus. Tam padės tolesnės pastangos žalinti infrastruktūrą, nes žalieji elementai (pvz., žalieji stogai, lietaus sodai ir pralaidžios žemės paviršiaus dangos) gali padėti valdyti paviršines nuotekas ir mažinti potvynių poveikį.

ES lygmeniu Komisija daro pažangą siekdama prie klimato kaitos pritaikyti Europos standartus, kurie yra aktualiausi infrastruktūrai. Tarptautiniuose ir Europos standartuose pateikiama infrastruktūros ir pastatų projektavimo gairių. Standartai, pagal kuriuos reikalaujama atsižvelgti į ateities klimato sąlygas, yra veiksminga priemonė. 2023 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė standartizavimo pavedimo projektą: juo siekiama, kad klimato kaitos aspektas būtų integruotas į infrastruktūros ir pastatų standartus, ir tikimasi jį priimti iki 2024 m. pabaigos.

¹¹³ Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „2023–2027 m. laikotarpio BŽŪP strateginių planų santrauka: bendros pastangos ir kolektyvinis užmojis“, COM(2023) 707 final.

¹¹⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/main-initiatives-strategic-dialogue-future-eu-agriculture_lt

¹¹⁵ <https://op.europa.eu/lt/publication-detail/-/publication/4bfcf605-2741-11ed-8fa0-01aa75ed71a1>

Planuojant ir įgyvendinant energetikos pertvarką reikia atsižvelgti į poveikį infrastruktūrai ir apstatytai aplinkai. EUCRA ataskaitoje pabrėžiama energijos tiekimo sutrikimų dėl su klimatu susijusių pavojų, kaip antai karščių ir sausrų, ypač Pietų Europoje, rizika. Nepaisant to, ES lygmeniu nepadaryta daug pažangos didinant energetikos sistemų atsparumą. Komisija atnaujintų NEKSVP projektų vertinimuose rekomendavo valstybėms narėms geriau planuoti atsparias energetikos sistemas ir skatinti prisitaikymo prie klimato kaitos aspekto integravimą. Tebėra daug darbo, kurį reikės atlikti.

f) Ekonomika

Kiekviena su klimato kaita susijusi nelaimė didina našą ekonomikai dėl prarastų gyvybių ir produktyvumo, tiesioginės žalos, augimo potencialo sumažėjimo ir didesnės naštos valstybių biudžetams. Perorientuojant investicijas į atstatymą po padarytos žalos, mažiau lėšų lieka gamybinėms investicijoms. Esamas finansų sistemų pažeidžiamumas gali dėl su klimatu susijusios rizikos viršyti kritines ribas. Pagrindinis išteklius apsaugai nuo rizikos yra viešojo sektoriaus biudžetai, tačiau jie yra riboti.

Draudimo teikiama klimato kaitos veikiamo nekilnojamojo ir kito turto apsauga ES yra nedidelė, labai skiriasi įvairiose valstybėse narėse ir priklauso nuo įvairių su klimatu susijusių pavojų. Numatoma, kad ši draudimo teikiama apsauga dar labiau sumažės dėl padidėjusių draudimo įmokų, nes dažnės su klimato kaita susijusių įvykių. Dialoge atsparumo klimato kaitai klausimais dalyvavę draudikai, įmonės, vartotojai ir kiti suinteresuotieji subjektai keitėsi nuomonėmis, kaip pakeisti situaciją, kai tik nedidelė nuostolių, nuo kurių draudžiamasi, dalis patiriama dėl su klimatu susijusių nelaimių. 2024 m. liepos mėn. paskelbta šio dialogo galutinė ataskaita¹¹⁶.

Komisija paskelbė, kad bus sudaryta laikinoji atsparumo klimato kaitai finansavimo telkimo klausimų svarstymo grupė siekiant spręsti investicijų, skirtų atsparumui klimato kaitai didinti, trūkumo problemą ir padėti sudaryti finansavimui, skirtam atsparumui klimato kaitai didinti, palankesnes sąlygas dalijantis žiniomis ir priemonėmis, apžvelgiant geriausią praktiką ir nustatant ES atsparumo klimato kaitai finansavimo kliūtis ir reikiamas sąlygas. Ši grupė darbą baigs 2025 m. gruodžio mėn.

5.4 ES PRISITAIKYMO PRIE KLIMATO KAITOS MISIJA

Per ES prisitaikymo prie klimato kaitos misiją teikiama parama Europos regionams, miestams ir vietos valdžios institucijoms stiprinti atsparumą klimato kaitos poveikiui. Ji yra visapusiškai įgyvendinama ir jos paramos ir galimybių teikimo priemonių rinkinys nuolat plėtojamas.

Šiuo metu 311 misijos chartiją pasirašiusių regionų ir vietos valdžios institucijų yra įsipareigoję dirbti pagal misijos programą. Europoje vietos ir regionų lygmenimis sprendimus priimančioms asmenims per misijos portalą teikiama parama žiniomis ir priemonėmis.

Per misijos įgyvendinimo platformą teikiama parama ir techninė pagalba vietos subjektų pastangoms didinti atsparumą ir palengvinamas keitimasis geriausios praktikos pavyzdžiais tarp tų, kas dalyvauja prisitaikymo prie klimato kaitos veikloje.

Teikiant paramą per šią misiją, apie 100 regionų ir vietos valdžios institucijų gauna techninę paramą planams, kuriais siekiama mažinti vietos pažeidžiamumą dėl klimato kaitos, rengti ir finansavimui, reikalingam nustatytoms priemonėms, gauti. Be to, tiesiogiai dalyvaujant

¹¹⁶ https://climate.ec.europa.eu/eu-action/adaptation-climate-change/climate-resilience-dialogue_en?prefLang=lt

regionų ir vietos lygmens subjektams, vykdoma daugiau kaip 40 projektų, finansuojamų šios misijos lėšomis, pagal kuriuos vykdomi moksliniai tyrimai ir kuriami novatoriški prisitaikymo prie klimato kaitos ir atsparumo jai didinimo metodai. Jie neapsiriboja vien teorija – pagal juos gaunama praktinių ir realių rezultatų: gairių, poreikiams pritaikytų priemonių, konkrečiomis aplinkybėmis aktualių duomenų, vietoje atliekamų bandymų, taip pat išbandomi perspektyviausi misijos atvejų tyrimuose nustatyti sprendimai (žr. pridedamą atskirą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą, kuriame pateikta daugiau informacijos).

6 INVESTICIJŲ DERINIMAS SU POVEIKIO KLIMATUI NEUTRALUMU

6.1 INVESTICIJŲ TENDENCIJOS ES

Siekiant iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui reikia didelių viešųjų ir privačiųjų investicijų sumų. Apskaičiuota, kad reikiamos investicijos¹¹⁷ į energetikos sistemą 2021–2030 m. sudarys apie 565 mlrd. EUR (t. y. 3,3 proc. BVP) per metus, o 2031–2050 m. laikotarpiu vidutiniškai 660 mlrd. EUR per metus (3,2 proc. BVP) (palyginti su 250 mlrd. EUR, arba 1,7 proc. BVP, investicijomis per 2011–2020 m. – dešimtmetį, kurį investicijos į energetikos sistemą buvo palyginti nedidelės); metinės išlaidos transportui¹¹⁸ 2021–2030 m. sudarys apie 785 mlrd. EUR, o 2031–2050 m. – 870 mlrd. EUR (t. y. 4,2 proc. BVP, panašią BVP dalį kaip ir 2011–2020 m.)¹¹⁹. Šie skaičiai neapima investicijų į gamtos apsaugą ir atkūrimą, kurios taip pat labai svarbios siekiant neutralizuoti poveikį klimatui. Tai rodo, kaip svarbu toliau derinti kovos su klimato kaita finansavimą su ES poveikio klimatui neutralumo ir atsparumo klimato kaitai tikslo siekimu, kaip raginama ir Paryžiaus susitarime.

Atsižvelgiant į reikiamų investicijų mastą, privačiojo sektoriaus dalyvavimas finansuojant su klimatu susijusią pertvarką bus reikšmingas. Būtent dėl to per pastaruosius penkerius metus ES, be ATLPS anglies dioksido apmokestinimo teikiamų ekonominių paskatų privačioms investicijoms, sukūrė sistemą, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas privačioms investicijoms į tvarią veiklą. Šioje tvaraus finansavimo sistemoje investuotojams pateikiamos griežtos „žaliosios veiklos“ apibrėžtys (ES žalioji taksonomija¹²⁰), taip pat reikalaujama, kad įmonės ir bankai atskleistų savo poveikį aplinkai ir klimatui (Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva¹²¹, Su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamentas¹²²).

Naujausi du šios sistemos papildymai yra reglamentas, kuriuo nustatomas Europos žaliųjų obligacijų standartas¹²³ (2023 m. spalio mėn.), ir reglamentas dėl tvarumo reitingų (2024 m. balandžio mėn.). Pastarajame bus reikalaujama, kad agentūros, reitinguojančios įmones pagal tvarumo kriterijus, skaidriau atskleistų savo metodikas ir panaikintų galimus interesų konfliktus. Pirmajame iš minėtų reglamentų reikalaujama, kad obligacijų emitentai įrodytų, jog pajamos iš jų žaliųjų obligacijų daugiausia skiriamos kriterijus atitinkančiai taksonominei veiklai.

---

¹¹⁷ Pažymėtina, kad sąvoka „investicijos“ šiame kontekste apibrėžiama plačiau nei bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas nacionalinėse sąskaitose ir apima galutinio vartojimo išlaidų elementus. Investicijos į energetikos sistemą apima įmonių kapitalo sąnaudas energijos pasiūlos srityje (elektros energijos gamyba ir tinklas, taip pat vandenilio arba elektrolizinio kuro gamyba) ir kapitalo sąnaudas, skirtas dekarbonizacijai pramonės sektoriuose. Energijos paklausos srityje tai apima investicijas į energijos vartojimo pastatuose efektyvumą (bendrojo kapitalo formavimas) ir išlaidas, skirtas šildymo ir vėsinimo sistemoms dekarbonizuoti arba prietaisų energijos vartojimo efektyvumui didinti (ilgalaikio vartojimo prekių vartojimas namų ūkiuose).

¹¹⁸ Investicijos į transporto sektorių atspindi išlaidas transporto priemonėms, geležinkelių riedmenims, orlaiviams ir laivams, taip pat įkrovimo ir degalų pildymo infrastruktūrai. Jos neapima investicijų į infrastruktūrą, skirtą daugiarūšiam judumui ir darniajam miestų transportui remti. Visų pirma, apie 60 proc. visų išlaidų sudaro asmeninių transporto priemonių įsigijimo išlaidos.

¹¹⁹ Išsamiau žr. dokumente COM(2024) 63 *final* ir susijusiame dok. SWD(2024) 63 *final*.

¹²⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852>

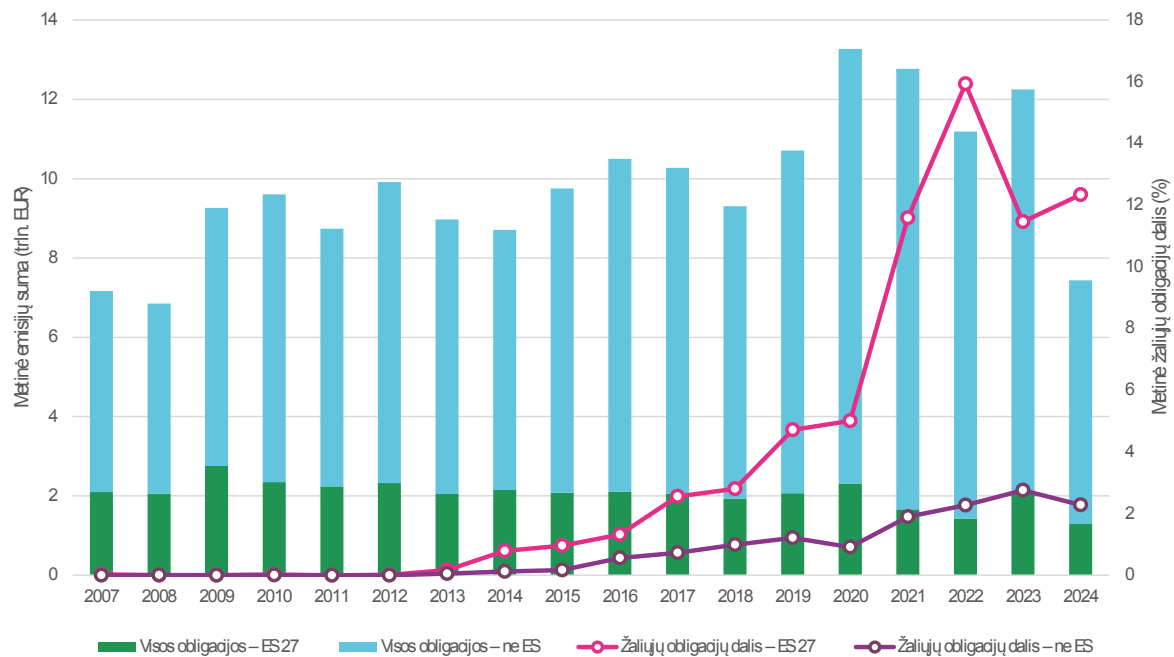
¹²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2464>

¹²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2088>

¹²³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302631

Tvaraus finansavimo sistemos poveikis telkiant žaliasias investicijas ES yra reikšmingas ir vis sparčiau didėja. Pavyzdžiui, labai padidėjo žaliųjų obligacijų dalis visoje obligacijų emisijoje – nuo 12 proc. 2021 m. iki 2022 m. pasiekto aukščiausio lygio – 16 proc. Nors ši dalis sumažėjo 2023 m. (11 proc.), 2024 m. birželio 30 d. duomenimis, žaliųjų obligacijų dalis vėl didėja ir pasiekė 13 proc. visos obligacijų emisijos (žr. 6.1 paveikslą).

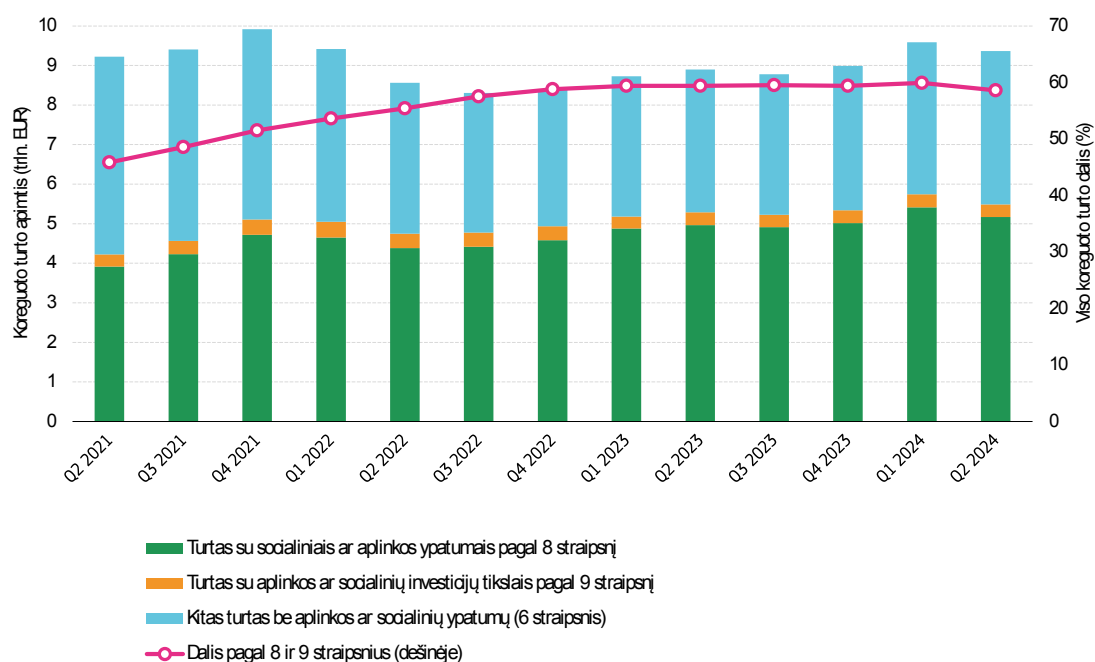
6.1 paveikslas. Išleistų obligacijų kiekis (visų rūšių obligacijų) ¹²⁴

2024 m. antrąjį ketvirtį žaliasis finansinis turtas sudarė 58,6 proc. viso finansų subjektų valdomo turto. 6.2 paveiksle parodyta finansinio turto vertė ir dalys pagal su tvarumu susijusias finansinės informacijos atskleidimo reglamente (toliau – TFIAR) nustatytą klasifikaciją.

¹²⁴ 2024 m. birželio 30 d. padėties duomenys.

6.2 paveikslas. Valdomas turtas pagal TFIAR klasifikaciją¹²⁵

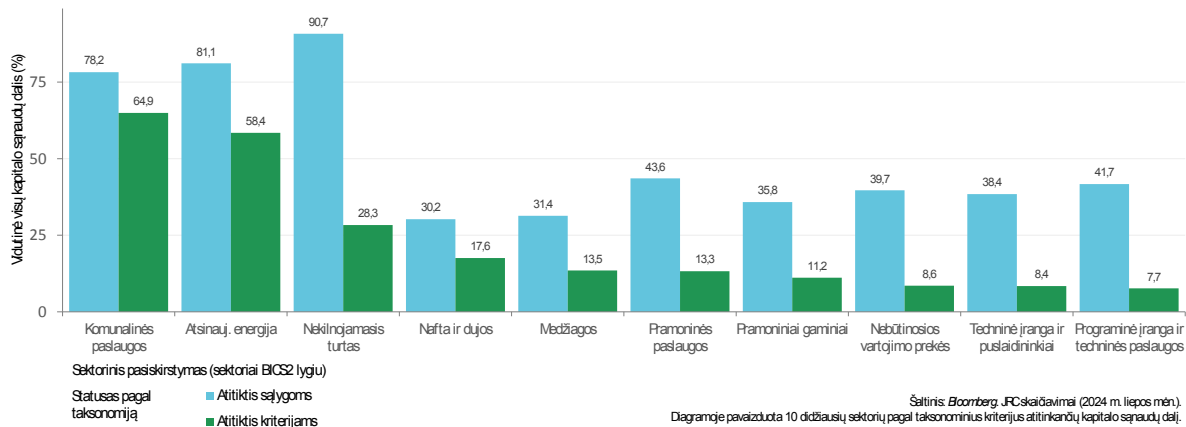
Šaltiniai: Moringstar, JFC skaičiavimai (2024 m. liepos mėn.).

Įmonių, pranešančių apie savo, kaip žaliųjų įmonių, statusą pagal ES žaliąją taksonomiją, skaičius tebėra ribotas: 2023 m., „Bloomberg“ duomenimis, jų buvo 1 769. Šis skaičius ateinančiais metais turėtų didėti, nes vis daugiau subjektų patenka į Taksonomijos reglamento taikymo sritį.

6.3 paveiksle ekonomikos sektoriai išdėstyti pagal du parametrus: atitiktį taksonomijos taikymo sąlygoms (tai lemia vidutinė kiekviename sektoriuje ataskaitas teikiančių įmonių kapitalo sąnaudų, tenkančių taksonominei veiklai, dalis (nepriklausomai nuo jų atitikties reikalavimams)) ir atitiktį taksonominiams kriterijams (vidutinė kiekviename sektoriuje ataskaitas teikiančių įmonių kapitalo sąnaudų, tenkančių veiklai, kuri (iš tiesų) atitinka taikytinus taksonominius kriterijus, dalis). Vis dėlto toliau pateiktiems skaičiams įtakos turi tai, kad taksonomija dar neapima visų ekonominės veiklos rūšių.

¹²⁵ Šviesiai žalias – turtas, kuriuo skatinami aplinkos ar socialiniai ypatumai (TFIAR 8 straipsnis); tamsiai žalias – turtas, kurio tikslas yra tvarios investicijos (TFIAR 9 straipsnis); šviesiai mėlynas – turtas be aplinkos ar socialinių ypatumų (TFIAR 6 straipsnis). 2024 m. birželio 30 d. padėties duomenys.

6.3 paveikslas. Vidutinė tinkamumo sąlygas atitinkančių ir kriterijus atitinkančių kapitalo sąnaudų dalis pagal taksonomiją 2023 m.¹²⁶

6.2 ES finansavimas iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos Gautomis lėšomis

Pajamos, gautos pardavus apyvartinius taršos leidimus ES ATLPS aukcionuose, daugiausia telkiamos valstybių narių biudžetuose. Valstybės narės privalo visas ATLPS pajamas (arba finansiškai lygiavertčius išteklius) panaudoti klimato srities veiksmams ir energetikos pertvarkai finansuoti. ATLPS pajamos taip pat paskirstomos per finansines priemones – Inovacijų fondą ir Modernizavimo fondą. Visos ATLPS pajamos 2023 m. sudarė 43,6 mlrd. EUR. Iš šių pajamų 7,4 mlrd. EUR buvo surinkta į šiuos fondus.

Inovacijų fondas – ES fondas, skirtas novatoriškiems klimato srities veiksmams, daugiausia energetikoje ir pramonėje. Jo tikslas – rinkai pateikti sprendimų, padėsiančių dekarbonizuoti Europos pramonę ir remti jos perėjimą prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, kartu stiprinant jos konkurencingumą. Inovacijų fondas, kurio įvertintas biudžetas siekia 40 mlrd. EUR (pagal anglies dioksido kainą, kuri yra 75 EUR/t CO₂), paskelbė aštuonis kvietimus teikti pasiūlymus, įskaitant vieną kvietimą dalyvauti Europos vandenilio banko aukcionuose.

Inovacijų fondo vykdomų projektų portfelis apima apie 120 didelių ir mažų įgyvendinamų projektų, kuriems skiriamos dotacijos sudaro apie 7,2 mlrd. EUR. Inovacijų fondo 2023 m. kvietimo teikti pasiūlymus rezultatai paskelbti 2024 m. spalio mėn. antrojoje pusėje. Šiam kvietimui skirtas rekordinis 4 mlrd. EUR biudžetas ir per jį gautos 337 paraiškos. Pirmajame Inovacijų fondo aukcione, vykusiame 2023 m., gauti 132 pasiūlymai iš 17 Europos šalių, kuriuose prašytų lėšų dydis 15 kartų viršijo prieinamą biudžetą. Vertinimo rezultatai paskelbti 2024 m. balandžio mėn. pabaigoje: 7 pasiūlymai atrinkti dotacijos susitarimui rengti (juose iš ES prašyta iš viso 720 mln. EUR įnašo). Pateiktuose projektuose, kurie buvo atrinkti, pasiūlymuose prašyta nuo 0,37 iki 0,48 EUR už gaminamo atsinaujinančiųjų išteklių vandenilio kilogramą ir, remiantis bandomojo aukciono modeliu „mokėk už pasiūlymą“, jiems bus suteiktos Inovacijų fondo dotacijos, kurių dydis – nuo 8 mln. EUR iki 245 mln. EUR. Lėšos bus išmokėtos tik kai bus pateikti sertifikuoti ir patikrinti

¹²⁶ 2024 m. birželio 30 d. padėties duomenys.

atsinaujinančiųjų išteklių vandenilio kiekių duomenys. Dotacijų susitarimai pasirašyti 2024 m. spalio mėn.

ES valstybės narės (ir EEE šalys) taip pat turi galimybę Inovacijų fondo aukcionuose dalyvauti naudodamos savo biudžeto lėšas ir taip greičiau gauti leidimą teikti valstybės pagalbą. Taip valstybės gali, naudodamosi aukcionu, papildomų nacionalinių lėšų skirti nacionaliniams projektams, kurių nebūtų galima remti vien Inovacijų fondo aukcionų biudžeto lėšomis. Per bandomąjį aukcioną Vokietija skyrė 350 mln. EUR nacionalinei finansavimo linijai. Komisija taip pat dirba siekdama sukurti analogišką priemonę reguliariems kvietimams teikti pasiūlymus, vadinamą paslauginėmis dotacijomis (angl. *Grants-as-a-Service*). Abi priemonės teikia valstybėms narėms galimybę pasinaudoti nusistovėjusiomis Inovacijų fondo vertinimo procedūromis ir išvengti nebūtinės administracinės naštos, kuri susidarytų kuriant ir taikant naujas paramos toms pačioms technologijoms sistemas.

Modernizavimo fondas teikia mažesnes pajamas gaunančioms valstybėms narėms finansinę paramą, kuriai lėšos gaunamos per ATLPS, jų energetikos sistemoms modernizuoti ir energijos vartojimo efektyvumui didinti. Iki 2030 m. aukcionuose bus parduota daugiau kaip 750 mln. apyvartinių taršos leidimų siekiant remti šias valstybes nares; po ATLPS direktyvos peržiūros leidimų skaičius padidintas 110 milijonų (apie 60 mlrd. EUR suma). Po ATLPS direktyvos peržiūros¹²⁷ dar trys valstybės narės – Slovėnija, Portugalija ir Graikija – atitinka šio fondo paramos sąlygas, taigi bendras gavėjų skaičius pasiekė 13.

Nuo 2021 m. sausio mėn. iš Modernizavimo fondo iš viso išmokėta apie 12,7 mlrd. EUR lėšų. 2024 m. birželio mėn. Komisija priėmė septintąjį sprendimą dėl šio fondo lėšų išmokėjimo. Europos investicijų bankas šiuo pagrindu atliko iš viso 3 mlrd. EUR mokėjimus dešimčiai valstybių narių gavėjų (žr. 6.1 lentelę).

6.1 lentelė. Mokėjimai iš Modernizavimo fondo 2024 m. birželio mėn.

Valstybė narė	Mokėjimai (mln. EUR)
 Rumunija	1 095,0
 Čekija	835,2
 Lenkija	697,5
 Vengrija	76,8
 Bulgarija	65,2
 Lietuva	59,0
 Kroatija	52,0
 Slovakija	35,0
 Latvija	26,8
 Estija	24,1

Lėšų gavėjai tolesniu etapu turės pervesti iš Modernizavimo fondo gautas lėšas projektų rėmėjams arba paramos sistemų vadovaujančiosioms institucijoms. Kitas galutinis terminas, iki kurio valstybės narės, siekiančios gauti lėšų, turėjo pateikti investavimo pasiūlymus

¹²⁷ Direktyva (ES) 2023/959.

potencialiai Modernizavimo fondo paramai gauti, buvo 2024 m. rugpjūčio 13 d. (terminas neprioritetiniams pasiūlymams) ir 2024 m. rugsėjo 10 d. (terminas prioritetiniams pasiūlymams).

6.3 KLIMATO POLITIKOS INTEGRAVIMAS ES BIUDŽETE

2021–2027 m. ES biudžetas – ir daugiametė finansinė programa, ir priemonė „NextGenerationEU“ – yra svarbus žaliajai pertvarkai įgyvendinti. Pagal dabartines projekcijas laikotarpiu iki 2027 m. klimato srities veiksams bus skirta 658 mlrd. EUR iš ES biudžeto. Tai sudaro 34,3 proc. viso ES biudžeto¹²⁸ ir viršija jo tikslinį klimatui skirtų išlaidų rodiklį – 30 proc. Šis tikslinis rodiklis nustatytas remiantis konkrečių programų tiksliniais išlaidų rodikliais: pavyzdžiui, Europos regioninės plėtros fondo (30 proc.), Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės (30 proc.), programos „Europos horizontas“ (35 proc.), Sanglaudos fondo (37 proc.), bendros žemės ūkio politikos (40 proc.), Europos infrastruktūros tinklų priemonės (60 proc.) ir programos LIFE (61 proc.).

ES ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, kuri yra pagrindinė ES ekonomikos gaivinimo priemonės „NextGenerationEU“ dalis, vertė siekia iki 648 mlrd. EUR¹²⁹ ir ja naudojamosi valstybės narės gali reikšmingai padidinti klimato srities investicijas. Kad atitiktų sąlygas šios priemonės dotacijoms (357 mlrd. EUR) ir paskoloms (291 mlrd. EUR) gauti, valstybės narės parengė ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, kuriuose nustatytos investicijos ir politikos reformos, prisidedančios siekiant šešių šios priemonės politikos tikslų, įskaitant žaliąją pertvarką. Pagal kiekvieną nacionalinį planą ne mažiau kaip 37 proc. visų asignavimų turi būti skiriama priemonėms, kuriomis padedama siekti klimato srities tikslų (kaip antai iniciatyvoms, kuriomis skatinamas efektyvus energijos vartojimas, darnus judumas ir atsinaujinančiųjų išteklių energetika). Kiekviena priemonė taip pat turi atitikti reikšmingos žalos nedarymo principą¹³⁰. Nustatyta 37 proc. norma viršijama visų 27 valstybių narių planuose, o kai kurios valstybės narės klimatui politikai finansuoti yra numačiusios skirti kur kas daugiau nei pusę savo asignavimų. Pagal projekcijas valstybės narės klimatui srities tikslams visos kartu skirs 43 proc. savo asignavimų (275 mlrd. EUR)¹³¹.

Be to, 2023 m. ir 2024 m. valstybės narės, reaguodamos į Rusijos invazijos į Ukrainą sukeltą energetikos krizę, savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus papildė naujais skyriais „REPowerEU“. Valstybėse narėse įgyvendinamos naujos arba padidinto masto reformos ir investicijos, kuriomis siekiama padėti laipsniškai panaikinti ES priklausomybę nuo Rusijos iškastinio kuro ir paspartinti perėjimą prie švarios energijos, remiamos papildomais finansiniais pajėgumais (20 mlrd. EUR naujų dotacijų, pervedimai iš kitų fondų ir likusių NGEU paskolų panaudojimas).

Tuo pat metu ES 2021–2027 m. biudžete daugiau dėmesio skiriama jo lėšomis finansuojamų priemonių rezultatams. Pavyzdžiui:

- įgyvendinant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, metinis suvartojamas energijos kiekis jau sumažintas daugiau kaip 34 teravatais;

¹²⁸ Klimato aspekto integravimas. Europos Komisija (europa.eu).

¹²⁹ 2022 m. kainomis.

¹³⁰ Komisijos pranešimas „Reikšmingos žalos nedarymo principo taikymo pagal Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės reglamentą techninės gairės“ (europa.eu).

¹³¹ [Klimato aspekto integravimas. Europos Komisija \(europa.eu\)](#).

- pagal sanglaudos politikos programas bus pagerintas viešųjų pastatų energinis naudingumas 30 157 211 m² plote;
- taip pat sanglaudos politikos fondų lėšomis bus finansuojama 9 504 gigavatų papildomų atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumų.

Europos strateginių technologijų platforma

Europos strateginių technologijų platforma (STEP) – nauja 2024 m. kovo 1 d. pradėta ES iniciatyva¹³². Ja siekiama stiprinti ES pramonės konkurencingumą ir mažinti priklausomybę nuo išorės, finansuojant ypatingos svarbos technologijų kūrimą ir gamybą ES, stiprinant jų vertės grandines ir mažinant būtinos darbo jėgos ir įgūdžių trūkumą. Per šią platformą remiamos investicijos trijose pagrindinėse technologijų srityse:

- švarių ir išteklių naudojimo atžvilgiu efektyvių technologijų, kurios yra labai svarbios su klimatu susijusiai pertvarkai,
- skaitmeninių ir giliųjų technologijų inovacijų ir
- biotechnologijų.

Švarios ir išteklių naudojimo atžvilgiu efektyvios technologijos apima Poveikio klimatui neutralizavimo pramonės akte¹³³ apibrėžtas nulinio balanso technologijas, kaip antai saulės energijos, baterijų ir energijos kaupimo, vandenilio, anglies dioksido surinkimo ir saugojimo technologijas, su branduoline energija susijusias technologijas, įskaitant branduolinio kuro ciklo technologijas, ir nebiologinės kilmės kurą iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. STEP taip pat sprendžiamos darbo jėgos ir įgūdžių, ypač svarbių su šiomis technologijomis susijusioms darbo vietoms, trūkumo problemos.

STEP nėra nauja finansavimo priemonė, ja pritraukiami ir sinergiškai naudojami ištekliai, prieinami pagal įvairias ES finansavimo programas, kaip antai Inovacijų fondo, programos „Europos horizontas“ ir sanglaudos politikos fondų ištekliai.

Sanglaudos politikoje STEP suteikė naujų galimybių ir lankstumo priemonių, kaip antai 100 proc. bendro finansavimo normą ar vienkartinį 30 proc. išankstinį STEP specialių prioritetų finansavimą, taigi per šią platformą galima skatinti investicijas į švarias ir išteklių naudojimo atžvilgiu efektyvias technologijas. Dėl 29 programų yra oficialiai pateikti arba šiuo metu neoficialiai svarstomi su STEP susiję pakeitimai.

Programa „InvestEU“

Ne mažiau kaip 30 proc. programos „InvestEU“ tikslinių 372 mlrd. EUR lėšų, skirtų papildomoms investicijoms sutelkti 2021–2027 m. laikotarpiu, turėtų būti panaudotos padedant siekti ES klimato srities tikslų. Pagal tvarios infrastruktūros politikos liniją 60 proc. lėšų turi būti išleista klimato ir aplinkos reikmėms. Didesnėms nei 10 mln. EUR investicijoms keliamas reikalavimas patvirtinti tvarumą (nustatyti, įvertinti ir mažinti su klimatu ar aplinka susijusią ar socialinę riziką). Visos pagal programą „InvestEU“ remiamos investicijos bus klimato ir aplinkos atžvilgiais stebimos pagal Komisijos paskelbtą metodiką. Įgyvendinantieji partneriai jau pasirinkti paskelbus du kvietimus pareikšti susidomėjimą ir atitinkamai

¹³² 2024 m. vasario 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/795, kuriuo sukuriama Europos strateginių technologijų platforma (STEP) ir iš dalies keičiami Direktyva 2003/87/EB bei reglamentai (ES) 2021/1058, (ES) 2021/1056, (ES) 2021/1057, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) 2021/1060, (ES) 2021/523, (ES) 2021/695, (ES) 2021/697 ir (ES) 2021/241.

¹³³ 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1735 dėl priemonių sistemos Europos nulinio balanso technologijų gamybos ekosistemai stiprinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2018/1724.

pasirašius garantijų susitarimus (2022 ir 2023 m.)¹³⁴. Numatomais finansiniais produktais bus padedama spręsti rinkos nepakankamumo problemas: bus suteikta galimybių gauti finansavimą projektams plačioje politikos prioritetų srityje, apimančioje transportą, išmanųjį judumą, švarią energiją, skaitmeninį junglumą, taip pat energijos vartojimo efektyvumą, pramonės dekarbonizaciją, atsinaujinančiųjų išteklių energiją, žiedinę ekonomiką ir kitas sritis. Iki 2024 m. vidurio Investicijų komitetas patvirtino 216 „InvestEU“ operacijų dėl 21,9 mlrd. EUR lėšų, teikiamų garantijomis (įskaitant valstybių narių skyrių). 2023 m. pabaigos duomenimis, pagal programą „InvestEU“ jau padėta sutelkti 217,5 mlrd. EUR investicijų (58,4 proc. tikslo). Ir klimato, ir aplinkos srities tikslai jau viršyti, klimatui skirtas indėlis siekė 53 proc. (palyginti su numatyta 30 proc. dalimi), o klimatui ir aplinkai skirtas tvarios infrastruktūros politikos linijos indėlis pasiekė 86 proc. (palyginti su numatyta 60 proc. dalimi).

Programa „Europos horizontas“

„Europos horizontas“¹³⁵ yra pagrindinė ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programa. Moksliniais tyrimais ir inovacijomis sudaromos sąlygos žaliajai pertvarkai, nes per juos atliekami bandymai ir demonstruojami sprendimai, kuriamos radikalios inovacijos ir gaunamos žinios, reikalingos politikai, grindžiamai naujausiais moksliniais įrodymais. 2021–2027 m. laikotarpiu ne mažiau kaip 35 proc. programos „Europos horizontas“ 95,5 mlrd. EUR biudžeto bus skiriama paramai pasiekti klimato politikos veiksmų tikslus. Iki 2023 m. pabaigos pagal programą „Europos horizontas“ daugiau kaip 14,7 mlrd. EUR investuota į klimato srities veiksmus. Tai apima klimato mokslo, energijos tiekimo, energijos kaupimo ir energetikos sistemų, netaršaus susisiekimo, pramonės dekarbonizacijos, prisitaikymo prie klimato kaitos, anglies dioksido absorbavimo ir žemės ūkio teminių sričių projektus. 2023 m. birželio mėn. ataskaitoje dėl inovatyvių poveikio klimatui neutralizavimo technologijų diegimo masto didinimo apžvelgiama daugiau kaip 180 technologijų demonstratorių, finansuojamų daugiausia programos „Europos horizontas“ ir Inovacijų fondo lėšomis, kurie atveria galimybių neutralizuoti poveikį klimatui¹³⁶.

Programa LIFE

Programa LIFE yra ES aplinkos, energetikos ir klimato sričių veiksmų finansavimo priemonė. Jos bendrasis tikslas – palengvinti perėjimą prie tvarios, žiedinės, efektyviu energijos vartojimu ir atsinaujinančiųjų išteklių energetika grindžiamos, neutralaus poveikio klimatui ir atsparios ekonomikos. Programa LIFE turi keturias paprogrames, o pagal LIFE klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos paprogramę remiamas žaliojo kurso įgyvendinimas, padedant pasiekti ES klimato teisės akte nustatytus tikslus ir uždavinius.

Pagal programos LIFE klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos paprogramę 2023 m. patvirtinti 34 projektai, kurių finansavimas, įvertinta, sudarys apie 65 mln. EUR. Per šiuos projektus dėmesys skiriamas svarbioms su klimatu susijusios pertvarkos sritims, kaip antai anglies dioksido absorbavimui žemės ūkio paskirties žemėje ir miško žemėje, prisitaikymui prie klimato kaitos miesto ir kaimo vietovėse ir geresniam pasirengimui ekstremaliems meteorologiniams reiškiniams. Be to, 2023 m. pagal programą LIFE finansuoti trys

¹³⁴ Be Europos investicijų banko (kuris dengia 75 proc. ES garantijos sumos), garantijų susitarimus 2022 m. pasirašė 16 institucijų, tarp jų Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (ERPB), Europos Tarybos vystymo bankas (ETVB), Šiaurės investicijų bankas (NIB), „CDP Equity“ (CDPE), „Caisse des Dépôts“ (CDC).

¹³⁵ Ir šios programos pirmą kartą „Horizontas 2020“ 2014–2020 m. laikotarpiu.

¹³⁶ <https://op.europa.eu/lt/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/2f1ec1d2-1173-11ee-b12e-01aa75ed71a1>

strateginiai projektai, kuriais siekta įgyvendinti ES klimato teisės aktus valstybėse narėse; tam skirtas 33,5 mln. EUR įnašas.

Techninės paramos priemonė

2023 m. Komisija rėmė valstybes nares pagal techninės paramos priemonę¹³⁷, teikdama specializuotą techninę kompetenciją planuoti ir įgyvendinti reformas. Tai apėmė kelis projektus, susijusius su prisitaikymu prie klimato kaitos, reikšmingos žalos nedarymo principo įgyvendinimu, spartesniu leidimų išdavimu, pramonės ekosistemomis ir įgūdžiais, pastatų renovacija ir gebėjimų stiprinimu. Visų pirma Komisija padėjo valstybėms narėms nustatyti reformas ir investicijas, kuriomis bus laipsniškai nutrauktas iškastinio kuro importas iš Rusijos, rengiantis įgyvendinti ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų skyrius „REPowerEU“. 2024 m. Komisija padeda valstybėms narėms didinti viešojo administravimo sistemų žalinimą, parengti energetikos sistemas žaliajai ir skaitmeninei pertvarakai ir remti gamtos išteklių atsparumą. Komisija taip pat padeda valstybėms narėms įgyvendinti peržiūrėtą ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą ir pasienio anglies dioksido korekcinį mechanizmą ir parengti nacionalinius socialinius klimato planus, skirtus finansuoti Socialinio klimato fondo lėšomis.

6.3.1 Sanglaudos politika

Europos regioninės plėtros fondas, Sanglaudos fondas ir INTERREG

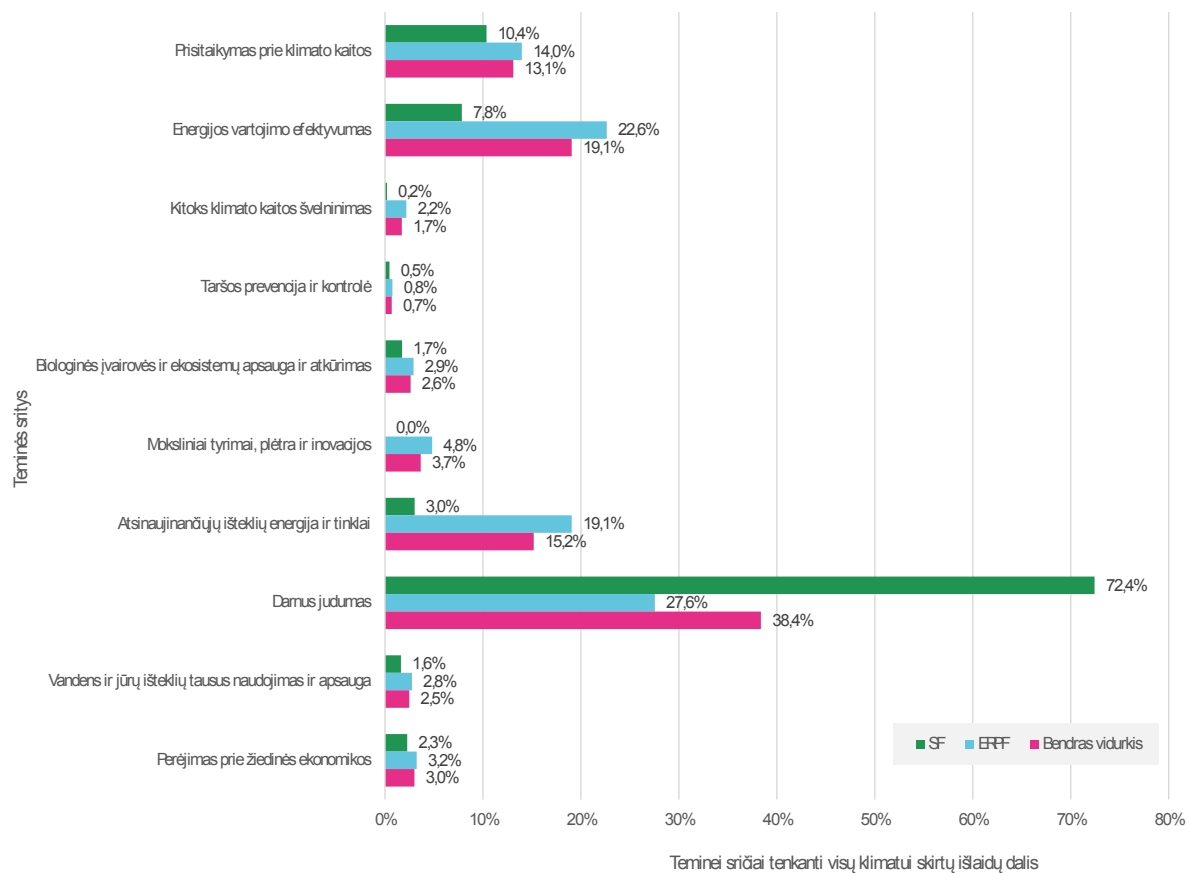
Valstybės narės klimato srities veiksmams skyrė atitinkamai 56,9 proc. (22,2 mlrd. EUR) savo asignavimų iš Sanglaudos fondo ir 32,6 proc. (69,9 mlrd. EUR) iš Europos regioninės plėtros fondo (ERPF). Be to, apie 24,4 proc. iš 10,7 mlrd. EUR ES finansuojamų INTERREG lėšų¹³⁸ numatoma skirti su klimatu susijusioms priemonėms finansuoti. 6.4 paveiksle parodytas su klimatu susijusioms politikos sritims skirtas finansavimas kaip visų klimatui skirtų ERPF, Sanglaudos fondo ir INTERREG išlaidų dalis.

---

¹³⁷ Techninės paramos priemonė – ES programa, pagal kurią ES valstybėms narėms teikiama specializuota techninė kompetencija planuoti ir įgyvendinti reformas. Daugiau informacijos prieinama https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/technical-support-instrument/technical-support-instrument-tsi_en?prefLang=lt.

¹³⁸ Europos teritoriniam bendradarbiavimui skirtos programos. Daugiau informacijos: <https://interreg.eu/>.

6.4 paveikslas. Klimatui skirtų sanglaudos politikos lėšų paskirstymas pagal temines sritis

Teisingos pertvarkos fondas

Pagal Teisingos pertvarkos fondo (TPF) programas sutelkiama 19,2 mlrd. EUR ES investicijų siekiant padėti žmonėms ir vietovėms, kurie labiausiai nukenčia dėl perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Be TPF, ir pagal kitus du Teisingos pertvarkos mechanizmo ramsčius¹³⁹ 28 mlrd. EUR viešųjų ir privačiųjų investicijų bus sutelkta socialinio ir ekonominio pertvarkos poveikio problemoms spręsti. Komisija patvirtino visus 70 teritorinių teisingos pertvarkos planų, apimančių iš viso 96 teritorijas, įskaitant anglių pramonės ir daug anglies dioksido išmetančius regionus. Kai teisingą pertvarką vykdančioms regionams reikia paramos, Komisija teikia techninę ir konsultacinę paramą per Teisingos pertvarkos platformą (TPP), pradėjusią veikti 2023 m. vasario mėn.

Beveik puse TPF investicijų bus remiamas vietos ekonomikos įvairinimas, kad ji nebūtų priklausoma nuo vienintelio taršaus sektoriaus, ir žmonėms bus padedama įgyti naujų įgūdžių. Be to, 8,2 mlrd. EUR TPF lėšų bus investuota į įgūdžius ir ekonomikos įvairinimą. Bedarbių, kuriems bus naudinga ši priemonė, skaičius sieks iki 120 000, taip pat beveik 200 000 asmenų įgis naujų įgūdžių.

¹³⁹ Teisingos pertvarkos sistema pagal programą „InvestEU“ ir paskolų viešajam sektoriui priemonė.

Vienkartinis išankstinis (30 proc.) finansavimas pagal platformą STEP taikytas visiems TPF ištekliams ir taip pasiektas didesnis likvidumas įgyvendinant projektus. Taigi Komisija jau išmokėjo 5,9 mlrd. EUR TPF išankstinio finansavimo lėšų, kad greičiau pagalbą gautų regionai, kuriuos labiausiai paveikė perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos.

TPF įgyvendinimas intensyvėja: projektų atrankos lygis ES lygmeniu pasiekė 6,1 proc. visų asignavimų (2023 m. gruodžio mėn. atitinkama dalis buvo 3,2 proc.). Malta (po jos – Liuksemburgas ir Nyderlandai) pastebimai išsiskyrė iš kitų valstybių narių savo pažanga, padaryta atrenkant projektus. Nyderlandų rezultatai absoliučiaisiais skaičiais tebėra geriausi, atrinktiems projektams užtikrintas maždaug pusės milijardo eurų finansavimas.

Europos socialinis fondas (ESF+)

2021–2027 m. laikotarpiu valstybės narės savo programose numatė žalesiems įgūdžiams ir žaliosioms darbo vietoms skirti beveik 6 mlrd. EUR, arba apie 6 proc. visų ESF+ asignavimų¹⁴⁰ (kur kas daugiau negu praėjusiu programavimo laikotarpiu). Suomijoje, Italijoje, Belgijoje, Liuksemburge ir Danijoje žaliosioms darbo vietoms ir įgūdžiams skirta daugiausia lėšų (12–31 proc.), o keliose atskirose Belgijos, Danijos, Italijos, Prancūzijos, Vokietijos, Portugalijos ir Ispanijos programose ši dalis yra 20 proc. ar didesnė. Kalbant apie realias investicijas, jau vien trys atskiros Italijos, Portugalijos ir Graikijos programos sudaro apie 30 proc. visų klimato srities ES išlaidų žaliosioms darbo vietoms ir įgūdžiams. Apskritai trečdalis klimatui skirtų išlaidų paskirstytos galimybėms įsidarbinti ir aktyvumo skatinimo priemonėms.

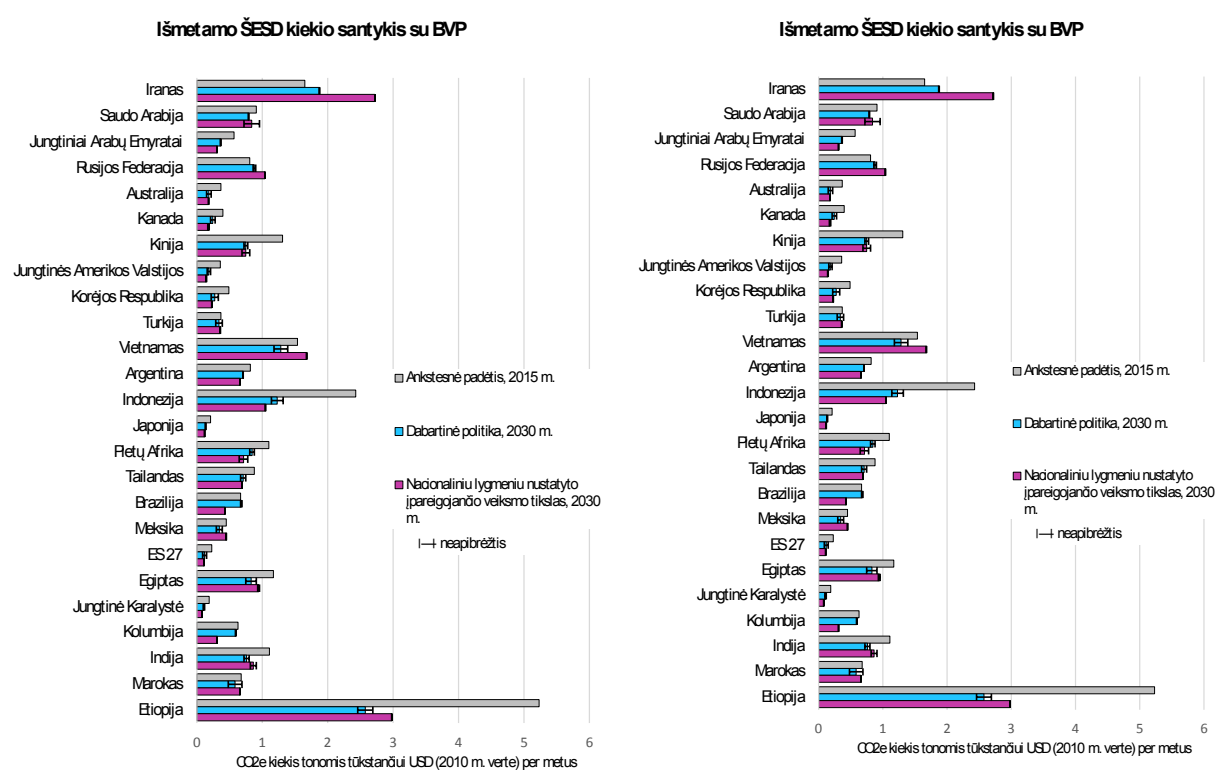
¹⁴⁰ [Europos struktūrinių ir investicijų fondų atvirųjų duomenų portalas](#). Europos Komisija | [Duomenys](#) | [Europos struktūriniai ir investicijų fondai \(europa.eu\)](#).

7 TARPTAUTINIAI KLIMATO POLITIKOS VEIKSMAI

7.1 APŽVALGA IR POKYČIAI

2023 m. nepateikta duomenų apie jokių reikšmingus Didžiojo dvidešimtuko (G20) narių ir kitų pagrindinių teršėjų nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų pokyčius, tačiau kelios valstybės padarė pažangą įgyvendindamos politiką, kad pasiektų savo išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio sumažinimo 2030 m. tikslą. Maždaug pusė šalių, kurių analizė pateikta 7.1 paveiksle, sėkmingai siekia savo tikslų. Tarp jų yra ir ES: projekcijos rodo, kad ji pasieks savo nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų tikslą, suderintą su Paryžiaus susitarimu, įgyvendindama ES lygmeniu patvirtintą politiką pagal Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą teisėkūros priemonių rinkinio teisės aktus ir planą „REPowerEU“.

7.1 paveikslas. Dabartinės politikos poveikis išmetamam ŠESD kiekiui šalyse, kurios yra didžiausios teršėjos ¹⁴¹

¹⁴¹ Šaltiniai: PBL FAIR/TIMER modelis; *NewClimate Institute* skaičiavimai; IIASA GLOBIOM/G4M Model (2003); paskelbta leidinyje *Greenhouse gas mitigation scenarios for major emitters*; L. Nascimento, T. Kuramochi, S. Woollands, M. Moisis, A. Missirliu, J. Wong, H. Fekete ir kt., 2023, pbl.nl. *Greenhouse gas emissions intensity per capita and per GDP in 2030 under current policies (adopted up until July 2023), NDC scenarios and historical 2015 levels*. Tikslinius lygius nustato atitinkama valstybė ir jie nebūtinai yra suderinti su Paryžiaus susitarimo tikslu dėl temperatūros. Nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų tiksliniai lygiai reiškia besąlyginį tikslą (išskyrus Egipto atvejį). Sektoriai, kuriuose išmetamos ŠESD, į kiekvienos šalies scenarijus įtraukti pagal jos nacionaliniu lygmeniu nustatyto įpareigojančio veiksmo sritį. Šalys paveiksle išdėstytos pagal nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų vertes vienam gyventojui (https://newclimate.org/sites/default/files/2023-11/NewClimate_PBL2023_CurrentPolicies.pdf).

Praėjusiais metais vyko produktyvūs aukšto lygio tarptautiniai mainai, įskaitant Kopenhagoje vykusį ministrų susitikimą klimato kaitos klausimais, Pėtersbergo dialogą klimato kaitos klausimais, ministrų susitikimą dėl klimato srities veiksmų, 28-ąją Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalių konferenciją (COP28) Dubajuje (Jungtiniai Arabų Emyratai) ir UNFCCC organizacijos surengtas pagalbinių organų sesijas Bonoje (SB60), vykusias laikotarpiu tarp konferencijų.

28-ojoje UNFCCC šalių (toliau – Šalys) konferencijoje Šalys užbaigė pirmąjį bendros pažangos įvertinimą pagal Paryžiaus susitarimą, priimdamos sprendimus paspartinti veiksmus iki 2030 m. ir vėliau, be kita ko, laipsniškai atsisakyti iškastinio kuro, patrigubinti atsinaujinančiųjų išteklių energetikos pajėgumus visame pasaulyje ir padvigubinti vidutinį pasaulio metinį energijos vartojimo efektyvumo didinimo tempą iki 2030 m.

Prisitaikymo prie klimato kaitos srityje Šalys susitarė dėl JAE pasaulinio atsparumo klimato kaitai programos. Jos taip pat padarė pažangą tardamosi dėl sąlygų, kuriomis bus įgyvendinama JAE ir Beleno darbo programa dėl rodiklių, susijusių su prisitaikymo prie klimato kaitos politikos ciklu, ir dėl teminių tikslų (pvz., vandens, maisto, žemės ūkio ir sveikatos srityse) nustatymo.

Dėl klimato kaitos švelninimo darbo programos ES pasidalijo savo patirtimi, įgyta vykdant energetikos pertvarką, akcentuodama atsinaujinančiųjų išteklių energijos vaidmenį. Ji taip pat pabrėžė, kad yra pasiryžusi remti teisingą energetikos pertvarką už ES ribų. Be to, ji aktyviai dalyvavo realizuojant teisingos pertvarkos darbo programą, kurioje daug dėmesio skiriama darbo jėgos ir darbo teisių pripažinimui.

28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje taip pat priimta Jungtinių Arabų Emyratų (JAE) pasaulinio atsparumo klimato kaitai programa – pirmoji programa, kurioje prisitaikymas prie klimato kaitos tapo vienu pagrindinių visų valstybių prioritetų. Pagal 2015 m. Paryžiaus susitarime nustatytą pasaulinį prisitaikymo prie klimato kaitos tikslą joje iškeliami pasauliniai prisitaikymo prie klimato kaitos uždaviniai ir pradama dvimetė JAE ir Beleno darbo programa siekiant nustatyti rodiklius, pagal kuriuos bus vertinama pažanga siekiant įvykdyti tuos uždavinius. Tie uždaviniai ir būsimi rodikliai skatins tolesnę ES prisitaikymo prie klimato kaitos politikos ir veiksmų raidą. ES ir jos valstybės narės aktyviai prisideda prie JAE programos ir prie JAE ir Beleno darbo programos dėl rodiklių.

Nuostolių ir žalos klausimu 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje sėkmingai realizuoti finansavimo susitarimai, įskaitant fondą, skirtą pagalbai besivystančioms šalims, kurios yra ypač pažeidžiamos dėl neigiamo klimato kaitos poveikio. ES ir jos valstybės narės tam skyrė daugiau kaip 400 mln. EUR – tai sudaro daugiau kaip du trečdalius jų pradinių finansavimo įsipareigojimų.

ES dalyvauja *ad hoc* darbo programoje dėl naujo kolektyvinio kiekybiškai įvertinto kovos su klimato kaita finansavimo tikslo, dėl kurio tikimasi nuspręsti 29-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje (COP29). Šis tikslas nustatomas tam, kad būtų remiami reagavimo į ekstremalią klimato situaciją veiksmai ir būtų padedama užtikrinti visų finansinių srautų suderinimą su Paryžiaus susitarimu.

2023 m. spalio mėn. ES pateikė atnaujintą nacionaliniu lygmeniu nustatytą įpareigojantį veiksma pagal UNFCCC: taip aiškesnė, skaidresnė ir suprantamesnė tampa politika, nustatyta

siekiant jos 2020 m. gruodžio mėn. pateikto tikslo iki 2030 m. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį bent 55 proc., palyginti su 1990 m. lygiu¹⁴².

Tuo tarpu ES ragina visas Šalis, kad jos parengtų kuo didesnio užmojo naujus nacionalinio lygmens įpareigojančius veiksmus, kuriuos pristatys prieš 30-ąją UNFCCC šalių konferenciją (COP30). ES taip pat ragina pirmąsias dvi metes skaidrumo ataskaitas pateikti iki 2024 m. pabaigos.

ES paskelbė ir rėmė visuotinį įsipareigojimą dėl atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir energijos vartojimo efektyvumo¹⁴³. To rezultatas – 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje Paryžiaus susitarimo šalių pasiektas susitarimas prisidėti, kad atsinaujinančiųjų išteklių energetikos pajėgumai visame pasaulyje būtų patrigubinti ir vidutinis metinis energijos vartojimo efektyvumo didinimo tempas būtų padvigubintas iki 2030 m. Taip pat ES pritarė kitoms keliašalėms iniciatyvoms, tokioms kaip 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje priimta JAE deklaracija dėl tvaraus žemės ūkio, atsparių maisto sistemų ir klimato politikos veiksmų¹⁴⁴, su klimatu susijusio atsigavimo ir taikos deklaracija dėl kovos su klimato kaita finansavimo¹⁴⁵, chartija dėl pasirengimo gaivalinėms nelaimėms siekiant geresnės ateities¹⁴⁶, 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje priimta deklaracija dėl klimato ir sveikatos¹⁴⁷ ir Klimato klubas¹⁴⁸, kurio tikslas – paspartinti dekarbonizaciją pramonės sektoriuose, kuriuose sunku mažinti išmetamą ŠESD kiekį.

2024 m. gegužės 7 d. ES priėmė pirmuosius ES teisės aktus, pagal kuriuos mažinamas energetikos sektoriuje išmetamas metano kiekis, ir tai yra jos indėlis į 2022 m. paskelbtą Pasaulinį įsipareigojimą dėl metano¹⁴⁹. Atliekų sektoriuje ES taip pat prisidėjo 28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje pradadant iš organinių atliekų išsiskiriančio metano kiekio mažinimo iniciatyvą („LOW-Methane“)¹⁵⁰ pagal Pasaulinį įsipareigojimą dėl metano.

Galiausiai ES, siekdama, kad klimato kaitos, žemės degradacijos, dykumėjimo ir biologinės įvairovės nykimo problemos būtų sprendžiamos koordinuotai, deda pastangas, kad būtų glaudžiau bendradarbiaujama įgyvendinant įvairias konvencijas, įskaitant 2023 m. priimtą Kunmingo ir Monrealio pasaulinę biologinės įvairovės strategiją, kuria siekiama sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir ją atkurti.

7.2 DAUGIAŠALIS IR DVIŠALIS BENDRADARBIAVIMAS

Kartu su daugiašalių ir dvišalių santykių partneriais daroma reikšminga pažanga siekiant įtikinti kitas valstybes, visų pirma didžiausias teršėjas, didinti savo klimato srities užmojus ir greičiau pereiti prie švarios energijos, ir padėti joms tai padaryti.

Siekdama didinti pastangų skaidrumą, sutelkti išteklius ir dalytis žiniomis apie klimato srities veiksmus ES bendradarbiavo su daugiašalėmis platformomis, kaip antai Jungtinėmis Tautomis (2024 m. rugsėjo mėn. ji dalyvavo JT Generalinės Asamblėjos sesijoje), G7 / G20 ir EBPO, taip pat PPO. 2023 m. ES bendradarbiavo su NATO ir Europos saugumo ir

¹⁴² https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2023-10/ES-2023-10-17_EU_submission_NDC_update.pdf

¹⁴³ https://energy.ec.europa.eu/system/files/2023-12/Global_Renewables_and_Energy_Efficiency_Pledge.pdf

¹⁴⁴ <https://www.cop28.com/en/food-and-agriculture>

¹⁴⁵ <https://www.cop28.com/en/cop28-declaration-on-climate-relief-recovery-and-peace>

¹⁴⁶ <https://www.early-action-reap.org/our-vision-getting-ahead-disasters-charter>

¹⁴⁷ <https://www.cop28.com/en/cop28-uae-declaration-on-climate-and-health>

¹⁴⁸ <https://climate-club.org/>

¹⁴⁹ <https://www.globalmethanepledge.org/>

¹⁵⁰ https://energy.ec.europa.eu/news/2023-global-methane-pledge-ministerial-decisive-action-curb-emissions-2023-12-04_en?prefLang=lt

bendradarbiavimo organizacija siekdama, kad daugiau dėmesio būtų skiriama aplinkos būklės blogėjimo ir klimato kaitos poveikiui taikai, saugumui ir gynybai.

Vyko reguliari dvišaliai mainai tiek politiniu lygmeniu (pvz., aukšto lygio dialogų forma), tiek techniniu lygmeniu su tarptautiniais partneriais, visų pirma su didžiausiais teršėjais, kaip antai Jungtinėmis Valstijomis, Kinija, Japonija ir Pietryčių Azijos valstybių asociacijos (ASEAN) šalimis.

Siekdama stiprinti savo anglies dioksido rinkos diplomatiją Komisija sudarė specialią **anglies dioksido rinkų darbo grupę**, kad būtų sustiprintos pastangos atkartoti ES ATLPS sėkmę, skatinant kitus jurisdikciją turinčius subjektus ir teikiant paramą jiems diegti ar tobulinti savus anglies dioksido apmokestinimo mechanizmus. Per šią darbo grupę ES taip pat galės bendradarbiauti su suinteresuotaisiais subjektais, kad būtų užtikrintas tarptautinių anglies dioksido rinkų klimatosauginis naudingumas ir jų suderinamumas su Paryžiaus susitarimo tikslu.

Taip pat padaryta pažanga įgyvendinant esamus žaliuosius aljansus (su Japonija ir Norvegija) ir žaliąją partnerystę (su Maroku ir Pietų Korėjos Respublika), sustiprinus dialogą ir bendradarbiavimą žaliajai pertvarkai svarbiose srityse. 2023 m. lapkričio mėn. sukurtas naujas žaliasis aljansas su Kanada, o šiuo metu vyksta derybos dėl žaliosios partnerystės su Kenija užmezgimo.

ES kartu su kitais Tarptautinių partnerių grupės nariais tęsė darbą, susijusį su Teisingos energetikos pertvarkos investicijų partnerystės iniciatyvomis, pagal kurias suteikta 2,5 mlrd. EUR naujo viešojo ir privačiojo finansavimo lėšų.

28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje 2023 m. gruodžio mėn. Pietų Afrika pristatė savo Teisingos energetikos pertvarkos partnerystės (dėl kurios susitarimas pasirašytas 2021 m.) įgyvendinimo planą, apimančią naujas atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pramoninėje gamyboje ir efektyvaus energijos vartojimo sritis; taip išplėsta Teisingos energetikos pertvarkos partnerių dekarbonizacijos investicijų aprėptis.

Bendradarbiaujant su Indonezija 2023 m. lapkričio mėn. paskelbtame Išsamiaje investicijų ir politikos plane išsamiai apibūdintas 20 mlrd. USD finansavimo viešosiomis ir privačiosiomis lėšomis paketas ir išdėstytos politikos reformos, kuriomis siekiama dekarbonizuoti energetikos sektorių. Europos investicijų bankas 2024 m. vasario mėn. pasirašė susitarimo memorandumą, kurio tikslas – galutinai susitarti dėl bendrosios paskolos iki 500 mln. EUR, skirtos Teisingos energetikos pertvarkos partnerystei (dėl kurios susitarimas pasirašytas 2022 m.) remti.

28-ojoje UNFCCC šalių konferencijoje Vietnamas kartu su Tarptautinių partnerių grupe paskelbė savo Teisingos energetikos pertvarkos partnerystei (dėl kurios susitarimas pasirašytas 2022 m.) skirtų išteklių telkimo planą. Šis planas apima prioritetinių investicijų, kuriomis remiama pažanga siekiant sumažinti grynąjį išmetamą ŠESD kiekį iki nulio, vertinimą ir jame nustatyti prioritetiniai politikos veiksmai bei reguliavimo reformos siekiant kurti palankią aplinką.

Naujoji Teisingos energetikos pertvarkos partnerystės su Senegalu užmezgimo politinė deklaracija apima Senegalo įsipareigojimą iki 2030 m. padidinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos įrengtosios galios dalį iki 40 proc. elektros energijos rūšių derinio ir parengti ilgalaikę išmetamo ŠESD kiekio mažinimo grindžiamą vystymosi strategiją (LTS).

ES taip pat bendradarbiauja su Energijos bendrijos susitariančiosiomis šalimis dėl tolesnių veiksmų anglies dioksido apmokestinimo srityje Vakarų Balkanuose, Sakartvele, Moldovoje

ir Ukrainoje¹⁵¹. Europos Komisija pradėjo poveikio vertinimą siekdama analizuoti įvairias anglies dioksido apmokestinimo galimybes.

Dialogai politikos klausimais ir bendradarbiavimo veikla buvo remiami, *inter alia*, pagal ES dialogų klimato klausimais programą, kuria, siekiant daryti pažangą įgyvendinant Paryžiaus susitarimo tikslus, skatinami mainai ir bendradarbiavimas tarp nacionalinių ir subnacionalinių viešojo administravimo institucijų, verslo bendruomenių, mokslininkų ir pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų.

7.3 KOVOS SU KLIMATO KAITA FINANSAVIMAS IR TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Tarptautinis viešasis kovos su klimato kaita finansavimas kartu su kovos su klimato kaita finansavimu iš privačių išteklių atlieka svarbią funkciją padedant besivystančioms šalims įgyvendinti Paryžiaus susitarimą.

Komisija savo finansavimo priemonėmis toliau teikia paramą šalims partnerėms. Pagal Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonę (KVTBP) „Globali Europa“ ne mažiau kaip 35 proc. lėšų turi būti skiriama klimato srities veiksmams. Tai apima veiksmus nestabilioje ir konfliktų paveiktoje aplinkoje, pripažįstant sudėtingus tarpusavio priklausomybės ryšius, saistančius klimato kaitą, aplinkos būklės blogėjimą, nestabilumo padėtį ir konfliktus.

Pagal Pasirengimo narystei paramos priemonę (PNPP III) taip pat nustatytas kovos su klimato kaita išlaidų tikslinis rodiklis – 18 proc., o iki 2027 m. jis bus padidintas iki 20 proc. Be šių kovos su klimato kaita išlaidų tikslinių rodiklių, Komisija įsipareigojo iki 2027 m. skirti dar 4 mlrd. EUR kovai su klimato kaita finansuoti, o tai atitinka kovos su klimato kaita finansavimo 35 proc. tikslą. Tai – beprecedentė ES investicija į išmetamo ŠESD kiekio mažinimą ir į pagalbą besivystančioms šalims stiprinti atsparumą klimato kaitos poveikiui.

ES ir jos valstybės narės bei finansų įstaigos (kartu žinomos kaip Europos komanda) yra didžiausios paramos vystymuisi teikėjos ir didžiausios pasaulyje kovos su klimato kaita finansuotojos, teikiančios maždaug trečdalį pasaulio viešojo kovos su klimato kaita finansavimo. Daugiau kaip 54 proc. Europos komandos finansavimo skiriama prisitaikymui prie klimato kaitos arba ir klimato kaitos švelninimą, ir prisitaikymą prie jos apimančioms priemonėms. Beveik pusė viso finansavimo skiriama dotacijomis.

Išsivysčiusios šalys 2022 m. pasiekė užsibrėžtą tikslą suteikti besivystančioms šalims 100 mlrd. USD finansavimą kovai su klimato kaita (tai atspindi kolektyvines pastangas imtis ryžtingų veiksmų). ES ir visos 27 valstybės narės reikšmingai prie to prisidėjo, 24 proc. padidindamos viešąjį finansavimą, palyginti su praėjusiais metais: jis pasiekė 28,5 mlrd. EUR (apie 30 mlrd. USD)¹⁵².

Taip pat dedamos pastangos skatinti privatųjį sektorių dalyvauti klimato srities veiksmuose, tam naudojant „Europos darnaus vystymosi fondo +“ (EDVF+) garantijas ir dotacijų bei paskolų derinimą. EDVF+ suteikia visapusišką priemonių rinkinį, įskaitant garantijas, dotacijas, techninę ir kitokią paramą, kad būtų telkiamos privačiojo sektoriaus investicijos į

¹⁵¹ 21-ajame Energijos bendrijos ministrų tarybos posėdyje daugiausia dėmesio skiriama Sutarties išplėtimui, TEN-E reglamentui ir anglies dioksido apmokestinimui. Energijos bendrijos pradžios tinklalapis (energy-community.org).

¹⁵² ES ir visų valstybių narių 2023 m. įnašų, kurie skirti siekiant kovos su klimato kaita 100 mlrd. USD finansavimo tikslo, galutinė suma bus paskelbta artėjant 29-ajai UNFCCC šalių konferencijai (<https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2024/10/08/climate-finance-council-approves-conclusions-ahead-of-cop29/>).

darnų vystymąsi šalyse partnerėse. Jis, be kita ko, prisideda prie pastangų prisitaikyti prie klimato kaitos, taip pat prie aplinkos apsaugos bei valdymo. Siūlydamas įvairių (iki 40 mlrd. EUR vertės) rizikos pasidalijimo priemonių, EDVF+ siekia sutelkti iki 135 mlrd. EUR viešojo ir privačiojo finansavimo lėšų, kuriomis būtų padedama šalims partnerėms pasiekti darnaus vystymosi tikslus. Iš EDVF+ tikimasi, kad jis kartu su privačiuoju sektoriumi (taip pat naudojantis sverto poveikiu) sutelks daugiau kaip pusę trilijono eurų lėšų investicijoms 2021–2027 m. laikotarpiu.